ARH Diss. B-25490

T a r t u R i i k l i k Ü l i k o o l

NSV Liidu ajaloo kateeder

T. S i l l a s t e

ELKNÜ LÄÄNEMAA ORGANISATSIOONI AJALOOST AASTAIL 1944 - 1950

D i p l o m i t ö ö

inv. nr. 1634

NSVL ajaloo kat.

Juhendaja: dots. K. Siilivask

Luban kaitsmisele
K. Siilivask
5.V 61.

T a r t u 1961

S i s s e j u h a t u s

Käesoleva töö eesmärgiks on anda ülevaade ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni kujunemisest ja tegevusest aastail 1940 - 1950.

Käsitletav teema haarab kaht perioodi Läänemaa komsomoliorganisatsiooni ajaloost. Esimesse perioodi kuulub ajajärk aastail 1940 - 1941, mil Eestis kehtestati nõukogude võim ja tänu millele sai võimalikuks kommunistlike noorte legaalne tegevus Eestis, sealhulgas ka Läänemaal.

Teine periood haarab ajavahemikku aastail 1944 - 1950, s.o. alates Läänemaa taasvabastamisest Nõukogude Armee poolt 1944.a. sügisel kuni rajoniseerimiseni 1950.a. Vastavalt Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusele "Maarajoonide moodustamisest Eesti NSV-s", asendati Eesti vananenud administratiiv-territoriaalne jaotus maakondade ja valdade näol, uuega - rajoonide ja külanõukogudega.[1)] Sellega lõppes ka senise Läänemaa maakondliku komsomoliorganisatsiooni ajalugu.

---

1 Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957, lk.573.

Eesti vana administratiiv-territoriaalse jaotuse järgi oli Läänemaa oma geograafiliselt asendilt Põhja-Eesti läänepoolseim maakond, mis võttis enda alla Lääne-Eesti rannikumadaliku põhjaosa ja Hiiumaa. Lisaks Hiiu saarele kuulus Läänemaa koosseisu veel 292 väiksemat saart ja rahu ehk 23,2 % maakonna üldpinnast - 4780 km.[2] [1]

Pinnamoelt oli Lääne maakond tasane, mille mullastikku peeti halvemaks kogu Põhja-Eestis. Mullastiku põhitüübina esineb savikas pae-rähkmuld, mis rannikualadel muutub järjest paesemaks.[2]

Läänemaa oli kõige väiksema linnaelanikkonnaga maakond Eestis. Näiteks elas 1934.a. rahvaloenduse andmeil maakonna elanikest maal 92 %, linnas vaid 8%.[3]

Lääne maakonnas oli 1938.a. andmeil vaid üks linn - Haapsalu ja üks alev - Kärdla.[4] Maakonna tööstus oli arenenud nõrgalt. Ainukeseks suuremaks tööstusettevõtteks oli Hiiu-Kärdla kalevivabrik "Hiiu Tekstiil", kus enne 1940.a. sotsialistlikku revolutsiooni töötas 284 töölist.[5] Teistes vähestes tööstusettevõtetes (põhiliselt käsitööstusettevõtted), mis tegutsesid Haapsalu linnas, oli tööliste arv tun-

---

1 Läänemaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Üldosa, Tartu 1938, lk-d 1 ja 2.

2 Samas, lk.21.

3 Samas, lk.92.

4 Samas, lk.2.

5 "Töötav Läänlane" nr.10,28.jaanuaril 1941.

duvalt vähem. Siit näeme, et tööstusproletariaadi osatähtsus maakonnas oli väike.

Maakonna elanike põhitegevusalaks oli põllundus, millega tegeles 80% elanikkonnast, samal ajal kui tööstusega tegeles 8%, kaubandusega 1,8%, kalandusega 0,9% (siin on ilmselt mõeldud ainult neid inimesi, kes peale kalanduse millegi muu tööga ei tegelenud, sest muidu ei võiks olla kalandusega tegelevate inimeste protsent nii väike, kuna rannaäärsed talupojad peaaegu erandituit tegelesid põllutöö kõrval ka kalandusega) jne.[1)]

Põllumajanduses tegelevate talupoegade sotsiaalse ilme erinevusena peab märkima seda, et Läänemaal oli suhteliselt väike palgatööjõudu kasutavate peremeeste, s.o. kulakute kiht. Keskmiktalupoegade kiht oli arvuliselt suures ülekaalus. Näiteks moodustas 1938.a. andmeil palgatööjõudu kasutavate peremeeste kiht vaid 12,1% kogu taluperemeeste üldarvust, samal ajal kui maad oma perekonnaliikmetega harivate peremeeste kiht moodustas 74,5%. Seejuures oli põllumajanduses tegelevatest inimestest sulaseid ja taluteenijaid, kes maad üldse ei omanud, 10,5%, ametnikke 0,3% ja muu elukutsega inimesi 2,5%.[2)]

Maa suuruse järgi võetuna oli Läänemaal põllunduses tegelevate inimeste sotsiaalne koostis järgmine:

---

1 Läänemaa..., lk.146.

2 Samas, lk.148.

kehvtalurahvast 16,4%, keskmiktalurahvast 54,9% ja kulakuid 29,7%.[1)]

Siinjuures peab arvestama seda, et eelnevas lõigus toodud protsendid ei kajasta võibolla päris täpselt põllunduses tegelevate inimeste sotsiaalset suhet ja selles osas võib esineda kõikumisi. Läänemaa üldiselt kehva mullastiku tingimustes võis ka 30-hektariline talu omanik olla jõukuselt kehviktalupoeg. 30 hektarist maast võis olla suurem osa kas heinamaa, karjamaa, metsa või soo all. Samuti võis ka 10-hektarilise talu omanik olla jõukuselt keskmiktalupoja tasemel, kui see maa juhtus olema viljakas (Märjamaa ja Kullamaa valdades). Ülaltoodud asjaolude tõttu võis ka üle 30-hektarilise talu peremees olla jõukuse poolest keskmiktalupoja tasemel.

Kuid üldiselt oli Läänemaa põllumajandusele iseloomulik väikekodanlik ilme, kus suurtalunike osa, aga samuti kehvtalurahva ja maaproletariaadi osa oli suhteliselt väike, valitsevaks olid keskmiktalupojad.

Kehvik- ja keskmiktalude suur hulk (70,3%) võrreldes suurtaludega, oli tingitud Läänemaa võrdlemisi kehvast mullastikust, mie ei võimaldanud saada suurt lisatulu selleks, et osta põllutöömasinaid ja palgata sulaseid. Seepärast tehti kõik tööd peamiselt oma perekonna liikmetega. Eeltoodud põhjustel oli Läänemaal ka suhteliselt vähe maaproletariaati - talusulaseid ja

---

1 Läänemaa..., lk.151.

taluteenijaid.

Kuigi eelpool toodud andmed on uuritava perioodi kohta vananenud, kajastavad need siiski põhiliselt õigesti Läänemaa põllumajanduses tegelevate elanike sotsiaalset suhet, aga ka suhet põllumajanduses ja tööstuses tegeleva elanikkonna vahel.

Kuna maakonna majanduselus omas kõige suurema tähtsuse põllumajandus ja oli rõhuvas ülekaalus põllumajanduslik rahvastik, siis avaldas see suurt mõju revolutsioonilisele liikumisele siin, ja kajastab ilmekalt ka maakonna komsomoliorganisatsiooni ilmes ning tegevuses, kus pearõhk oli pandud maanoortele. Kommunistlik noorsooühing ühendab oma ridades eesrindliku nõukogude noorsoo laialdasi hulki. Olles partei abiline riiklikus, majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös, võitluses kommunismi võidu eest, on kommunistlik noorsooühing samal ajal partei ustav reserv, kus kasvatatakse kommunismiehitajate noort kaadrit. Kommunistliku noorsooühingu jõuallikas peitub parteilises juhtimises. Partei määrab kindlaks noorsooühingu tegevuse suuna, tema ülesanded rahva ühises töös.

Kommunistliku noorsooühingu programmiliseks dokumendiks sai V.I. Lenini kõne Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III kongressil 1920.a. 2.oktoobril. Oma kõnes ütles V.I. Lenin, et noorsugu "... peab kõik oma õppimisülesanded seadma nõnda, et iga päev igas külas ja igas linnas lahendaks noorsugu praktiliselt

ühise töö ühe või teise ülesande, olgu kõige väiksemagi, olgu kõige lihtsamagi."[1)]

Seda V.I. Lenini juhendit on alati kommunistlik noorsooühing kalliks pidanud kogu oma tegevuses kommunistliku ühiskonna ehitamise eest peetavas üldrahvalikus võitluses.

Uuritavas töös on püütud näidata, et ka Läänemaa komsomoliorganisatsioon , olles kuulsusrikka ÜLKNÜ väike osake, on oma tegevuse käigus lähtunud V.I. Lenini poolt antud juhendeist noorsoo õpetamisel ja kasvatamisel, noorsoo kaasatõmbamisel riiklikku, majanduslikku ja kultuurilisse ülesehitustöösse.

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis 1940.a.suvel avas Eesti töötavale noorsoole, sealhulgas ka Läänemaa noorsoole, võimaluse vabalt tegutseda, andis võimaluse takistamatult osa võtta maa poliitilisest elust ja kaasa aidata sotsialismi ehitamisele vabas Nõukogude Eestis.

Käesoleva töö esimeses peatükis tulebki käsitlemisele Läänemaa komsomoliorganisatsiooni kujunemine ja tegevus nõukogude võimu esimesel aastal Eestis. Noorsoo avalik, legaalne poliitiline organiseerumine kommunistlikku noorsooühingusse sai võimalikuks alles nõukogude korra kehtestamise tulemusena. Seepärast asus noorsoo teadlikum osa kohe 1940.a. revolutsiooniliste sündmuste esimestest päevadest peale töölis- ja kehviknoorte seas läbi viima poliitilist selgitustööd,

---

1 V.I. Lenin, Teosed, 31.kd.,Tln., 1955, lk.267.

näidates nõukogude korra suuri eeliseid võrreldes oma aja äraelanud kodanliku korraga. Kuigi andmed on napid, püütakse I peatükis anda ülevaade esimeste komsomolirakukeste loomisest Läänemaal, maakonna komsomoliorganisatsiooni kujunemisest ja tegevusest noorsoo kaasatõmbamisel uue sotsialistliku elu ülesehitamisele.

Samas peatükis käsitletakse ka Läänemaa kommunistlike noorte võitlust fašistliku okupantide vastu 1941. aastal. Paljud neist andsid oma elu võitluses kodumaa vabaduse ja sõltumatuse eest lahingutes Haapsalu all ja Hiiumaal, kuid jäid ustavaks partei üritusele ja oma veendumustele.

Teises peatükis "Läänemaa komsomoliorganisatsiooni taastamine ja organisatsiooniline kujunemine aastail 1944 - 1946 " käsitletakse Läänemaa vabastamist Nõukogude Armee poolt 1944.a. sügisel ja samuti nõukogulikku elu taasorganiseerimist maakonnas.

Pearõhk teises peatükis on asetatud maakonna komsomoliorganisatsiooni taastamise ja organisatsioonilise kujunemise käigule aastail 1944 - 1946. See periood on töös nimetatud taastamisperioodiks, kuna sel perioodil toimus komsomoliorganisatsioonide taastamine, kaadriga komplekteerimine ja töövormide otsimine. Selle perioodi töö sai aluseks edasisele komsomolitöö tõusule maakonnas, et hakata lahendama üha suuremaid ülesandeid, mis kerkisid komsomoliorganisatsiooni ette

järgneval sotsialismi ülesehitamise perioodil.

Käesoleva töö kolmas, viimane peatükk, jaguneb kolmeks alateemaks. Selles peatükis käsitletakse Läänemaa komsomoliorganisatsiooni tegevust aastail 1946 - 1950, millal Eesti NSV-s ehitati põhijoontes üles sotsialistlik ühiskond. Siin näidatakse, et kommunistlikud noored, juhituna kommunistliku partei poolt, saavutasid suurt edu maakonna majanduselu taastamisel, et kommunistlikud noored olid esimesteks, kelle selgitustöö tulemusena ja aktiivsel osavõtul loodi esimesed kolhoosid maakonnas. Samuti antakse siin ülevaade maakonna komsomoliorganisatsiooni poolt teostatud ideelis-poliitilisest kasvatustööst, tööst koolides ja linnanoorsoo hulgas. Mis puutub käesoleva teema senisesse käsitlemisse, siis peab mainima, et antud teema oli senini täiesti uurimata. Mingisugust terviklikku ega süstemaatilist ülevaadet Läänemaa komsomoliorganisatsiooni tegevuse kohta ei ole kirjutatud. Antud perioodi kohta on ilmunud vaid paar-kolm artiklit praeguses Haapsalu rajooni ajalehes."Töörahva Lipp". Möödunud aastal, seoses Eesti NSV 20.aastapäevaga, kirjutas Haapsalu rajooniajalehe toimetuse töötaja E.Vaiksoo lühikese jutustuse "Esimesed lahinguristsed", mis käsitleb Läänemaa kommunistlike noorte võitlust saksa okupantide vastu 1941.aastal. See jutustus oli kirjutatud mälestuste kogumiku "Võitluse radadel" jaoks.

Kuid eelnimetatud jutustus, "Esimesed lahinguris-

sed", on kirjutatud ilukirjanduslikus vormis ning määratud laiale lugejaskonnale ja pakub seepärast teaduslikust seisukohast vähe andmeid.

Käesoleva töö kirjutamisel on kasutatud algallikatena EKP Arhiivist ELKNÜ Läänemaa Komitee fondi materjale aastaist 1944 - 1950. ELKNÜ Läänemaa Komitee fondi materjalide alusel on kirjutatud põhiliselt antud töö II ja III peatükk. Samuti on II ja III peatüki kirjutamisel kasutatud Lääne maakonna ajalehe "Läänlane" aastakäike 1944 - 1950.

I peatüki kirjutamisel esines kõige suuremaid raskusi, sest kõik ELKNÜ Läänemaa Komitee materjalid aastaist 1940 - 1941 on sõjatules hävinud. Seepärast on I peatüki kirjutamisel aluseks olnud 1940. ja 1941. aastal ilmunud maakonna ajaleht "Töötav Läänlane", ELKNÜ Keskkomitee häälekandja "Noorte Hääl", samuti neil aastail ilmunud noorsooajakirjad "Pioneer" ja Noor Leninlane". Peale eelnimetatute on kasutatud I peatüki kirjutamisel veel mälestuste kogumikke "Karastumine", "Võitluse radadel" ja "Saabus päev" ning mõningate 1940.-1941.aasta kommunistlike noorte suusõnalisi mälestusi, nagu K. Oismaa, B. Tihho ja E. Vaiksoo. Täiendava ja lisakirjandusena on kasutatud brošüüre ja teisi teoseid, mis käsitlevad kommunistliku noorsooühingu elu, tegevust ja ajalugu.

Käesolev töö ei pretenteeri materjali ammendavale käsitlemisele. Kasutamata jäid EKP Läänemaa Komitee

fondi materjalid aastaist 1940 - 1941, mille andmed oleksid võinud nii mõnegi probleemi lahendamisel kasuks tulla, eriti I peatüki kirjutamisel. Põhjalikumat uurimist vajab Läänemaa komsomoliorganisatsiooni kujunemine ja tegevus aastail 1940 - 1941 tervikuna, eriti Läänemaa Kommunistlike noorte osavõtt võitlusest fašistlike okupantide vastu hävituspataljoni ridades juulis - augustis 1941.a., ja veel rida teisi probleeme.

Aja piiratuse tõttu ei olnud käesoleva töö autoril võimalust kõiki probleeme ammendavalt lahendada ja selles töös esinevad lüngad tuleksid kõrvaldada edasise, täiendava uurimistöö käigus. Tõsiseks raskuseks töö kirjutamisel oli ka see asjaolu, et praegu puudub igasugune, vähegi rahuldav ülevaade ELKNÜ ajaloost aastail 1940 - 1960. Käesolev töö on üheks tagasihoidlikuks katseks selle tõsise puudujäägi likvideerimisel.

I peatükk

EKNÜ LÄÄNEMAA ORGANISATSIOONI KUJUNEMINE JA TEGEVUS AASTAIL 1940 - 1941

1940.aasta oli eesti rahvale suure murrangu aastaks.

21.juunil 1940.a. fašistliku diktatuuri kukutamisega alanud sotsialistlik revolutsioon Eestis saavutas kiire võidu. Eesti töörahvas asendas kodanliku korra nõukogude korraga, kehtestas proletariaadi diktatuuri, taasühines teiste Nõukogude rahvastega ja asus sotsialismi ehitamise teele.

Teiste Nõukogude Liidu rahvaste vennaliku abiga ja nende sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi kasutades, kujundas eesti töörahvas põhjalikult ümber oma vabariigi poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu.

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis avas ka eesti noortele kõik võimalused vabaks arenguks. Nõukogude võim teostas eesti noorsoo ammuse unistuse - võtta aktiivselt osa maa ja rahva poliitilisest ja majanduslikust elust, andis eesti noorsoole õiguse tööle, haridusele, võimaluse igakülgseks arenguks. 1940.aasta juunikuu sündmustega lõppes ka Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu (EKNÜ) ajaloo raske ja ohvriterikas illegaalne

etapp. EKNÜ tuli välja sügavalt põranda alt ja asus EKP juhtimisel noorsugu kaasa tõmbama uue, nõukoguliku elu ehitamisele.

Juba 1940.a. juulikuu esimestel päevadel püstitas EKP Keskkomitee küsimuse legaalse EKNÜ ridade korraldamisest ja moodustas organiseerimiskomitee, mis mõni aeg hiljem reorganiseeriti Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu Keskkomiteeks.[1)]

Kõik see, mille eest progressiivsed noored olid nii kaua võidelnud kodanlikus Eesti päevil, oli saamas tegelikkuseks. Noorte elu korraldati nüüd uutmoodi nagu kogu elu vabariigis.

Esmase ülesandena oli vaja likvideerida mitmesuguste kodanlike noorsooühingute võrk ja asendada see kommunistliku noorsooühinguga.

Kõik endised kodanlikud noorte ühingud ja organisatsioonid taotlesid õige, sotsialistliku mõtlemisviisi arenemist pidurdada, suunata noored kodanliku maailmavaate radadele, kodanluse teenimisele.

Kommunistliku noorsooühingu ülesandeks oli noorsugu ümber kasvatada sotsialismi vaimus, vabastada noored kodanliku kasvatuse tagurlikest vaadetest ja tõmmata nad kaasa sotsialismi ehitamisele. See oli tol ajal EKNÜ peamiseks ülesandeks.

---

1 E. Tarkpea, Töörahva võimu eest. Karastumine. Mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest, Tln.,1958,lk.411.

Et aga noori vabastada kodanliku kasvatuse mõjudest, selleks oli vaja noorsoo eesrindliku osa koondada kommunistliku noorsooühingu ümber, kes oleks asunud teostama kommunistlikku selgitustööd. Kuid selle ülesande teostamisel tuli ületada palju raskusi. Eelkõige puudus kaader, kes oleks kohtadel asunud läbi viima organiseerimistööd noorsoo seas. Kohalikud noored aga tihti ei teadnud kuidas alustada tööd.

Fašistliku diktatuuri viimastel aastatel valitsenud terrori tingimustes EKNÜ iseseisva organisatsioonina peaaegu ei tegutsenud. Ka kommunistlike noorte arv oli väikene ja kommunistlikud noored täitsid põhiliselt neid ülesandeid, mida nad said vahetult parteilt. Seepärast tuli 1940.a. suvel alata linnades ja maakondades parteiorganisatsioonide juhtimisel EKNÜ kohalike organisatsioonide taastamist ja loomist.

Lääne maakonna esimeseks organiseerivaks keskuseks oli partei maakonna organiseerimisbüroo. Organiseerimisbüroo koosnes esialgu kolmest inimesest. Siin töötas esimene Läänemaa partei maakonnakomitee ja hilisem ELKNÜ Keskkomitee sekretär O.Cher, Üleriikliku Maatöörahva Ühingu (ÜMÜ) Läänemaa organisaator ja hilisem partei maakonnakomitee sekretär B. Predit ning maakonna komsomoliorganisaator G. Oltre.[1] See oligi algul

---

1 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt .(K.Õismaa oli 1940.-1941.a.Läänemaal Varbla valla Vatla algorganisatsiooni sekretär. Fašistliku okupatsiooni ajal ta vangistatiinja viibis mitmetes koonduslaagrites,algul Eestis, hiljem Saksamaal, kust Nõukogude Armee ta vabastas.Praegu töötab K.Õismaa Haapsalu rajooni ajalehe "Töörahva Lipp" toimetuses -T.S.).

peaaegu kogu juhtiv kaader.

Eelnimetatud kolme seltsimehe õlul lasus lühikest aega kogu organiseerimistöö, kõikide nõukogude võimu ürituste ellurakendamine maakonnas.

Suurt abi komsomolitöö organiseerimises Läänemaal osutas EKNÜ kasvandik, partei maakonna organisaator O. Cher. Tema juhtimisel moodustati komsomoli maakondlik organiseerimiskomitee. Organiseerimiskomitee ülesandeks oli eesrindlike, töötava rahva hulgast pärinevate noorte vastuvõtmine kommunistlikku noorsooühingusse. Vastuvõetud uutest liikmetest moodustati komsomolirakukesed[1] töökoha või territoriaalse tunnuse järgi, kes said noorsoo kasvatajaiks ja organiseerijaiks kohtadel.[2]

Esimesi noori võeti kommunistlikku noorsooühingusse vastu ilma soovitajateta, kuna kommunistlikke noori ja ka parteiliikmeid oli esialgu väga vähe. Läänemaal aga, kus polnud enne kommunistlikke noori, oli olukord veelgi raskem ega saanud soovitajat nõuda.

Seepärast lähtuti esimeste noorte vastuvõtmisel organiseerimiskomitee poolt kogutud materjalidest noore kohta või tema enda seletustest. Esialgu ei täidetud ka ankeete ning lühikesed elulookirjeldused rääkisid vaid sellest, kus keegi sündis ja koolis käis.

---

1 Rakukesteks nimetati algul kommunistlike noorte algorganisatsioone, kus oli vähemalt kolm liiget. Alates EKNÜ vastuvõtmisest ÜLKNÜ-sse 18.oktoobril 1940.a.võetakse rakukese asemel tarvitusele algorganisatsioon.

2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

Hiljem, kui kommunistlike noorte arv oli juba suurenenud, moodustati organiseerimiskomiteed ka kohapeal. Nad tegutsesid samasugustel alustel nagu maakonna organiseerimiskomiteegi: kogusid noorsooühingusse astuda soovijate kohta materjali ning teostasid ühe parteiliikme juuresolekul noore vastuvõtu kommunistlikku noorsooühingusse.

Uute liikmete vastuvõtmisel aga olid soovitajateks tihti need, kes alles eelmisel päeval olid oma soovi-avaldused esitanud ja kommunistlikku noorsooühingusse vastu võetud. Põhikirjas ettenähtud staaži - üks aasta - ei nõutud tol ajal, kuna EKNÜ oli legaalselt tegutsenud väga vähe aega.[1] Hiljem, 1940.aasta oktoobris, kui juba suur osa esialgsest organiseerimistöst oli tehtud, hakati nõudma kindlamat korda kommunistlikuks nooreks vastuvõtul.

1940.aasta "Noorte Hääle" 6.oktoobri numbris kirjutatakse vastuvõtust järgmist :"... Nüüd tuleb sisseastujal vastavalt ÜLKNÜ põhikirjale esitada ankeetleht, elulookirjeldus ja kahe EKNÜ liikme või ühe EKP liikme soovitus. Avaldus esitatakse rakukese sekretärile, kes esitab avalduse rakukese koosolekule või komiteele, ... mille otsuse kinnitab linna-, rajooni- või vallakomitee..."[2]

---

1 E. Tarkpea, Komsomoliorganisatsioonide tööst liikmete vastuvõtmisel ja komsomoli-dokumentide väljaandmise küsimuse otsustamisest, "Noor Leninlane", nr.1, jaan. 1941, lk.13.

2 "Noorte Hääl" nr.17, 6.oktoobril 1940.

Tol ajal ei võetud mitte igat kommunistlikku noorsooühingusse astuda soovijat kohe liikmeks. Kui EKNÜ liikmeks astuda soovija ei olnud selleks küllaldaselt ettevalmistatud ja teadlik poliitilistes sündmustes, siis võeti see noor algul EKNÜ liikmekandidaadiks kuuekuuse tähtajaga. Juhul aga kui see noor jõudis end ettevalmistada varem, võidi ta vastu võtta täieõiguslikuks liikmeks enne kuuekuuse tähtaja lõppu.[1]

EKNÜ liikmekandidaadid kuulusid võrdselt liikmetega rakukestesse ja võtsid selle tööst osa. Kuigi puuduvad andmed liikmekandidaatide õiguste kohta, võib arvata, et neil oli mitte otsustav hääleõigus, vaid nõuandev.

Seoses EKNÜ vastuvõtmisega ÜLKNÜ koosseisu 18.oktoobril 1940.a., asus Eestimaa Leninlik Kommunistlik Noorsooühing tegutsema ÜLKNÜ põhikirja kohaselt.[2] Kuna enne ei nõutud soovitajailt staaži, siis nüüd vastavalt ÜLKNÜ põhikirjale nõuti soovitajalt üheaastast komsomolistaaži. Kuid arvestades seda, et ELKNÜ oli eksisteerinud legaalselt veel vähe aega ja liikmete staaž oli väga lühike, lubati ÜLKNÜ Keskkomitee otsusega Eesti NSV-s 1941.a. jooksul soovitajaiks olla neil liikmeil, kel oli vähemalt kuuekuune komsomolistaaž.[3]

---

1 Küsimusi ja vastuseid komsomoli praktilise töö aladelt, "Noor Leninlane" nr.1, jaanuar 1941, lk.48.

2 E. Tarkpea, Töörahva võimu eest. Karastumine..., lk.418.

3 "Noor Leninlane" nr.6, juuni 1941, lk.287.

Kommunistliku noorsooühingu liikmeks vastuvõtmisel tehti sellal sageli oskamatusest, aga ka kartusest vigu. Näiteks neid, kes olid kuulunud mõnda kodanlikku noorsoo-organisatsiooni, oli olnud skaut või noorkotkas, tihti vastu ei võetud, uurimata nende tõelist olemust. See oli algul vajalik, et mitte lasta noorsooühingusse sisse tungida vaenulikel elementidel, kuid teisest küljest, oli see ka kahjulik, tõugates neid noori vaenlaste leeri. Need vead kõrvaldati kommunistliku partei juhtimisel õigeaegselt.

Näiteks märgiti EK(b)P IV kongressil 1941.a. veebruaris, et esialgu toimus kommunistliku noorsooühingu kasv ebaõigesti: enamik sisseastujaid võeti vastu kandidaatideks, mille tulemusel oktoobris 1940 oli kommunistlikke noori liikmeid alla 50% (s.t., et liikmekandidaate oli rohkem kui liikmeid liikmekandidaatide ja liikmete üldarvust - T.S.).[1]

Eelpoolnimetatud vigu liikmeks vastuvõtmisel ilmnes ka ELKNÜ Läänemaa organisatsioonis. Kuid organiseerimisaja tingimustes olid need vead paratamatud.

ELKNÜ Läänemaa Komitee põhiline kaader - üks sekretär ja 3-4 instruktorit, nagu selgub ajalehe materjalidest ja K. Õismaa mälestustest, oli põhiliselt väljakujunenud oktoobrikuu lõpuks, mil maakonna komsomolikomitee sekretäriks suunati Võrust Paul Soesoo.

---

1 "Bolševik" nr.1/2, 1941, lk.34.

Paul Soesoo oli silma paistnud energilise kommunistliku noorena juba Võrumaal, kus ta oli üks EKNÜ Võrumaa Komitee loojatest 1940.a. septembris, samuti komsomoli vallakomiteede aktiivne organisaator.[1] Tema suunamisega Läänemaale aktiviseerus siin märgatavalt komsomolitöö.

Maakonnakomitee kaader täienes äsja kommunistlikku noorsooühingusse vastuvõetud töötava rahva seast pärinevate noortega, kes olid end näidanud kohtadel heade organisaatoritena, aktiivsete võitlejatena nõukogude võimu ürituste elluviimise eest. Esimesteks maakonnakomitee instruktoriteks said Artur Kattai, Edgar Türi, veidi hiljem August Martinson, Hans Saaremäe ja Endel Ratas, arvestussektori juhatajaks oli Anatoli Leoveer jne.[2] Kõik nad olid oma nahal tunda saanud kodanliku korra viletsusi ja andsid nüüd oma panuse uue, parema elu ehitamiseks.

1940.a. lõpul moodustati maakonnakomitee juurde agitatsiooni ja propagandatöö, koolinoorte ja pioneeritöö, sõjalis-kehakultuuritöö ja massilis-kultuuritöö komisjonid, millede ülesandeks oli vastavalt komis-

---

1 E. Sõgel, Me päriselu juuliäikses puhkes. Saabus päev. Mälestuste kogumik, Tln.,1960, lk.311 - 313.

2 E. Vaiksoo, Esimesed lahinguristsed. Võitluse radadel. Mälestuste kogumik, Tln.,1960, lk.56.

joni iseloomule organiseerida tööd noorte seas.[1]

Organiseerimistöö tulemusena täienesid kommunistlike noorte read ning hakati moodustama komsomoli - rakukesi. Andmete puudumise tõttu on raske täpselt määratleda esimeste rakukeste loomisaega. Kuid ajakirjanduses ilmunud sõnumite ja K. Öismaa mälestuste järgi võib öelda, et esimesed komsomolirakukesed loodi Haapsalu linnas ja Varbla, Karuse ning Käina valdades umbes 1940.a. augusti lõpul ja septembrikuu jooksul.

Nii toob "Noorte Hääl" 20.septembril 1940.a. ära järgmise sõnumi: "Hiljuti toimus Paadremaa (Varbla vallas - T.S.) rahvamajas töölisnoorte (siin on mõeldud maa töötavaid noori - T.S.) selgituskoosolek, kus EKNÜ organisatsiooni struktuuri ja noorkommunistide lähemat tegevust selgitas asjasthuvitatud noortele Varbla valla kommunistliku noorsooühingu organisaator sms.Artur Kattai. Teisena kõneles kohaliku noorkommunistide raku sekretäri kohustetäitja Edgar Valentin..."[2] Siit selgub, et Paadremaal oli rakuke olemas juba enne 20.septembrit.

Varbla vallas tegutsesid 1940.a. sügisel peale Paadremaa komsomolirakukese veel Varbla ja Saulepi rakukesed. "Noorte Hääl" kirjutas järgmist: "Varbla

---

1 Suusõnalised mälestused K. Öismaalt.

2 "Noorte Hääl" nr.3, 20.septembril 1940.

aktiivsemad noored on koondunud ELKNÜ ridadesse Paadremaa, Varbla ja Saulepi rakukeste kaudu. On peetud terve rida selgituskoosolekuid, koosolekuid usuvastastel teemadel ja pidusid..."[1]

Pole ülearune märkida, et Jakob Kunder, pärastine Nõukogude Liidu kangelane, oli Läänemaa komsomoliorganisatsiooni kasvandik, kes alustas oma võitlusteed kommunistliku noorena Varbla valla Saulepi rakukesest. Hiljem, 1941.a. astus tööle miilitsana Haapsalus ning seejärel võitles hävituspataljoni ridades.[2]

Esimesteks EKNÜ rakukesteks Läänemaal, mis loodi samuti septembri algpäevil, olid Karuse valla Vatla ja Massu rakukesed. Kusjuures, nagu mäletab K.Õismaa, kes oli ise Vatla algorganisatsiooni sekretär alates asutamisest kuni lõpuni, s.o. 1941.aasta juulini, loodi Vatla algorganisatsioon umbes 15.septembril.[3]

Edukalt arenes kommunistlike noorte organiseerimine ja tegevus ka Hiiumaal Käina vallas, kus loodi ka üks esimesi vallakomiteesid maakonnas. Käina valla kommunistlike noorte tegevuse kohta kirjutas ajaleht "Noorte Hääl", et "Käina kommunistlikud noored on aktiivsuse ja tulemuste poolest aktiivsemaid Läänemaal. Vallakomitee sekretäriks on Edgar Türi (hilisem maakonnakomitee instruktor - T.S.), liikmed on Jüri Roos ning Mai Urvik. Algorganisatsioon alustas tegevust juba septembri

UU

1 "Noorte Hääl" nr.62, 30.novembril 1940.
2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.
3 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

algpäevil, töötades ainsa noorteorganisatsioonina Hiiumaal poolteist kuud. Praegu (novembris - T.S.) töötavad vallakomitee juures kaks algorganisatsiooni Käinas ja Jausas. Valla 6 algkooli juurde on loodud pioneerirühmad. Noortel on punane tuba seinalehega "Vaba Noorus". On organiseeritud selgitus- ja organiseerimiskoosolekuid E. Türi ja J. Roosi poolt. Hästi õnnestus Oktoobrirevolutsiooni aastapäevale pühendatud pidu..." [1] Septembri, oktoobri ja novembrikuude jooksul moodustati organisatsioonid juba kõikidesse valdadesse.

Põhilises osas oli organiseerimistööga, s.o. vallakomiteede ja algorganisatsioonide moodustamisega valdadesse lõpule jõutud 1940.a. novembriks, mille kohta kirjutab ka ajaleht "Noorte Hääl", et "... igasse valda on moodustatud komiteed, kes koordineerivad valla piirides kommunistlike noorte tööd..." [2]

Organiseerimistööd valdades muidugi oktoobrikuuga lõpetatuks ei saa pidada, sest ka veel hiljem moodustati algorganisatsioone. Kuid põhilises osas siiski võib väita, et organiseerimistöö raskuspunkt oli möödas, et kommunistlike noorte töö oli valdades saanud teatud kindlama suuna.

Samal ajal valdades läbiviidava organiseerimistööga, toimus linnanoorte ja seoses õppetöö algusega koolides ka koolinoorte organiseerimine kommunistlikku

---

1 "Noorte Hääl" nr.50, 16.novembril 1940.

2 "Noorte Hääl" nr. 24, 15.oktoobril 1940.

noorsooühingusse. Esimesteks komsomolirakukesteks Haapsalus olid Haapsalu Keskkooli, Haapsalu Tööstuskeskkooli ja Haapsalu linna territoriaalorganisatsiooni rakukesed, mis loodi põhiliselt oktoobrikuu jooksul. Hiljem lisandus neile Haapsalu linnas veel rida algorganisatsioone, nagu maakonna täitevkomitee, miilitsaosakonna ja teised algorganisatsioonid. Oktoobris-novembris loodi komsomoli algorganisatsioonid ka Lihula Keskkooli, Kärdla linnas linna territoriaal-algorganisatsioon, Kärdla Keskkooli, Kärdla Kalevivabrikusse ja mujale.

Linnanoored võtsid aktiivselt osa kommunistliku noorsooühingu tööst, tegutsedes mitmesugustes ringides. "...Tegevust on alustanud poliithariduslik, tehnika, muusika ja spordiring. Tehnikaringis õpitakse autojuhtimist ja raadiotehnikat, mida õpetab kohaliku tööstuskeskkooli õpilane (kommunistlik noor - T.S.) G. Gents. On loodud kommunistlike noorte laulukoor, jazzorkester... Orkestrijuhiks on sm. Verendel (Haapsalu Keskkooli õpilane kommunistlik noor, hiljem 1941.a. keskkooli algorganisatsiooni sekretär - T.S.). Poksikursust juhatab EKNÜ Läänemaa Komitee sekretär sm.G. Oltre..."[1] nii kirjutab "Noorte Hääl" Haapsalu noorte tegevusest 1940.a. oktoobrikuus.

EKNÜ Läänemaa Komitee poolt oli Haapsalus organiseeritud noortele kasutamiseks lugemislaud, mängutuba

---

1 "Noorte Hääl" nr.24, 15.oktoobril 1940.

ja raamatukogu noorsookirjandusega. Kaks korda nädalas korraldati poliitharidustikke loenguid Haapsalu Algkooli saalis ja teisi noori huvitavaid üritusi.[1]

Õppetöö algusega koolides algas ka pioneeride organiseerimine. Esimene Haapsalu linna pioneerijuhtide instrueerimiskoosolek toimus oktoobrikuu keskel, millest võtsid osa kõik Haapsalus organiseeritavate pioneerirühmade ja - salkade organiseerijad. Instrueerimiskoosolekul andis juhendeid EK(b)P Läänemaa Komitee sekretär sm. O. Cher, ELKNÜ Läänemaa Komitee sekretär sm. G. Oltre ja teised. Sel koosolekul võeti ühtlasi vastu ka otsus alustada kohe pioneeride vastuvõtuga.[2]

Veidi hiljem (1.-2.novembril 1940) organiseeriti ülemaakondlikud pioneerijuhtide instrueerimiskursused, millest võttis osa 75 pioneerijuhti. Peale pioneerijuhi tarkuste viidi sel koosolekul läbi ka loengud üldpoliitilistel teemadel, et laiendada pioneerijuhtide silmaringi. Selleks ajaks oli maakonnakomitee juurde moodustatud ka pioneeride ja koolitöö osakond, mille juhatajaks oli Heino Jõe.[3]

Nende koosolekutega oli alus pandud pioneeritööle kogu maakonnas, oli põhilises osas antud õpetusi ja juhendeid pioneeritöö korraldamiseks koolides. Kuna esialgu oli pioneerijuhte vähe, siis abistasid paljud ecsrindlikud õpetajad õpilaste organiseerimist pionee-

---

1 "Noorte Hääl" nr.17, 6.oktoobril 1940.
2 "Noorte Hääl" nr.25, 16.oktoobril 1940.
3 "Noorte Hääl" nr.41, 3.novembril 1940.

riorganisatsioonidesse. Samuti nagu komsomolitöö, oli ka pioneeritöö uudne ja seepärast oli selle organiseerimisega raskusi, kuid samal ajal äratas ta õpilaste seas suurt huvi. Huvitavad üritused ja mitmekülgne tegevus tõmbas peagi kaasa küllaltki suure osa õpilasi pioneeriorganisatsiooni ridadesse.

Eriti aktiivselt töötas Paadremaa Algkooli pioneerirühm, mida juhtis kommunistlik noor Leida Minnus. Seal anti oktoobrirevolutsiooni aastapäevaks välja seinalehe "Leidur" esimene number, kuulutati välja õppimisvõistlus iga klassi parima õpilase nimele ning kommunistliku noore Laine Brackmanni juhtimisel organiseeriti ka oktoobrilaste tegevust.[1]

Tänu pioneerijuhtide pidevale õpetamisele ja kasvatamisele täienesid nende teadmised ning sel alusel muutus pioneeride töö koolides järjest huvitavamaks. Paljudes koolides kuulus enamus pioneerieealistest õpilastest pioneeriorganisatsiooni.

Nii oli Haapsalu Algkoolis pioneere ligi 100[2], Noarootsi valla Sutlepa Algkooli 106-st õpilasest oli pioneere 53,[3] Karuse valla Virtsu Algkooli õpilased aga olid 100-protsendiliselt organiseeritud pioneerideks ja oktoobrilasteks.[4]

---

1 ENSV pioneeride organisatsiooni häälekandja, "Pioneer" nr.5, 1940, lk.152.

2 "Töötav Läänlane" nr.9, 25.jaanuaril 1941.

3 "Noorte Hääl" nr.65, 18.märtsil 1941.

4 "Töötav Läänlane" nr.38, 3.aprillil 1941.

Tähtsa koha kommunistlike noorte töös omas 1940. ja 1941.aastal poliitiline selgitustöö noorsoo seas. Suur osa noorsoost oli veel kodanliku kasvatuse mõju all. See oli ka arusaadav, sest nii lühikese ajaga ei võinudki kodanluse poolt aastate jooksul teostatud kasvatuse mõju lakata.

Kõige selgemini on väljendanud tolle aja kommunistlike noorte ülesandeid poliitkasvatuse osas maakonnakomitee sekretär Paul Soesoo oma artiklis, mis ilmus ajalehes "Töötav Läänlane", kus öeldakse:"... Meid ootab ees suur ülesanne - viia kommunistlik kasvatus rahvasse. Meie, kommunistlikud noored peame suunama oma ümbruse õpiringide, kursuste, koolide jne. töö nõnda, et see oleks bolševistlik, et see aitaks täielikult kaasa kommunistliku kasvatuse massidesse viimisel.... [1]

Tol ajal,meenutab K. Õismaa, oli noortel kuidagi eriline tung teadmiste järele. Suure agarusega asuti õppima kõike seda, mis oli seoses uue, nõukogude korraga, huvituti sise- ja välispoliitilistest sündmustest. [2]

Üheks poliitiliste teadmiste levitamise vormiks olid tol ajal kõne- ja selgituskoosolekud, mis toimusid alati saalitäie rahva ees, kuna uus olukord ja uued tingimused vajasid selgust. Samal ajal näitas see seda, et noorsugu oli ärganud uuele poliitilisele elule; ta tahtis teada kõike seda, mida enne kodanlus oli keela-

---

1 "Töötav Läänlane" nr.1, 21.detsembril 1940.

2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

nud ja laimanud.

Osavõtt poliitharidusliikest ringidest, kus õpiti põhiliselt ÜK(b)P ajalugu, ÜLKNÜ ajalugu ja põhikirja, Nõukogude Liidu konstitutsiooni, seoses NSVL Ülemnõukogu valimistega valimismäärustikku, sise- ja välispoliitilisi sündmusi ja palju teisi küsimusi, oli alati rohkearvuline ja puudumisi esines harva.[1] Poliitharidusliikud ringid olid oma enamuses moodustatud rahvamajade juurde, harvem ka koolide juurde. Rahvamajad olid keskused, kus toimusid kõige mitmekesisemad üritused - loengud, koosolekud, miitingud, peoõhtud jne. Rahvamaja oli koht, kus noorsugu ja kogu maarahvas omandas palju väärtuslikku poliitiliste teadmiste alal.

Peab märkima, et ka suurem enamus valdade komsomoliorganisatsioonidest olid moodustatud rahvamajade juurde. Seepärast oli ka komsomoliorganisatsioonidel teha suur töö rahvamajade tegevuse organiseerimisel ja abistamisel.

Tähtsa koha noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamises omasid rahvamajade juurde organiseeritud noorte sektsioonid.

Noorte sektsioonide tähtsusest ja ülesannetest kirjutatakse "Noorte Hääles" järgmist: "Endise kodanliku korra juures oli meie noorsugu killustatud väga mitmesuguste rr. organisatsioonide vahel, millede

---

1 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

ülesandeks oli surmata noortes ... õige sotsialistlik mõtlemisviis ning juhtida nende isemõtlemine kapitalismi rööbastele... Meie ülesandeks on ümber kasvatada noorust sotsialismi vaimus..., tuua nad lähemale elule... Kahjuks ei ole meie noorus oma suures enamuses poliitiliselt veel nii küps, et ta teadliku kommunistliku noorena võiks astuda kommunistliku noorsooühingu perre. Et siiski ka seda osa noorsoost rakendada ühiskondlikule tööle, et ka neis hävitada kapitalistliku valeõpetuse jäänused, selleks tulevadki klubides ja rahvamajades ellukutsumisele erilised noorte sektsioonid, mis koondaksid noori poliitharidusliku ja kultuurilisteks üritusteks....[1]

Noorte sektsioonide ülesanded hõlmasid väga laia tegevusvälja. Sektsioonide ülesandeks oli korraldada rahvamajades poliitharidusliku ringe; läbi viia poliitilisi loenguid, marksismi-leninismi teooria tunde, võitlust usudogmade vastu; pidid kaasa aitama vastava selgitus- ja praktilise tööga maareformi teostamisele, isetegevustöö korraldamisele, internatsionalismi kasvatamisele meie kodumaa rahvaste vahel; arendama kehakultuuri, kirjanduslikku tegevust jne.jne.[2]

Lühidalt - noorte sektsioonid pidid aitama vabastada noored kodanliku kasvatuse mõju alt ja igati kaasaaitama suurele ülesehitustööle.

---

1 "Noorte Hääl" nr.26, 17.oktoobril 1940.

2 Samas.

Esimeste seas moodustati noorte sektsioon Piirsalu valla Risti rahvamaja juurde, milline tegi suurt tööd 1941.a. kevadkülvikampaania läbiviimisel ja kohaliku noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamisel.[1)]

Suure poliitilise tähtsusega ürituseks oli NSVL Ülemnõukogu valimiskampaania läbiviimine. Valimiste heaks korraminekuks tegi maakonnakomitee agitatsiooni- ja propagandaosakond suurt tööd. Kõikjal üle maakonna korrastasid kommunistlikud noored agitpunkte, andsid välja seinalehtede erinumbreid, korraldasid valimistest esmakordselt osavõtvatele noortele selgituskoosolekuid jne. Kommunistlikud noored agitaatorid käisid majast-majja, tutvustades valijaid saadikukandidaatide ja valimismäärustikuga.

Nii korraldati linna kommunistlike noorte ja sportlaste poolt tähesõit, kus külastati 37 suuremat keskust ja 256 talu, peeti selgituskoosolekuid ja esineti isetegevusettekannetega.[2)]

Edukalt täitsid oma ülesandeid kommunistlikud noored - agitaatorid Johannes Külm, Artur Kattai ning Edgar Türi, kes igaüks neist viis iseseisvalt läbi maakonnas ligi 20 selgituskoosolekut.[3)] Üldse töötas valimiste ajal agitpunktide juhatajaina 24, ringkonnakomisjonides 7 ja jaoskonnakomisjonides 56 kommunist-

---

1 "Noorte Hääl" nr.65, 18.märtsil 1941.

2 "Noorte Hääl" nr. 10, 12.jaanuaril 1941.

3 "Töötav Läänlane" nr.1, 3.jaanuaril 1941.

likku noort.[1)]

Suurt tööd tegid kommunistlikud noored bolševistliku ja noorsoo ajakirjanduse levitamise alal. Ajakirjanduse levitamiseks korraldati üsna tihti hoogtöönädalaid ja nn. ajakirjanduse levitamise rünnakpäevi. Rünnakpäeva läbiviimiseks oli näiteks kas linn või vald jaotatud rajoonideks tänavate ja külade kaupa. Iga tänava või küla peale määratud brigaad, mis koosnes 2 - 3-st kommunistlikust noorest, käis läbi iga maja, võttis vastu tellimisi ja selgitas ajakirjanduse tähtsust.

Ühest suuremast bolševistliku ajakirjanduse levitamise rünnakpäevast Hiiumaal, kus sellesse üritusse olid haaratud kõikide Hiiumaa valdade ja Kärdla linna kommunistlikud noored toob ajaleht "Noorte Hääl" järgmise sõnumi:" Pühapäeval 16.veebruaril (1941.a. -T.S.) korraldasid kommunistlikud noored üldise bolševistliku ajakirjanduse levitamise rünnakpäeva, kus erilist rõhku pandi noorsoo ajakirjanduse levitamisele. Rünnakpäev toimus pinevas sotsialistlikus võistluses algorganisatsioonide vahel. Kommunistlike noorte brigaadid külastasid kõiki talusid... Tellimisi võeti Hiiumaal üldse 1767, neist "Noorte Häält" 301 ja ajakirjadele kokku 513... Algorganisatsioonide vahelisel võistlusel tuli esimeseks Käina algorganisatsioon ... 410 tellimisega, teiseks Kärdla territoriaal-algorganisat-

---

1 "Töötav Läänlane" nr.1, 3.jaanuaril 1941.

sioon 312 ja kolmandaks Emmaste algorganisatsioon 189 tellimusega....[1]

Selline rünnakpäev polnud iseloomulik mitte ainult Hiiumaale, neid korraldati nii Haapsalu linnas, kui ka teistes valdades ja need andsid suure panuse ajakirjanduse laiadesse rahvahulkadesse viimisel.

Aktiivselt võtsid kommunistlikud noored osa ka maareformi läbiviimisest ja kevadkülvikampaania korraldamisest. Riigivolikogu ajaloolisel istungil 23.juulil 1940.a. vastuvõetud "Deklaratsioonil maa kuulutamisest kogu rahva omandiks" oli määratu suur tähtsus rahvamajanduse aluste ümberkorraldamisel.[2] Sotsialistliku revolutsiooni tingimustes teostatud maa natsionaliseerimine oli tugevaks hoobiks tootmisvahendite eraomandusele ja tähtsaks sammuks sotsialismi poole.

Selleks, et kindlustada maareformi edukas elluviimine teravnenud klassivõitluse tingimustes, murda kulakluse ja tema käsikute vastupanu, tugevdas partei igati oma organisatsioonilist ja poliitilist tööd maal. Suureks toeks ja EK(b)P usta vateks abilisteks võitluses nõukogude võimu kindlustamise eest olid kommunistlikud noored. Neil oli suuri teeneid kõigis partei juhtimisel läbiviidud majanduslikes ja poliitilistes üritustes. Et osata õigesti kaasa aidata maata ja vähese

---

1 "Noorte Hääl" nr.41, 18.veebruaril 1941.

2 H. Tiido, Nõukogude maareform Eestis, Tln., 1960, lk.27.

maaga talupoegade maaga varustamisel, selleks õpiti tundma maata ja vähese maaga talupoegade maaga varustamise määrust. Jälgiti pidevalt, et esmajärjekorras varustataks maaga vähese maaga talupojad, aasta ja suvipõllutöölised, pooleteramehed ja rentnikud. Kohapeal valdades korraldati kommunistlike noorte poolt selgituskoosolekuid, kus selgitati määruse sise ja paljastati kulakute ja teiste vaenulike elementide kuritegelikud kavatsused, ning kasvatati seega talurahva revolutsioonilist valvsust. Valdades, kus puudusid parteiorganisatsioonid, täitis nende aset Kommunistlik Noorsooühing. EKP Läänemaa organisatsiooni I konverentsil (25.jaanuar 1941) märgiti:" Neis valdades, kus puuduvad parteiorganisatsioonid, täidavad parteiorganisatsioonide ülesandeid kohalikud ELKNÜ vallakomiteed."[1] Kommunistlike noorte aktiivne osavõtt maareformi läbiviimisest oli suureks panuseks EK(b)P agraarpoliitika elluviimisel.

Esimese nõukoguliku kevadkülvikampaania läbiviimisel uues olukorras, kus oli teostatud maareform ja juurde loodud palju uusi talumajapidamisi, kel omal polnud vajalikul määral inventari ega tööloomi, nõudis ka kommunistlikelt noortelt igakülgset tähelepanu. Loodavate hobu-masinalaenutuspunktide töö organiseerimise osas, inventariga, tööloomade ja muu vajalikuga varustamise osas, samuti lepingute sõlmimisel nende

---

1 H. Tiido, Nõukogude maareform Eestis, lk.41.

talumajapidamistega, kus kõige enam vajati abi - oli kommunistlikele noortele suureks tööks. 1941.a. maikuus töötas HMLP-de juhatajatena 6 kommunistlikku noort, peale selle töötas suurel arvul kommunistlikke noori HMLP-s tallimeestena, seppadena ja teistel töödel.[1] 1941.a.jaanuaris Piirsalu valla Risti asulas alanud traktoristide kursustele suunasid komsomoli vallakomiteed eesrindlikke noori enamuses kehviktaludest.[2]

Tähtsat osa etendasid valdade täitevkomiteede juurde loodud noorte aktiivid, millede ülesandeks oli selgitustöö läbiviimine talupoegade seas kevadkülvi ettevalmistamisel. Nad muretsesid kunstväetiste ja tööriistade olemasolu eest eriti majapidamistes, kes olid saanud maareformiga maad.

Karuse valla Vatla kommunistlike noorte poolt viidi läbi mitmeid selgituskoosolekuid kevadkülvi ettevalmistamise tähtsusest, põllumajanduse plaanikindlast arengust ja teistes küsimustes.[3]

Külvitööde kiiremaks lõpetamiseks astusid komsomoli vallakomiteed omavahelisse sotsialistlikku võistlusse. Korraldati sotsialistlikku võistlust ka maakonnas loodud kahe masina-traktorijaama (MTJ) - Taebla ja Sipa - noorte traktoristide vahel ja veel teisigi

---

1 "Töötav Läänlane" nr.50, 6.mail 1941.

2 "Töötav Läänlane" nr.8, 21.jaanuaril 1941.

3 Suusõnalised mälestused K. Öismaalt.

sarnaseid üritusi.

Sotsialistliku võistluse käigus kevadkülvi osas osutusid paremateks vallaorganisatsioonideks Piirsalu, Vigala, Ridala ja Asuküla.[1] Läänemaa kommunistlikud noored andsid suure panuse maakonna majanduselu ümberkujundamisel sotsialistlikele alustele. Läänemaa komsomoli-organisatsiooni tööd hindas maakonna parteikomitee kõrgelt, märkides korduvalt ära kommunistlike noorte suurt osa partei poolt antud majandus-poliitiliste ürituste läbiviimisel.[2]

Kommunistlike noorte tegevus võitis algusest peale suure poolehoiu maakonna noorsoo eesrindliku ja poliitiliselt teadlikuma osa seas. Ligikaudsete andmete kohaselt, mis toetuvad 1940.-1941.aasta kommunistlike noorte mälestustele, oli Suure Isamaasõja alguseks Läänemaa komsomoliorganisatsiooni koondunud umbes 700-800 kommunistlikku noort.[3] Oma enamuses olid nad töölis-, kehvik- ning keskmiktalupoegliku päritoluga, kes andsid kogu oma energia sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks.

Kuid ajal, mil fašistlik Saksamaa oli Lääne-Euroopas alustanud sõjategevust, pidi ka Nõukogude Liit kindlustama oma kaitsevõimet.

Vaatamata mittekallaletungipakti olemasolule Nõu-

---

1 "Töötav Läänlane" nr.63, 5.juunil 1941.

2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

3 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

kogude Liidu ja Saksamaa vahel, ei garanteerinud see Nõukogudemaa julgeolekut. Saksamaa agressiivne tegevus Lääne-Euroopas võis saada ohtlikuks ka Nõukogude Liidule, mis hiljem tõestuski.

Pinevat rahvusvahelist olukorda arvestades pidid ka kommunistlikud noored andma oma panuse Nõukogudemaa kaitsevõime kindlustamiseks. Igapäevaste ülesannete kõrval kuulus seepärast tähtis koht noorte kutsealuste ja kõigi kommunistlike noorte sõjalisele väljaõpetamisele, nende poliitiliste ja sõjaliste teadmiste ning füüsiliste võimete arendamisele.

Läänemaa kommunistlike noorte aktiivi koosolekul, 1941.a. märtsis, võeti vastu otsus asuda intensiivsele sõjalis-kehakultuuriliste võistluste läbiviimisele, OSOVIAHIM-i[x] algorganisatsioonide loomisele iga komsomoli-algorganisatsiooni juurde, noorte sõjalis-poliitilisele väljaõpetamisele. Igat kommunistlikku noort kohustuti astuma OSOAVIAHIM-i liikmeks.[1]

Noorte kutsealuste väljaõpetamisele oli pandud erilinе rõhk. Nende teadmiste täiendamiseks korraldati

---

x OSOAVIAHIM (Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству) - vabatahtlik nõukogude kodanike ühiskondlik organisatsioon, mis eksisteeris aastail 1927-1948. Selle ühingu peamiseks ülesandeks oli maa kaitsevõime kindlustamine, sõjaliste teadmiste levitamine ja nõukogude patriotismi kasvatamine elanikkonna seas.

1 "Töötav Läänlane" nr.28, 11.märtsil 1941.

mitmesuguseid üritusi. Näiteks teatab ajaleht "Töötav Läänlane", et "... ülesanne on läbi viia igas vallas kutsealuste üldkoosolekud, kus kommunistlikud noored peavad selgitama mitmesuguseid poliitilisi ja sõjalisi küsimusi, korraldama vestlusi Punaarmee ajaloost..."[1]

Piirsalu vallas korraldati kutsealuste ülevallaline päev komsomoli vallakomitee sekretäri E. Ratase organiseerimisel, kus peale sõjalis-poliitiliste loengute viidi läbi ka jalamatk VTK ("Valmis Tööks ja Kaitseks" spordikompleks) [illegible] täitmiseks; ühtlasi lubasid kutsealused hästi ära õppida vene keele.[2] Samuti toimus Märjamaa vallas kommunistlike noorte poolt korraldatud kutsealuste suusa- ja jalgsimatk,[3] Karuse valla Massu algorganisatsioonis korraldati kutsealustele üks kord nädalas riviõppust.[4] Vatla algorganisatsioonis pandi kõrvuti sõjalis-kehakultuuriliste ja poliitiliste üritustega suurt rõhku veel vene keele õpetamisele kutsealustele. Vene keele tunnid toimusid kaks korda nädalas kohalike õpetajate kaasabil.[5]

Kutsealuste paremaks ettevalmistamiseks organiseeriti sotsialistlikku võistlust valdade algorganisatsioonide vahel. Näiteks esitas Asuküla valla Asuküla

---

1 "Töötav Läänlane" nr.35, 27.märtsil 1941.
2 "Töötav Läänlane" nr. 34, 25.märtsil 1941.
3 "Töötav Läänlane" nr. 35, 27.märtsil 1941.
4 "Noorte Hääl" nr.79, 3.aprillil 1941.
5 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

algorganisatsioon sama valla Ungru ja Võnnu algorganisatsioonidele sotsialistliku võistluse üleskutse kutsealuste paremaks ettevalmistamiseks, kus kohustuti ära õppima vene keelt, kõik kutsealused pidid 100-protsendiliselt täitma OVTK ("Ole valmis Tööks ja kaitseks" spordikompleks) ja VTK normatiivid, lõpetama ÕGK (õhu- ja gaasikaitse) ning sanitaartalitajate kursused.[1]

Kärdla linna kutsealused kutsusid sotsialistlikku võistlusse oma sõjalis-poliitiliste teadmiste parema täiendamise eesmärgil Haapsalu linna kutsealused.[2]

Need olid üksikud faktid, kuid need näitavad, et Läänemaa komsomoliorganisatsioon ja kommunistlikud noored olid õigesti arusaanud meie kodumaa kaitsevõime tugevdamise vajadusest. Kutsealustega läbiviidud sõjalis-kehakultuurilised ja poliitilised üritused arendasid nende vastupidavust ja täiendasid nende poliitilist silmaringi, valmistasid neid ette haarama ükskõik millal relv kätte kui seda vaid nõuavad kodumaa huvid.

Sotsialistlik ülesehitustöö sai Eestis kesta lühikest aega. 22.juunil 1941.a. tungis fašistlik Saksamaa reeturlikult, mittekallaletungipakti jämedalt rikkudes, Nõukogude maale kallale, külvates kõikjale surma ja viletsust.

---

1 "Töötav Läänlane" nr.57, 22.mail 1941.

2 "Noorte Hääl" nr. 89, 16.aprillil 1941.

Isamaasõda oli suureks katsumuseks kõikidele Nõukogude Liidu rahvastele. Eriliseks katsumuseks aga osutus ta alles äsja Nõukogude rahvaste perre astunud vabariikidele, kes polnud jõudnud veel tugevneda uue ühiskonna tingimustes ega järele jõuda teistele vennasrahvastele kellel olid seljataga paarikümneaastased sotsialismi ülesehitamise kogemused. Suur Isamaasõda oli eesti rahvale üks tema ajaloo raskemaid aga ka kangelaslikumaid lehekülgi.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus kutsusid rahvast relvile, et kaitsta võõramaiste anastajate eest meie maa rahvaste õnne ja vabadust, meie riigi iseseisvust ja sõltumatust.

Eesti töörahvas järgis Kommunistliku Partei võitlushüüdu. Kõikjal üle vabariigi toimusid tehastes, vabrikutes ja asutustes tööliste ja teenistujate miitingud. Tribüünile astusid tulihingelised nõukogude patrioodid ja avaldasid oma ohjeldamatut viha saksa fašistlike anastajate vastu.

Viha ja nördimusega võtsid Läänemaa kommunistlikud noored vastu teate fašistliku Saksamaa teeturlikust kallaletungist Nõukogude Liidule.

ELKNÜ Läänemaa Komitee sekretär Paul Soesoo avaldas 3.juuli ajalehes "Töötav Läänlane" üleskutse "Läänemaa töötavatele noortele!", kus öeldi:"... Läänemaa töötavad noored, meil seisab ees vastutusrikas, suur ülesanne...

Komsomoli Läänemaa Komitee nimel kutsun kõiki Läänemaa noori võitlema tööviljakuse tõstmise eest kõigil aladel, sellega kindlustama Punaarmee ja tagala korrapärase varustamise.

Eduka võitluse aluseks on raudne distsipliin, ülesannete täpne täitmine, halastumatu võitlus saboteerijatega kõigil majandusaladel, riigi reetjatega, kes püüavad õõnestada meie võitlust...

Noored ! Võitleme ühiselt rindel ja tootluses (siin on mõeldud tootmises - T.S.). Purustame lõplikult vaenlase!"[1)]

Sellele üleskutsele vastasid kommunistlikud noored tegudega, mis väljendasid sügavat armastust oma kodumaa ja viha ning põlgust fašistlike röövvallutajate vastu.

Asuküla kommunistlikud noored kirjutasid ajalehele "Noorte Hääl": "See ei tohi kunagi korduda ! Võitleme selleks, et ühelgi vabal rahval poleks edaspidi vaja karta fašistlikku iket."[2)]

16.aastane Varbla valla kommunistlik noor Hilda Roosi, kes juba varasest lapsepõlvest peale teadis ja tundis, mida tähendab puudus ja kapitalistide võim, ütles:"Olen valmis ohverdama oma elu, et vaid hävitada fašistlikku mustust."[3)]

---

1 "Töötav Läänlane" nr.75, 5.juulil 1941.
2 "Noorte Hääl" nr.153, 1.juulil 1941.
3 M. Oru, "Kogu nõukogude nooruse jõud vaenlase purustamiseks", "Noor Leninlane" nr.7, juuli 1941, lk.291.

Kohe sõja esimestest päevadest peale hakati Haapsalu linnas kommunistlike noorte poolt organiseerima sanitaarõdede kursusi, millest võtsid oma enamuses osa tütarlapsed - kommunistlikud noored. Peale Haapsalu linna toimusid sanitaarkursused ka valdades. Kommunistlikud noored asusid sanitaarasjandust õppima suure energiaga, et abistada rindevõitlejaid nende raskes võitluses vaenlase vastu.

Nii näiteks ütles kommunistlik noor Manuela Laanemets: "Kes siis veel läheks esmaabipunktidesse kui mitte kommunistlikud noored. Tahan kaasa aidata vähemalt sealgi, kuna teised peavad olema rindel, võitluses elu ja surma peale..."[1]

Mõned päevad pärast sõja algust hakati ka Haapsalus organiseerima hävituspataljoni tagala kindlustamiseks ja võitluseks fašistide vastu. Maakonna parteikomitee poolt moodustati hävituspataljoni ridadesse vastuvõtmiseks komisjon, kuhu kuulusid maakonna partei- ja komsomolikomitee ning sõjakomissariaadi töötajad. Nagu mäletab K. Õismaa, olid komisjonis partei maakonnakomitee sekretär B. Predit, komsomolikomitee sekretär P. Soesoo ja sõjakomissariaadist major Vits ning kapten Tšugujev.[2] Esimesteks vabatahtlikeks, kes astusid hävituspataljoni, olid peaaegu eranditult kommunistlikud noored. Eriti kasvas hävituspataljon

---

1 "Noorte Hääl" nr.185, 4.augustil 1941.

2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

kutsealuste mobilisatsiooni ajal, kus nende hulgast astusid peaaegu kõik kommunistlikud noored vabatahtlikult hävituspataljoni.

Esimesteks hävituspataljoni astujateks olid komsomoli maakonnakomitee töötajad: sekretär P. Soesoo, instruktorid A. Kattai, A. Martinson, E. Türi, E. Ratas, H. Saaremäe ja arvestussektori juhataja A. Leovoer. Neile järgnesid kommunistlikud noored Salme Kiirats, Mathilde Kalvet, Hilda Roosi, Leida Kalvet, Salme Kalso, Jüri Roos, Hugo Tõkke, Herman Tammela ja palju teisi.[1)]

Meenutades oma tegevust hävituspataljonis, rääkis K. Öismaa, et tema esimeseks ülesandeks hävituspataljoni ridades oli grupijuhina viia kutsealuseid Kirovi oblastisse. Samasuguseid ülesandeid täitsid veel kommunistlikud noored J. Roos, H. Tõkke, E. Tõkke, H. Kark, H. Tammela, K. Karotoom, A. Kattai ja J. Ilves. Saatnud enam kui 500 kutsealust Kirovi oblastisse, pöördusid eelnimetatud kommunistlikud noored juuli lõpuks tagasi Haapsalusse. Selleks ajaks olid lahingud jõudnud juba Eestisse. Paljudest lahingutest nagu Lihula alevi juures, Kasari jõel ja Martna all võtsid osa ka läänemaa hävituspataljoni võitlejad kommunistlikud noored. Kuid 20.augusti paiku, kui vaenlane ründas üha ägedamalt Tallinna, suunati Lää-

---

1 Suusõnalised mälestused K. Öismaalt.

nemaa hävituspataljonist kaks roodu Tallinna kaitsjatele appi. Vaenlase ülekaalukate jõudude poolt aga purustati Tallinna kaitsjate vähesed jõud, nende seas ka Läänemaa hävituspataljoni kaks roodu. Ellujäänud hävituspataljoni võitlejad vangistati, haavatud aga lasti otsekohe maha fašistide ja omakaitselaste poolt. Ainult väikesel osal Läänemaa hävituspataljoni võitlejatest, kes võtsid osa lahingutest Tallinna all, õnnestus pääseda Nõukogude Liidu tagalasse.[1)]

Ajal, mil Tallinn oli juba saksa fašistide ikke all, jätkas osa Läänemaa hävituspataljoni võitlejaist koos väheste piirivalveüksustega Haapsalu kaitsmist. Haapsalu kaitse üheks organiseerijaks oli komsomoli maakonnakomitee sekretär Paul Soesoo, kes kogus kokku viimased, lahingutes Risti ja Palivere all hõredaks jäänud hävituspataljoni üksused, kuid vaenlase ülekaalukatele jõududele ei suudetud vastupanu osutada. 30.augustil tuli loovutada Haapsalu. Osa partei-, komsomoli- ja nõukogude töötajaid ning hävituspataljoni võitlejaid evakueerusid Hiiumaale. Üks laevadest aga süttis Rukki rahu juures vaenlase lennupommi tabamusest põlema ja hukkus, millel viibis ka maakonna komsomolikomitee instruktor Edgar Türi.[2)] Maakonnakomitee sekretäril Paul Soesool õnnestus pääseda

---

1 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

2 Andmed E. Vaiksoolt.

Hiiumaale, kus ta tegutses edasi Hiiumaa kaitse organiseerimisel koos mereväeüksustega. Veel üle poolteise kuu kehtis Hiiumaal Nõukogude võim. Kuid 21. oktoobril vallutasid fašistlikud okupandid ka Hiiumaa. ELKNÜ Läänemaa Komitee sekretär Paul Soesoo aga langes kangelasena koos väheste järelejäänud seltsimeestega võitluses fašistlike okupantide vastu Tahkuna noomel 21. oktoobril 1941.a.[1] Juba fašistliku okupatsiooni esimestel päevadel algas terror partei-, komsomoli- ja nõukogude töötajate kallal.

Raskelt sai kannatada ka ELKNÜ Läänemaa organisatsioon. Peaaegu täielikult hukkusid või mõrvati fašistide poolt maakonna komsomolikomitee töötajad: sekretär Paul Soesoo langes võitluses fašistidega Hiiumaal, instruktor Edgar Türi hukkus laevaõnnetuse tagajärjel, Endel Ratas ja August Martinson lasti fašistide poolt maha Kärdlas, arvestusektori juhataja Anatoli Leoveer mõrvati, instruktor Hans Saaremäe suri fašistlikus koonduslaagris. Ainukesena pääses 1941.a. maakonnakomitee töötajaist instruktor Artur Kattai, kes 1943.a. põgenes fašistlikust koonduslaagrist Laitses ja asus tegutsema partisanina.[2] Kümned Läänemaa kommunistlikud noored said tunda fašistlike koonduslaagrite õudusi, mis paljud neist surid, osa pääses vaid Nõukogude Armee kiire pealetungi tõttu. Fašistlikus koonduse-

---

1 Andmed E. Vaiksoolt.

2 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

laagrites, algul Eestis, hiljem Saksamaal vaevlesid Karl Õismaa, Lauri Kreek, Joel Uus (praegu Haapsalu rajooni Lauristini-nimelise kolhoosi esimees -T.S.), Leida Kalvet, Helje Vannas ja kümneid teisi kommunistlikke noori.[1]

Fašistide motsikused jätkusid kogu okupatsiooniaja vältel ka Haapsalus ja tema ümbruses.

Äsja lõppenud kohtuprotsess fašistlike mõrtsukate Mere, Gerretsi ja Viigi üle tõestas täielikult ka neid kuritegusid, mis pandi toime Haapsalus, Rohuküla, Uuemõisas, Valgeväljal ja mujal. Pole midagi imestada, et Gerrets ja Laak said hiljem sellisteks suurteks mõrvariteks - nad alustasid oma mõrtsukakarjääri Läänemaa "omakaitses", nende mõrtsukatööst annavad tunnistust ühishauad Haapsalus, Uuemõisas, Käinas, Kärdlas, Heltermaal, Rohukülas ning mujal.

Haapsalu linnas ja selle ümbruses tapsid fašistlikud timukad üle 1000 rahuliku, mittemilleski süüdioleva inimese, piinasid Haapsalu vanglas surnuks meie tuntud helilooja professor A. Vedro ja palju teisi lihtsaid nõukogude inimesi.[2] Taganedes purustasid fašistlikud okupandid Haapsalus üle 60 elamu, postkontori, laksid õhku Vana-Sadama (see oli kalasadam - T.S.) ja rea teisi objekte.[3]

---

1 Suusõnalised mälestused K. Õismaalt.

2 "Läänlane" nr.7, 28.oktoobril 1944.

3 J. Kurtšavov, Nõukogude Eesti vabastamine, Tallinn, 1960, lk.63.

Kuid Nõukogude Armee võidukas pealetung 1944.a. sügisel tegi lõpu fašistide kolm pikka aastat kestnud natsikuritegele ja purustustele ning tõi uue elu kogu Eesti rahvale, sealhulgas ka läänlastele. Okupatsioonist vabanenud Eesti rahvas võis jälle asuda loovale, sotsialistlikku ühiskonda ülesehitavale tööle. Nüüd võis alata ka okupatsiooniga katkenud kommunistlike noorte tegevus uue hoo ja energiaga, et aidata kaasa meie sünnimaa rahvamajanduse taastamisel ja ülesehitamisel.

x x
x

Kommunistlike noorte legaalne tegevus Läänemaal, nagu kõikjal meie vabariigis, sai võimalikuks Nõukogude võimu kehtestamisega 1940.aasta sotsialistliku revolutsiooni tulemusena. Esrindlik osa noorsoost hakkas organiseerima 1940.a. augustis-septembris. Septembrikuus moodustati ka esimesed komsomolirakukesed maakonnas, milledeks olid Karuse valla Vatla ja Massu ning Varbla valla Paadremaa rakukesed jt. Hiljem rakukeste moodustamine järjest leienes. 1940.a. jooksul olid ka juba vallakomiteed moodustatud kõigis maakonna valdades. Pioneeride organiseerimine Läänemaal algas koos õppetöö algusega koolides. Esimesed pioneerirühmad moodustati 1940.a. oktoobrikuu keskel Haapsalu Algkoolis ja hiljem valla-algkoolides.

Kommunistlikud noored olid maakonna parteikomitee esimesed abilised kõikide tähtsate majandus-poliitiliste ürituste ja kampaaniate elluviimisel. Suurt tööd tegid komsomoliorganisatsioonid noorsoo poliitilisel kasvatamisel sotsialismi vaimus, kodanliku kasvatuse mõju likvideerimisel noorsoo seas.

Poliitkasvatustöö läbiviimise põhilisteks vormideks olid poliithariduslikud ringid, kus õpiti ENSV ja NSVL konstitutsiooni, ÜK(b)P ajalugu, ÜLKNÜ ajalugu ja põhikirja ning teisi teemasid.

Suure tähtsuse noorsoo kasvatamisel sotsialismi vaimus omas ajakirjandus, seepärast organiseeris komsomoli maakonnakomitee tihti bolševistliku noorsooajakirjanduse levitamise hoogtöö nädalaid ja nn. ajakirjanduse levitamise rünnakpäevi. NSVL Ülemnõukogu valimiste kampaania läbiviimisel töötas hulgaliselt kommunistlikke noori agitaatoritena, kes majast majja käies tegid selgitustööd valimiste tähtsusest ning tutvustasid saadikukandidaatide elulugusid ja tegevust.

Suure panuse andsid maakonna kommunistlikud noored nõukogude maareformi ellurakendamiseks ~~ja kevadkülvi ellurakendamiseks~~ ja kevadkülvi edukaks teostamiseks. Kevadkülvi eduka läbiviimise ja selgitustöö organiseerimiseks moodustati valdade täitevkomiteede juurde nn. noorte aktiivid, kellede ülesanne oli abistada äsja reformiga maad saanud talupoegi

põllutöö inventari ja kunstväetise muretsemisel ning selgitustöö tegemisel talurahva seas.

Ka karmidel sõjapäevadel näitasid Läänemaa kommunistlikud noored end ustavatena Kommunistlikule Parteile ja Nõukogude valitsusele. Sõja esimestel päevadel astusid esimestena vabatahtlikult hävituspataljoni ridadesse just kommunistlikud noored. Karmides lahingutes ülekaaluka vaenlase vastu näitasid kommunistlikud noored end tõeliste patriootidena, kes ennastsalgavalt võideldes jätsid elu meie kodumaa ja rahva vabaduse nimel. Ka fašistlike timukate kohtu ees ja fašistlikes vangilaagrites näitasid Läänemaa kommunistlikud noored end väärilistena kandma kommunistliku noore nime.

Ja kuigi paljud kommunistlikest noortest mõrvati fašistliko timukate käe läbi ning hukkusid fašistlikes koonduslaagreis, teadsid nad, et annavad oma kõige kallima - oma elu selle nimel, et uued noored saaksid asuda nende töökohtadele, nende võitlustraditsioonide jätkamisele fašistlikest okupantidest vabas Nõukogude Eestis.

II peatükk

LÄÄNEMAA KOMSOMOLIORGANISATSIOONI TAASTAMINE JA ORGANISATSIOONILINE VÄLJAKUJUNEMINE AASTAIL 1944 - 1946

1944.aasta kujunes Nõukogude Eesti fašistlikust okupatsioonist täieliku vabastamise aastaks. 22.septembril 1944 vabastati Nõukogude Eesti pealinn Tallinn, 25.septembril Lääne maakonna keskus Haapsalu. Lõplikult vabanes aga Lääne maakond okupatsioonist 3.oktoobril 1944.a., mil vabastati Nõukogude Armee poolt tol ajal Läänemaa koosseisu kuulunud Hiiumaa.[1] Nõukogude Armee võidukas pealetung tegi lõpu fašistide metsikustele ja purustustele ning tõi vabanemise ja uue elu kogu Eesti rahvale, sealhulgas ka läänlastele.

Olukord pärast maakonna vabastamist oli raske. Fašistliku okupatsiooni rasked aastad olid laostanud põllumajanduse. Ettevõtted Haapsalu linnas seisid.

Nagu mujaltki Eesti NSV-st, nii ka Läänemaalt, vedasid okupandid suurel hulgal Saksamaale kariloomi, hobuseid, põllutöömasinaid; likvideerisid ja rüüstasid 1941.aastal nõukogude võimu poolt loodud HMLP-d

---

1 J. Kutšavov, Nõukogude Eesti vabastamine, Tallinn 1960, lk.63.

ja MTJ-d. Fašistlikud okupandid võtsid ära 1940.-1941.aasta nõukogude maareformiga maata ja vähese maaga talupoegadele antud maa ning tagastasid selle endistele omanikele - kulakutele ja hallparunitele.

Olukorda raskendas veel asjaolu, et oli puudus töökätest, inimestest. Fašistlik okupatsioon ja sõda olid hävitanud palju inimesi, osa aga põgenes fašistliku valepropaganda mõjul välismaale. Elanikkonna vähenemisest tingituna seisid paljud talud tühjadena. Eriti raske oli olukord selles suhtes Vormsi, Noarootsi ja Riguldi valdades, kus nende valdade üsnagi arvukas rootsi päritoluga elanikkond (Vormsi vallas ligi $^{2}/_{3}$) lahkus peaaegu täielikult.

Sellises raskes olukorras tuli asuda maakonna majanduse ja kultuurielu taastamisele. Esmaseks ülesandeks oli partei-, nõukogude- ja komsomoliorganite töölerakendamine, kes oleksid asunud organiseerima rahvast maakonna majanduselu taastamisele.

Oli vaja alustada 1940.a. teostatud, kuid okupatsiooniajal likvideeritud maareformi taastamist, HMLP-de ja MTJ-de taasloomist, et kindlustada maakonna põllumajanduse edasine laiaulatuslik arenemine.

Oli vaja ümber korraldada koolisüsteem ning kogu kultuurielu, mis okupatsiooniajal olid laose olukorras, purustada fašistide ning kodanlike natsionalistide ja nende käsilaste valepropaganda jäänused rahva teadvuses.

Tähtsaks ülesandeks oli tugevdada kogu rahva ja eriti noorsoo seas ideelis-poliitilist selgitudtööd lahutamatus seoses majanduslike ülesannete lahendamisega.

Taastamistöö läbiviimine polnud esialgu aga sugugi kerge ülesanne. Samuti nagu teistegi hitlerlikust okupatsioonist vabastatud Nõukogude rajoonide elanikkonnal, tuli ka eesti rahval ja selle seas ka läänlastel, majanduslikus ning kultuurilises ülesehitustöös ületada suuri raskusi.

Raskused olid eriti suured veel kestva sõja tõttu. Üheks valusamaks küsimuseks oli kaadriküsimus. Et korraldada elu ümber uutel, nõukogulikel alustel, selleks oli vaja nõukogulikku kaadrit. 1940.-1941.aasta nõukogulik kaader, kes kohale jäi tapeti fašistide poolt, osa langes kangelaslikus võitluses fašistide vastu sõja esimestel päevadel, osa aga viibis Nõukogude armees.

Kuid ka kaadrite küsimuse lahendamisele olid partei ja valitsus osutanud suurt tähelepanu. Selle eest, et vabastatud maa-ala saaks kohe lülituda aktiivsesse ülesehitustöösse hoolitsesid partei ja valitsus eriti.

Juba hulk aega enne teatava maa-ala vabastamist valmistati nõukogude tagalas selle jaoks ette kaadrit, koostati esialgseid plaane, koguti vajalikke materiaalseid reserve taastamistöödeks.

Ka Eesti NSV rahvamajanduse ja kultuurielu taastamisel etendasid suurt osa eeltööd, mis tehti Nõukogude Liidu tagalas veel enne Eesti NSV vabastamist okupatsioonist. Eriti tähtsal kohal nende eeltööde hulgas seisis kaadri ettevalmistamine. Edukale taastamistööle võis mõelda ainult siis, kui selle töö juhtimiseks oli olemas küllaldaste teoreetiliste ja praktiliste kogemustega varustatud partei-, nõukogude- ja komsomolikaader.

Sõja algul evakueerus nõukogude tagalasse üle 20 000 eesti kodaniku, kes asusid elama Nõukogude Liidu mitmesugustesse liiduvabariikidesse, oblastitesse, kraidesse, autonoomsetesse vabariikidesse.[1)] Töö nõukogude tagalas oli suureks kooliks Eestist evakueerunutele. Siin saadi hea ettevalmistus suuremate kogemustega vennasvabariikide kaadrilt.

Kuid samal ajal kerkis vabariigi partei- ja nõukogude organite ette ülesanne välja selgitada ja arvele võtta kõik nõukogude tagalasse evakueerunud juhtivad töötajad, täiustada nende teoreetilisi teadmisi ja praktilisi kogemusi ning ette valmistada uut kaadrit.

Rahvusliku kaadri sepikojaks sai sõja-aastail nõukogude tagalas Jegorjevski õppekombinaat, kus sai

---

1 A. Panksejev, Nõukogude võimuorganite taastamine Eestis pärast fašistlikku okupatsiooni, Tallinn 1958, lk.4.

ettevalmistuse üle 1500 inimese.[1] Jegorjevskis toimunud kuuekuulistel komsomolikaadri ettevalmistamise kursustel sai ettevalmistuse ka 72 kommunistlikku noort.[2]

Pealeselle toimusid komsomoliaktiivi kursused veel Puškino linnas Leningradi lähedal, kus sai ettevalmistusr üle 200 komsomoliaktivisti.[3]

Suurem osa kursuse lõpetanuist töötas hiljem edukalt vabastatud Eesti NSV-s ELKNÜ maakonna - ja linnakomiteede aparaadis, valla ja suuremate tööstusettevõtete kommunistlike noorte organisaatoritena, vanempioneerijuhtidena ja teistel töökohtadel.

Kursuste lõpetajaist moodustati Eesti NSV vabastamise eel maakondade ja linnade operatiivgrupid, kuhu kuulus minimaalne hulk juhtivaid töötajaid, kes võisid kindlustada taastamistööde alustamist kohe pärast vabastamist selles maakonnas või linnas, kuhu üks või teine operatiivgrupp oli määratud.

1944.a. maikuu alguseks olid maakondlikud operatiivgrupid komplekteeritud veel poolikult. Nii näiteks kuulus Läänemaa operatiivgruppi ainult 1 parteitöötaja ja 3 nõukogude töötajat.[4] Eriti kiiresti toimus operatiivgruppide komplekteerimine juuni- ja

---

1 A. Panksejev, Nõukogude võimuorganite...,lk.5.
2 Samas.
3 Samas, lk.8.
4 Samas, lk.6.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

juulikuu jooksul ning juulikuu keskpaigaks oli maakondlike ja linnade operatiivgruppide koosseis kasvanud kahekordseks.

ELKNÜ Keskkomitee vajas 1944.a. maikuu lõpus 518 komsomolitöötajat, kuid tema käsutuses oli vaid 192.[1] Eesti NSV 276 valla ja maakondliku alluvusega linna jaoks oli 1944.a. augustiks ette valmistatud 230 partei-, nõukogude- ja komsomolitöötajat.[2]

Siit nähtub, et see, mida kujutasid endast operatiivgruppide koosseisud, oli ainult väike osa vajalikest inimestest. Seepärast tuli operatiivgruppidel oma töös pärast vabastamist peaõhk panna tööliste, sulaste, kehvikute, keskmiktalurahva ja nõukogude intelligentsi esindajate kaasatõmbamisele nõukogude organitesse. Peamine oli toetuda laiadele rahvahulkadele ja eesrindlikule osale noorsoost. Peaülesanne pärast operatiivgruppide kohalesaabumist seisis komsomolitöötajatel selle, et arvele võtta endised kommunistlikud noored, kaasa haarata noorsoo eesrindlik osa ja valmistada teda ette Üleliidulisse Leninlikku Kommunistlikku Noorsooühingusse (ÜLKNÜ) astumiseks.

Operatiivgrupi koosseisus saabus vabastatud Läänemaale ka Bernhard Tihho (praegu personaalpensionär - T.S.), kes ELKNÜ Keskkomitee poolt oli suunatud taastama komsomolielu Läänemaal. B. Tihho sai ka tema

---

1 A. Panksejev, Nõukogude võimuorganite..., lk.8.
2 Samas, lk.7.

poolt taastatud pärastsõjaaegse ELKNÜ Läänemaa Komitee esimeseks sekretäriks.

Toon siinkohal ära katkendi B. Tihho mälestustest :/ Töötasin tol ajal (1944.a. - T.S.) ELKNÜ Keskkomitees, mille esimeseks sekretäriks oli karastatud bolševik J. Telmann. Tema juhtimisel toimus komsomolikaadri koondamine ja õpetamine nõukogude tagalas. Augusti lõpul 1944.a. sõitis ELKNÜ Keskkomitee vabastatud Võru linna. Siin suunati komsomoliaktiiv valdadesse komsomoliorganisatsioone taastama ja riigile vilja varuma ....

Koos valdadesse suunatud parteiorganisaatoritega tegid komsomolitöötajad külas ära suure töö. Siin said nad oma esimesed töökogemused. 24.septembril hakkasime koos ELKNÜ Keskkomitee ja Läänemaale suunatud teiste töötajatega liikuma Tallinna poole... Päev peatust Tallinnas, seejärel hommikul vara juba Haapsalu poole, kus varem kunagi polnud käinud. Taskus oli komitee (ELKNÜ Läänemaa Komitee - T.S.) pitsat ja põues ÜLKNÜ liikmepilet... Seadsin end minema aadressil Vee tn.7 (praegu Komsomoli nimeline tänav - T.S.). Siin oli 1941.a. asunud ELKNÜ Läänemaa Komitee. Maja oli alles, seega ruumid olemas, et tööd alustada... Mäletan, minu esimeseks tööks oli komitee sildi valmistamine. Joonistasin paberile suurte tähtedega ELKNÜ Läänemaa Komitee... ning kleepisin välisuksele

sooviga, et seda keegi enam siit maha ei rebiks nagu 1941.a. 27.sept. (1944.a. - T.S.) algas töö. Tulid endised kom.noored Kattai, Ilves, Kreek, Uussaar, Terras ja paljud teised. Tallinnast suunati arvestussektori juhatajaks M. Moorberg. Alustasime endiste kommunistlike noorte arvelevõtmisega, komsomoli algorganisatsioonide taasloomisega.... 1944.a. sügisel lõpetas Leningradi oblastis Puškino linnas pioneerijuhtide kursus oma töö. Sealt saime suurematesse koolidesse abivõge pioneerijuhtide näol..."[1)]

Seega siis, nagu selgub B. Tihho mälestustest, oli esmaseks ülesandeks arvele võtta endised kommunistlikud noored, kelledest kujuneski välja maakonnakomitee juhtiv kaader. See oli täiesti arusaadav, sest omasid nemad ju teatud komsomolitöö kogemusi. Maakonnakomitee kaadriga komplketeerimine oli aga alles suure töö alguseks.

11.oktoobril 1944.a. ilmus ajalehes "Läänlane" artikkel, milles paluti kõiki 1940.-1941.a. ÜLKNÜsse kuulunud noori ilmuda maakonnakomiteesse registreerimiseks. Selle teadaande peale ilmusid arvelevõtmisele paljud endised kommunistlikud noored, ja see võimaldas ka juba osa neist suunata komsorgideks valdadesse, et seal alata organiseerimistööd.

1940.-1941.aasta kommunistlike noorte arvele-

---

1 "Töörahva Lipp" nr.122, 14.oktoobril 1958.

võtmine toimus võrdlemisi pikka aega ja teostati põhiliselt 1945.aasta lõpuks. Endiste kommunistlike noorte arvelevõtmine ja nende komsomolistaaži taastamise võrdlemisi pikk aeg on seletatav asjaoluga, et suur osa kohalejäänud kommunistlikest noortest okupatsiooniajal vangistati ja nad viibisid fašistlikes kontsentratsioonilaagrites Saksamaal. Paljud neist vabanesid Nõukogude Armee kiire pealetungi tulemusel, osa sattus aga Ameerika-Inglise okupatsioonitsooni ja jõudis kodumaale alles 1946.aasta algul. Seepärast toimus üksikute 1940.-1941.a. kommunistlike noorte komsomolistaaži taastamine osaliselt veel 1946.aasta keskpaigani. Seisuga 1.mai 1945 oli üldse registreeritud endisi kommunistlikke noori 56, kelle arv aasta lõpuks suurenes tunduvalt.[1] Kuna puuduvad arvulised andmed 1940.-1941.a. Läänemaa kommunistlike noorte kohta, siis ei saa siit selgust, kui suur oli arvelevõtnute protsent 1940.-1941.a. kommunistlike noorte üldarvust. Maakonnakomitee kaader oli põhiliselt komplekteeritud 1944.a. novembri-detsembrikuu jooksul, samuti oli osa valdu komplekteeritud komsorgide kaadriga.

Taastatud maakonnakomitee juhtiva kaadri koosseis oli 1944.a. detsembrikuus järgmine:

---

1 Eestimaa Kommunistliku Partei Arhiiv (EKPA), ELKNÜ Läänemaa Komitee fond 644, nimistu 1, säilitamisühik 10, leht 12.

Bernhard Tihho - I sekretär,
Hedvig Kurell - II sekretär,
Meeta Moorberg - arvestussektori juhataja,
Julius Ilves - instruktor koolide ja pioneeritöö alal,
Artur Kattai - agitatsiooni- ja propaganda-osakonna instruktor, [1]

Valdade komsorgide ja pioneerijuhtide kaader oli komplekteeritud 1944.a.detsembrikuuks järgmiselt:

Manuela Laanemets - Ridala valla komsorg,
Salme, Roosipuu - Karuse valla komsorg,
Heinrich Malk - Hiiumaa komsorg ,
Valentine Nurk - Kärdla linna komsorg,
Uno Böttner - Käina valla komsorg,
Väino Laid - Kõrgessaare valla komsorg,
Rosiine Nigu - Emmaste valla komsorg,
Raimond Vannas - Pühalepa valla komsorg,
Lilian Laanemets - Vigala valla pioneerijuht. [2]

Raskusi oli valdade komsorgide ja valdade vanempioneerijuhtide kaadri komplekteerimisega.

Eeltoodust näeme, et maakonna 21-st vallast olid komsorgid esialgu olemas 6 vallas, pioneerijuhte aga ainult üks. Esialgu olid pioneerijuhid määratud mitte iga kooli juurde, vaid iga valla peale üks, sageli kuulus ühe pioneerijuhi tegevussfääri 2 - 3 valda.

---

1 Suusõnalised mälestused B. Tihholt.

2 EKP A, f.644, nim.1, sü.1, l-d. 1-3 ja 5-7.

Sama kehtib ka valdade komsorgide kohta.

Koos maakonnakomitee juhtiva kaadri komplekteerimisega, toimus samaaegselt pidev organiseerimistöö laiades noortehulkades, et suurendada kommunistlike noorte arvu eesrindliku noorsoo arvel ja sel alusel moodustada algorganisatsioonid valdades, koolides ja linna ettevõtetes ning asutustes.

Kuid noorsoohulkade kaasatõmbamine nõukoguliku elu taastamisele ei olnud kuigi lihtne ülesanne, arvestades seda, et saksa fašistlik propaganda oli jätnud oma pitseri noorsoo teadvusse ja komsomolitöö toimus vaenuliku elemendi vastupanu olukorras, kes levitas igasuguseid provokatsioonilisi kuulujutte Nõukogude korra kohta. Kuid tänu noorsoohulkade enamiku poliitilisele aktiivsusele kulges noorsoo organiseerimine siiski rahuldavalt.

Ülesanne seisis nüüd selles, et massilise poliitilise selgitustööga noorte seas hävitada fašistliku propaganda juured. Tuli noortele konkreetsete tegude najal näidata fašistliku propaganda valelikkust ja paikapidamatust. Partei suunaski seepärast kommunistlike noorte tähelepanu laialdase selgitustöö läbiviimisele noorte seas. Maakonnakomitee hakkas organiseerima komsomoliaktiivile seminare ja nõupidamisi poliitilistel ja aktuaalsetel teemadel. Eestindlikemaid ja poliitiliselt arenenumaid komsomoliaktiviste lähetati vestluste ja ettekannete läbiviimiseks küla-

desse ja koolidesse, linna asutustesse ja ettevõtetesse.

Poliitkasvatustöö seisukohalt vajalikke ja tähtsaid ürituisi toimus veel teisigi.

Üheks tol ajal levinenumaks noorsoo poliitilise teadlikkuse tõstmise vormiks olid sageli korraldatavad sõprus- ja kohtumisõhtud maakonna partei- ja komsomolikomitee ning ELKNÜ Keskkomitee töötajatega, Eesti Rahvuskorpuse väitlejate ja teistega.

Ühel sellisel kohtumisõhtul Haapsalu linna noorte ja kommunistlike noortega vestles Eesti Rahvuskorpuse võitleja nooremleitnant Albert Kariste (praegu Haapsalu rajooni "Kaardiväe" kolhoosi esimees -T.S.) rahvuskorpuse võitlusteest. Samal kohtumisõhtul rääkis maakonnakomitee instruktor Artur Kattai noortele veel sellest, kuidas fašistliku okupatsiooniajal eesti noori mõnitati, taga kiusati ja vangi heideti. Samuti kõneles ta sellest, kuidas tal õnnestus põgeneda nn. Laitse alaealiste parandusasutusest, kus ta viibis ligi kolm aastat. Peale põgenemist aga asus sm. A. Kattai tegutsema partisanina.[1)]

Hulgaliselt toimus kohtumisi koolides õpilaste ja maakonnakomitee juhtivate töötajate ning ELKNÜ Keskkomitee töötajatega.

Vestlustel ja kohtumisõhtutel räägiti noortele komsomoli ajaloost, tema võitlustraditsioonidest,

---

1 "Läänlane" nr.8, 1.novembril 1944.

Eesti Laskurkorpuse võitlusteest, tööst ja elust Nõukogude Liidu tagalas, rahvusvahelisest olukorrast, Nõukogude Armee sõjalistest edusammudest ja paljudest aktuaalsetest küsimustest.

Kohtumisõhtud, vestlused, loengud ja teised üritused aitasid viia noorsoohulkadesse nõukogulikku tõesõna, aitasid ümber lükata fašistlikku valepropagandat ja kaasa tõmmata noori igapäevasele nõukogulikule tööle.

Eriti tähtis oli maakonna ajalehe "Läänlane" ilmumahakkamine 9.oktoobril 1944.a.[1] Maakonna komsomolitöötajaile sai see tõeliseks poliitmassilise töö tribüüniks, kus esitati üleskutseid, artikleid poliitilistel ja komsomolielu teemadel jne. Mitte ühestki ajalehe numbrist ei puudunud maakonnakomitee töötajate artiklid komsomolielu saavutuste ja puuduste kohta.

Selleks, et viia noorsoo ajaleht "Noorte Hääl" ja maakonna ajaleht "Läänlane" iga noore lugemislauale, ilmus 13.detsembri 1944.a. ajalehes "Läänlane" järgmine üleskutse:

"Läänemaa noortele !

Arvestades ajakirjanduse tähtsust poliitkasvatustöö suunamisel laiadesse noorte massidesse ja tihedama sideme loomise vajalikkuset ajaleht "Noorte Häälega" ja maakonna ajaleht "Läänlasega", ELKNÜ Läänemaa Komitee komsomoli-algorganisatsioon võttis oma üld-

---

1 "Läänlane" nr.1, 9.oktoobril 1944.

koosolekul 12.detsembril 1944.a. vastu otsuse: Kutsuda kogu Läänemaa noorus eesotsas kommunistlike noortega "Noorte Hääle" ja "Läänlase" levitamiseks maakonna ulatuses, samuti kirjasaatjate võrgu organiseerimiseks. Võistluste läbiviimist juhib ELKNÜ Läänemaa Komitee juures moodustatud kolmeliikmeline komisjon koosseisus A.Kattai, V. Leht ja M. Moorberg...

Sotsialistliku võistluse plaan:

1....

2....

3. Komisjon kontrollib võistluse käiku ja tõstab esile eesrindlikke algorganisatsioone ja noori tellimiste levitamisel.

4. Võistluste käigu hindamisel komisjon arvestab kaastööliste arvu algorganisatsioonides, koolides, ettevõtteis ja artiklite sisulist väärtust ning arvu.

5....

ELKNÜ Läänemaa Komitee."[1)]

Üleskutse täitis oma osa. Peale üleskutse ilmumist hakkas ajalehe "Läänlane" igas numbris ilmuma poolelehekülgeline osa "Noorte elust". Tunduvalt suurenes ajalehtede tellimine noorte seas, kasvas kirjasaatjate kaader. Sellel üritusel oli suur poliitiline tähtsus, mille tagajärjel, nagu märgiti hilisemates

---

1 "Läänlane" nr.20, 13.detsembril 1944.

"Läänlase" numbrites, intensiivistus ka komsomoliridade kasv, tõusis noorte poliitiline teadlikkus ja aktiivsus. Kahjuks aga puuduvad selle ürituse õnnestumise kohta täpsemad faktilised andmed.

Poliitiline selgitustöö noorte laiades hulkades partei pideval juhtimisel kandis teatud edu. Laienes noorte poliitiline silmaring, kasvasid kommunistlike noorte ja pioneeride read. Loodi esimesed algorganisatsioonid. Maakonna komsomolikomitee büroo oma kolmandal istungil 28.detsembril 1944.a. kinnitas esimesed kaheksa komsomoli-algorganisatsiooni (vaata tabel nr.1).

Tabel nr.1

Esimesed algorganisatsioonid ja liikmete arv neis

Jrk. nr.	Algorganisatsiooni nimetus	ÜLKNÜ liikmeid
1.	SaRK-i (Siseasjade Rahvakomissariaat) Läänemaa osakonna	8
2.	ELKNÜ Läänemaa Komitee juures asuv	10
3.	EKP Läänemaa Komitee juures asuv	4
4.	Haapsalu territoriaal algorganisatsioon	8
5.	Läänemaa TSN Täitevkomitee juures asuv	3
6.	Kullamaa valla	5
7.	Märjamaa valla	4
8.	Vigala valla	4
	Kokku	46 liiget[1)]

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.1, l.10.

Antud tabel näitab meile kõigepealt seda, et esimesed algorganisatsioonid olid enamuses loodud linnas. Valdades aga oli moodustatud ainult kolm organisatsiooni (vt. tabel nr.1). Teiseks näitab tabel seda, et esimesed organisatsioonid olid väikesearvulised.

Kuna 28.detsembri büroo istung oli 1944.aastal viimane, siis võib teha kokkuvõtte 1944.a. tööst ja peab märkima, et maakonnakomitee töö kolme kuu (oktoober-november-detsember) jooksul, kui otsustada arvuliste näitajate üle, ei olnud kuigi edukas. Pealegi näitavad büroo protokollid, et kolmel 1944.a. büroo istungil vastuvõetud 46-st noorest 22 olid endised kommunistlikud noored, kellede ÜLKNÜ staaž taastati. Seega oli tegelikult ÜLKNÜ-sse vastu võetud ainult 24 noort.[1)]

Arvestades aga taastamisaja raskusi: fašistliku propaganda mõju noorsoo seas, mida ei olnud veel täielikult likvideeritud; valdade komsorgide ja pioneerijuhtide kaadri puudust, oli maakonnakomitee poolt tehtud töö laiade noorsoohulkade poliitiliste teadmiste täiendamise osas siiski rahuldav. Peltöö, mis oli tehtud 1944.a. , hakkas tagajärgi ilmutama 1945.aastal.

Maakonna komsomolikomitee töö peaeesmärk 1945.a. oli suunatud sellele, et luua igasse valda komsomoliorganisatsioonid. Sel eesmärgil teostas maakonnakomitee

---

1 EKP A, f. 644, nim.1, s.-ü.1, 1-d 1-9 ja 11-12.

valdades, kus veel puudusid organisatsioonid, laialatuslikku poliit-massilist- ja organiseerimistööd noorsoo seas. Vestluste ja ettekannete läbiviimiseks noortele suunati valdadesse pidevalt instruktoreid ning komsomoliaktiivi seast poliitiliselt arenenumaid kommunistlikke noori. Suurt tähelepanu ja abi osutas maakonna komsomoliorganisatsioonile nii poliit-massilises kui ka organiseerimistöös maakonna parteikomitee, kes suunas ja juhtis pidevalt komsomolikomitee tööd.

1944. ja 1945.aastal, kui maakonna komsomolikomitee juhtiv kaader, aga samuti valdade ja koolide komsorgid ei olnud valitud vaid määratud, olid peamiseks töövormiks kaadri kasvatamise ja õpetamise alal maakondlikud maanoorte aktiivi koosolekud.

Neist aktiivi koosolekuist võtsid alati osa maakonna parteikomitee esindajad - sekretärid või osakondade juhatajad ja ka valdade parteiorganisaatorid. Ei puudunud ka maakonna täitevkomitee juhtivad töötajad. See oli täiesti arusaadav, sest neis valdades, kus puudusid parteiorganisatsioonid, pidid komsomoliorganisatsioonid olema juhtivaks jõuks parteipoliitika elluviimisel.

Neil aktiivi koosolekuil andsidki vanemad seltsimehed, parteilased, noortele juhtnööre parteipoliitika elluviimise osas.

Üsna sageli kutsuti aktiivi koosolekuid kokku komsomoliaktiivi poliitiliste teadmiste täiendamiseks,

kus loengutega esinesid komsomoli- ja partei maakonnakomitee ning ELKNÜ Keskkomitee töötajad. Vestlusi viidi läbi väga mitmesugustel teemadel, nagu ÜLKNÜ põhikirjast, rahvusvahelisest olukorrast, kommunistlike noorte ja noorte ülesannetest valdades, kodanlikust natsionalismist jne.

Küllaltki sagedased olid tol ajal partei- ja komsomoliaktiivi ühised nõupidamised. Üks selline ühine nõupidamine toimus 1945.aasta juunis.[1]

Juunikuu partei- ja komsomoliaktiivi ühine nõupidamine tegi tõsised järeldused senisest poliitmassilisest tööst noorsoo seas. Läänemaa partei- ja komsomoliaktiivi juunikuu nõupidamisest võttis osa ka ELKNÜ Keskkomitee sekretär sm. B. Tolbast, kes andis ülevaate ÜLKNÜ Keskkomitee XIII pleenumi otsustest. Ta märkis, et need vead, mis toodi esile ÜLKNÜ XIII pleenumil, on omased ka Läänemaa komsomoliorganisatsioonile. Ei võidelda küllalt energiliselt kodanlike natsionalistidega, rahvavaenlastega ega nende mõju vastu noorsoo seas. Vähe on tehtud selgitustööd kehvikute ja proletaarlaste laste kaasatõmbamiseks ÜLKNÜ-sse.[2]

Juunikuu aktiivil ettekandega esinenud partei maakonnakomitee sekretär sm. Minne märkis samuti, et vähe on veel tehtud poliitilist selgitustööd meie vaenlaste valede ümberlükkamiseks ja paljastamiseks. Sageli ei pane noorte juhid rõhku endaarendamisele, ega ole

---

1 "Läänlane" nr.75, 28.juunil 1945.

2 EKP A, f.644,nim.1, s.-ü.6, l.4.

kursis sellega, mis toimub nende ümber. Kuid noorte juht peab olema teistele eeskujuks, peab olema juhitavaist peajagu kõrgemal.[1]

Juunikuu partei- ja komsomoliaktiivil vastuvõetud resolutsioonis selgelt kajastus partei hoolitsus noore põlvkonna kommunistliku kasvatuse eest.

Resolutsioonis nõuti parteiorganisatsioonidelt komsomoliorganisatsiooni parteilist juhtimise kindlustamist, kohustati paremaid parteikomitee lektoreid esinema noorte ees vestluste ja loengutega ning kuulama komsomoliorganisatsioonide sekretäridelt aruannet vähemalt üks kord kuus, kõikjal ja alati andma kommunistlikele noortele abi ja juhendeid nende töös.[2]

Eriti nõuti hoolikat suhtumist komsomoli vastuvõetavate noorte ettevalmistamise osas. Resolutsioonis öeldi: "Kaadrite kasvatamiseks korraldada kord kuus seminare valdade ja koolide komsorgidele, algorganisatsioonide sekretäridele ja vanempioneerijuhtidele... Poliitkasvatustöö parandamiseks tugevdada ELKNÜ Läänemaa Komitee juures asuv vestlejate grupp (vähemalt 15 inimest) ja kohustada neid noorte ees esinema vähemalt 2 korda kuus..."[3]

Maakonna partei- ja komsomoliaktiivi ühised nõu-

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.6, l.3.

2 Samas, l.6.

3 Samas.

pidamised aitasid õigeaegselt kõrvaldada puudused komsomolitöös. Samal ajal nad näitasid komsomoliorganisatsiooni parteilise juhtimise vajalikkust ja progressiivset osa.

Partei pideval suunamisel ja juhtimisel läbiviidud ideelis-poliitilise ja organiseerimistöö tulemusena saavutas maakonna komsomoliorganisatsioon 1945.a. mõningat edu. 1945.a. jooksul kasvasid kiiresti kommunistlike noorte read, suurenes algorganisatsioonide arv. Maakonna komsomolikomitee peaülesanne - moodustada organisatsioonid igasse valda, oli 1945.a. saavutatud.

Et saada ülevaadet maakonnakomitee poolt tehtud organiseerimistööst noorsoo seas, toon ära andmed, mis näitavad ÜLKNÜ ridade ja seoses sellega ka organisatsioonide, eelkõige valdade algorganisatsioonide kasvu. (Koolide jt. algorganisatsioonide kohta eraldi puuduvad täpsemad andmed).

Tabel nr.2.

Algorganisatsioonide ja ÜLKNÜ liikmete arvuline kasv Läänemaal 1945.a.

Kuu ja aasta	Üldse algorganisatsioone	Üldse ÜLKNÜ liikm.	Vallad		Asut.,ettevõt.	
			Organ. arv	Liikmete arv	Organ. arv	Liikmete arv
28.XII 44	8	46	3	13	5	33
1.V 45	28	192	12	x	16	x
1.VII 45	36	229	17	x	19	x
1.X 45	39	308	21	195	18	113
1.I 46	41	316	22	x	19	x 1)

x Andmed puuduvad.

1) EKP A, f.644,nim.1, s.-ü.1, l.10; s.-ü.10,1-d 1 ja 27; s.-ü.7, l.75; s.-ü.10, 1-d 40, 56 ja 88.

Eelpool toodud tabel annab ülevaate kõigepealt maakonnakomitee poolt tehtud organisatsioonilisest tööst. Sellest nähtub, et kui 1945.a. alguseks oli maakonnas üldse moodustatud 8 algorganisatsiooni, siis aasta möödudes, s.o. seisuga 1.jaanuar 1946.a. oli maakonnas juba 41 algorganisatsiooni liikmete arvuga 316 ehk ligi 7 korda rohkem kui 1945.a. algul. Jõudsat kasvu näitasid vallaorganisatsioonid, kasvades 3-lt 1945.a.alguses 22-le 1.jaanuariks 1946.a.

1.oktoobriks 1945.a. olid organiseeritud vallaorganisatsioonid juba kõigis 21 vallas. Liikmete arv vallaorganisatsioonides kasvas samuti kiiresti, ületades 1945.a. alguses arvel olnud liikmete arvu 15-kordselt.

Üldiselt peab märkima, et vallaorganisatsioonide ja nende liikmete arvuline kasv ületas linna asutuste--ettevõtete, koolide jt. algorganisatsioonide vastavad näitajad. Kommunistlike noorte üldarvust - 308-st oli 1.okt.1945.a. seisuga maanoort 195 (vt.tabel nr.2), s.o. üle $^{2}/_{3}$ ÜLKNÜ liikmete üldarvust maakonnas.

Maanoorte - ÜLKNÜ liikmete tunduv arvuline ülekaal võrreldes linna asutuste ja ettevõtete omadega oli tingitud asjaolust, et Läänemaa oli põhiliselt põllumajanduslik-karjandusliku kallakuga maa, kus tööstust selle sõna otseses mõttes ei olnudki, väljaarvatud vaid väikesed käsitööstuslikud ettevõtted, millede osatähtsus võrreldes põllumajandusega oli tühine.

Seepärast oli ka komsomoli maakonnakomitee peamine tähelepanu suunatud just tööle maanoortega. Seda järeldust kinnitavad ka tolleaja maakonnakomitee büroo, aktiivi, pleenumite ja konverentside protokollid, mis põhilises osas kajastavad tööd maanoortega.

Sellest ei tule muidugi teha järeldust nagu poleks linnaorganisatsioon üldse juhitud maakonnakomitee poolt. Juhiti, kuid peamine tähelepanu langes maa komsomoliorganisatsioonidele.

Nagu eelpool märgitud, olid Läänemaal 1.oktoobriks 1945.a. organisatsioonid moodustatud juba kõikidesse valdadesse. Samaks ajaks olid vallaorganisatsioonid kindlustatud ka komsorgide kaadriga (vt.tabel nr.3).

Tabel nr.3.

Valla organisatsioonid ja liikmete arv neis 1.X 1945 võrreldunа seisuga 1.VI 1946.

Jrk. nr.	Valla nimetus	Valla komsomoliorganisaator	ÜLKNÜ liikmeid	
			1.X 45	1.VI 46
1.	Asuküla	Rohilaid, Meta	6	13
2.	Emmaste (Hiiumaal)	Nigu, Rosalie	8	8
3.	Karuse	Savimaa, Ilmar	4	16
4.	Kirbla	Neuhof, Aleksander	14	26
5.	Kullamaa	Krusov, Alice	11	29
6.	Kõrgessaare (Hiiumaal)	Põlluste, Adolf	14	14

Järgneb:

7.	Käina (Hiiumaal)	Tammeveski, Harri	9	8
8.	Lihula	Tammoja, Aleksander	25	30
9.	Martna	Siht, Lehte	6	22
10.	Märjamaa	Käärt, Hilda	8	29
11.	Noarootsi	Kusma, Leida	7	10
12.	Oru	Saar, Elfriede	4	6
13.	Piirsalu	Aasvere, Arnold	6	18
14.	Pühalepa (Hiiumaal)	Kaev, Anete	21	19
15.	Ridala	Nebukat, Endel	9	13
16.	Riguldi	Kliss, Linda	8	12
17.	Taebla	Põltsam, Vanda	3	11
18.	Varbla	Pajula, Salme	10	21
19.	Vigala	Laanemets, Lilian	9	6
20.	Velise	Viit, Loviise	6	14
21.	Vormsi	Sepp, Endel	7	15
		Kokku	195[1)]	340[2)]

Tabel nr. 3 (vt. lk. 68-69) näitab, et kuigi organisatsioonid olid kõigisse valdadesse loodud, olid need 1. oktoobri 1945. a. seisuga arvuliselt koosseisult väikesed. Nii oli 15 vallaorganisatsioonis liikmeid alla kümne, kümme ja rohkem liikmeid oli vaid kuues organisatsioonis.

---

1 EKP A, f. 644, nim. 1, s.-ü. 10, l. 50.

2 Samas, f. 644, nim. 5, s.ü. 8, l-d 1 ja 2.

Seepärast oli maakonnakomitee peamiseks ülesandeks kindlustada valdade organisatsioonide liikmete arvuline kasv. Organiseerimistöö liikmete arvulise kasvu osas kandis edu, ja kaheksa kuu möödudes, s.o. 1.X 45 kuni 1.VI 1946 kasvas liikmete arv vallaorganisatsioonides 195-lt (1.X 45) 340-le (1.VI 46) ehk poolteist korda. Liikmete arv kasvas peaaegu kõigis vallaorganisatsioonides. Suhteliselt kõige suurem liikmete arvuline kasv oli toimunud Märjamaa, Kullamaa, Martna ja Karuse valdades. Kui 1.X 1945 oli vallaorganisatsioone liikmete arvuga kümme ja üle kümne vaid 6, siis nüüd, 1.VI 46, oli neid juba 17, ehk ligi kolm korda rohkem.

Külanõukogude juurde, nagu näitavad arhiividokumentide andmed, 1945.aastal veel algorganisatsioone ei olnud moodustatud. See oli osaliselt tingitud sellest, et külanõukogude loomine ise toimus aeglaselt, milline töö viidi lõpule alles 1946.a. alguseks. Peale selle olid vallaorganisatsioonid väikearvulised ja seepärast, et neid mitte nõrgestada, külanõukogude juurde esialgu algorganisatsioone ei loodud. Seisuga 1.juuni 1946 oli organisatsioone külanõukogude juurde loodud 10, külanõukogusid aga oli maakonnas 42.[1)]

Ka vallakomiteesid 1945.a. veel ei olnud moodustatud, mis oli tingitud vallaorganisatsioonide väike-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 8, l-d 1 ja 2.

arvulisusest. Vallakomiteede loomine algas põhiliselt 1946.a.märtsis-aprillis seoses aruande-valimiskoos-olekute läbiviimisega enne maakonna komsomoliorganisatsiooni I konverentsi (21. ja 22.aprillil 1946).[1]

1.juuniks 1946.a. oli suuremates vallaorganisatsioonides - Kullamaal, Lihulas, Märjamaal, Kirblas, Piirsalus, Pühalepas, Martnas ja Varblas - arvuliselt kaheksas, juba moodustatud vallakomiteed.[2]

Vallakomiteede loomine viidi täielikult lõpule 1947.a. lõpuks. Viimased vallad, kus loodi 1947.a. lõpul vallakomiteed, olid Oru ja Ridala.[3] Sama kehtib ka külanõukogude juurde algorganisatsioonide loomise kohta.

Koolide tööga algas ka komsomoli- ja pioneeritöö organiseerimine koolides (õppetöö koolides algas 1944.a. 1.novembril - T.S.). ELKNÜ Läänemaa Komitee kooli ja pioneeritöö osakond ning valdade komsorgid kohtadel osutasid koolidele suurt abi. Koos õpetajatega organiseeriti nii kommunistlikke noori kui ka õpilasi koolide korrastamisele.

Paljude koolide õpilased (Lihula, Haapsalu jt.) läksid mõni päev enne koolitöö algust kooli mitte vihikute ja raamatutega portfellides, vaid luudade,

---

1 "Läänlane" nr.48, 23.aprillil 1946.

2 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.8, l-d 2 ja 3.

3 Samas, f.644, nim.5, s.-ü.30, l.13.

harjade ja lappidega, et puhastada ja korrastada klassiruumid.

Pioneeritöö maakonna koolides kulges algusest peale küllaltki edukalt. Vaatamata raskustele, mis olid tingitud pioneerijuhtide kaadri vähesusest, läks pioneeritöö siiski tõusujoones. Esialgu kinnitati komsomoli maakonnakomitee poolt vanem-pioneerijuhid valdadesse, kes vastutasid pioneeritöö organiseerimise eest vastava valla koolides. Kuid ka iga valla kohta ei jätkunud vanem-pioneerijuhte. Nii näiteks märgitakse ELKNÜ Läänemaa Komitee bürool 1945.a. maikuus, et maakonnas on vajalik 24 vanempioneerijuhti (21 valda ja 3 keskkooli - Haapsalu, Lihula, Kärdla), kuid on olemas ainult 14.[1]

Vaatamata vanem-pioneerijuhtide kaadri puudusele saavutati 1944.-1945.õppeaasta jooksul häid tulemusi. Ja seda eelkõige pioneeride arvulises kasvus.

Nii kasvas pioneeride arv 1944.-1945.õppeaasta 1.maiks 1300-ni, neist maakoolides 1205.[2] Üldse oli õpilaskonnast organiseeritud õpilasi 27%, pioneerialistest õpilastest aga 42%, oktoobrilaste-ealistest 14%.[3]

Peamine, mis tingis pioneeride arvulise kasvu, oli töö huvitavaks muutmine: loodi mitmesuguseid isetegevusringe, anti välja seinalehti, korraldati huvitavaid

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.10, l.27.
2 Samas, l.28.
3 "Läänlane" nr.40, 7.aprillil 1945.

matku koduümbruse tundmaõppimiseks jne. Suurt osa pioneeritöö sisukaks muutmisel omasid kahtlemata maakonnakomitee kooliosakonna poolt korraldatud vanem-pioneerijuhtide seminarid, nõupidamised, nende poliitiliste teadmiste täiendamiseks ja ka koolide õpetajaskonna abi.

Üheks eesrindlikumaks vallaks Läänemaal, kus hästi oli organiseeritud pioneeritöö, oli Kullamaa vald (vanem-pioneerijuht Linda Laanemets). Alates 1945.a. jaanuarist kuni maikuuni organiseeris sm. Läänemets 120 pioneeri ja 102 oktoobrilast. Järjekindlalt viis sm. Laanemets läbi vestlusi, rakendas tööle valla kõikides koolides pioneeride rahvatantsu-, laulu-, deklamaatorite- ja kirjandus- ning poliitringid. Viidi läbi koolidevahelised suusavõistlused, valmistati Punaarmee võitlejaile kingituspakikesi Punaarmee aastapäevaks, korraldati suusakross, samal ajal aga suunati peatähelepanu heale õppimisele.[1]

Häid tulemusi pioneeritöös saavutasid veel teisedki vanem-pioneerijuhid nagu Manuela Laanemets Vigala vallas, kes organiseeris 80 pioneeri, Riguldi valla vanem-pioneerijuht Regarde Juss jt. Ka Karuse vallas, kus puudus vanem-pioneerijuht, organiseeriti tänu õpetajaskonna abile pioneeriorganisatsiooni 90 pioneeri.[2]

---

1 "Läänlane" nr. 62, 29.mail 1945.

2 "Läänlane" nr. 40, 7.aprillil 1945.

Pioneeritöö huvitavaks muutmine ja selle tulemusel toimunud pioneeride arvuline kasv avaldus ka pioneeride aktiivsuses rahvamajanduslike ülesannete lahendamisel, kes agaralt lõid käed külge kohaliku väetis - puutuha, vanametalli kogumisel ja teistel töödel.

1944/45.õppeaasta jooksul olid pioneeriorganisatsioonid loodud kõikides maakonna koolides. Edasine ülesanne seisis selles, et kindlustada valdade vanempioneerijuhtide kaadrit, õpetada ja kasvatada neid, et nad oleksid suutelised pioneeritööd organiseerima sisukalt ja huvitavalt.

Koos pioneeriorganisatsioonide loomisega, algas koolides ka komsomoliorganisatsioonide loomine, seda eeskätt just kesk- ja kutsekoolides aga samuti ka mittetäielikes keskkoolides.

Komsomolitöö organiseerimiseks koolides määrati maakonnakomitee poolt igasse keskkooli ja kutsekooli komsorg. Büroo istungil 1945.a. märtsikuus kinnitati järgmiste koolide komsorgid:

1. Nurk, Valentine - Kärdla Keskkooli,
2. Nelis, Endel - Lihula Keskkooli,
3. Minne, Ideja - Haapsalu Keskkooli,
4. Tammoja, Paul - Töostuskooli nr.5,
5. Värbu, Ellinor - Haapsalu Naiskutsekooli,
6. Varkman, Osvald - Uuemõisa Põllumajanduse tehnikum ja Uuemõisa Mehhaniseerimiskool. 1)

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.7, l.31.

Koolide komsorgide töö tulemusena oli enamikus kesk- ja kutsekoolides moodustatud komsomoli-algorganisatsioonid seisuga 1.mai 1945 järgmiselt: keskkoolides - 1 (Lihula Keskkool), tehnikumides - 3 (Uuemõisa Põllumajandustehnikus ja Mehhaniseerimiskool, Haapsalu Naiskutsekool), tööstuskoolides - 1 (Tööstuskool nr.5) ja 7-klassilistes koolides (Kasari 7-klassiline Kool), tegutses vaid üks organisatsioon.[1] Maakonna suurimas - Haapsalu Keskkoolis, nagu näitavad arhiividokumentide andmed, ei olnud 1944/1945.õppeaastal veel loodud organisatsiooni.

Siinjuures peab märkima, et algul (1944.-1945., 1945.-1946.õppeaastatel ja ka hiljem) olid koolide komsomoliorganisatsioonid väga väikesearvulised (suhteliselt komsomoliealiste õpilaste arvuga koolides) ja nad ei suutnud osutada kooli juhtkonnale nimetamisväärset abi õppeedukuse, distsipliini jt. küsimustes. Komsomoliread koolides kasvasid väga visalt, mille tingis ühelt poolt koolide komsorgide kiire vahetumine, teiselt poolt aga oli fašistliku propaganda mõju õpilaste seas veel küllaltki tugev, mida omakorda tugevdasid üksikud kulakliku päritoluga õpilased.

Samal ajal oli ka osa õpetajaskonnast igandite kammitsais ega suutnud ajaga kaasa sammuda, ei saanud aru komsomoliorganisatsiooni eesmärkidest ega üles-

---

1 EKP A, f. 644, nim.1, s.-ü. 10, l.27.

annetest. Nõrgad, mõneliikmelised organisatsioonid aga ei suutnud veel näidata oma osa ega jõuda kooli juhtkonna ja õpetajate abilistena. Peamine viga peitus siin muidugi nõrgas poliitkasvatuslikus töös.

Kuid siisku juba 1944.-1945.õppeaasta lõpul ja 1945.-1946. õppeaastal hakkab koolide komsomoliorganisatsioonide töö paranema ja nad tugevnevad nii organisatsiooniliselt kui poliitiliselt.

Parima näitena võib siin tuua Lihula Keskkooli komsomoliorganisatsiooni, kus komsorgiks oli tol ajal Endel Nelis (praegu Haapsalu I Keskkooli kehalise kasvatuse õpetaja - T.S.). Komsomoliorganisatsiooni kuulus, õige küll, üsna väike osa õpilastest - 11 õpilast, kuid õigel juhtimisel saavutati teatud edu, mis tõstis kommunistlike noorte autoriteeti kaasõpilaste silmis.

Nii võttis komsomoliorganisatsioon oma kätte juhtimise õpilaste ürituste organiseerimisel andis välja seinalehte, organiseeris lugemislaua, kus alati olid värsked ajalehed; viis läbi murdmaajooksu ja malevõistlused. Kommunistlike noorte algatusel pandi tööle näite-, muusina-, spordi-, rahvatantsu- ja poliitringid. Algorganisatsiooni õpilaskomitee ning õpilaste üldkoosolekuil tõstsid kommunistlikud noored korduvalt üles õppeedukuse küsimuse. Neil koosolekuil otsustasid kommunistlikud noored võtta šefluse alla nõrgemad õpilased, korraldada neile

õpetajate abiga järelaitamistunde jne.[1]

Lihula Keskkooli komsomoliorganisatsioon näitas selgelt seda osa, mida võib korda saata õige juhtimise korral iga kooli organisatsioon.

Sisukalt toimus ka Uuemõisa Põllumajandustehnikumi ja Mehhaniseerimiskooli algorganisatsioonide töö. Mõlema kooli kommunistlikud noored esitasid ühise üleskutse kõigile maakonna koolidele vanametalli kogumiseks, kevadkülvi ettevalmistamise perioodil aitasid lähedalasuvaid talumajapidamisi põllutööriistade remontimisel jne.[2]

Üldiselt aga oli koolide komsomoliorganisatsioonide nii organisatsiooniline kui ka poliitkasvatuslik töö mitte küllaldasel tasemel.

Maakonnakomitee poolt teostatav organisatsiooniline töö ei toimunud lahus poliitilisest ja majanduslikust tööst, vaid just poliitilise ja majandusliku töö ülesannete lahendamise käigus kasvasid ja laienesid kommunistlike noorte read eesrindlike organiseerimata noorte arvel.

Eelkõige poliitkasvatusliku töö tasemest, sellest, kuidas oli organiseeritud poliitkasvatustöö, kuidas komsomoli maakonnakomitee juhtivad töötajad ja valdade komsorgid oskasid õigesti selgitada meie partei ja valitsuse poliitikat ühe või teise küsimuse suhtes,

---

1 "Läänlane" nr.46, 21.aprillil 1946.
2 "Läänlane" nr.45, 19.aprillil 1946.

sellest olenes suurel määral ka kommunistlike noorte kvantitatiivne ja kvalitatiivne kasv. Sellest omakorda aga sõltus algorganisatsioonides tehtava töö sisu.

Peamiseks kommunistlike noorte ja noorte poliitiliste teadmiste täiendamise vormiks olid poliitringid. Poliitiringid kujunesid välja juba 1945.aasta esimestel kuudel.[1] Esialgu nende töö toimus sageli mitte järjekindlalt, kuna maakonnakomiteedel puudusid esialgu kogemused poliitringide töö juhtimise osas. Hiljem aga said poliitringid poliitiliste teadmiste täiendamise üheks põhilisemaks vormiks. Sel ajal (1945.a. ja ka hiljem) õpiti poliitringides peamiselt J.V. Stalini raamatut "Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda", "ÜK(b)P ajalugu", ÜLKNÜ põhikirja ja ajalugu ning ajalehtede jooksvaid sõnumeid nii sise- kui välispoliitilisest olukorrast.

Üldiselt võetuna võttis poliitõppustest osa suurem enamus kommunistlikke noori, organiseerimata noori aga oli poliitringidesse haaratud väga väikene osa. Näiteks Martna ja Märjamaa valdades, kus organiseerimata noori oli 250 - 350 piires, võttis poliitringidest osa vastavalt 12[2] ja 40[3] organiseerimata noort.

Tähtis koht noorsoo poliitiliste teadmiste täien-

1 EKP A, f.644, nim. 1, s.-ü.21, l.4.
2 EKP A, f. 644, nim.5, s.-ü. 22, l.11.
3 Samas, s.-ü.23, l.2.

damisel oli loengutel. Loenguid viidi läbi suures osas kommunistliku noorsooühingu ajaloo ja tema tegevuse teemadel. Samuti käsitleti loenguil küsimusi, mis puudutasid nõukogude võimu ülesandeid külas, kodanlikust natsionalismist, noorte ülesannetest rahvamajanduse taastamisel ja teistel teemadel.

Küllaltki tähtsa koha noorsoo poliitilise silmaringi laiendamisel omas ajakirjandus. Seepärast organiseeris maakonnakomitee sageli noorsooajakirjade levitamise nädalaid, mille eesmärgiks oli saavutada seda, et iga noor telliks ja loeks ajalehti, olles seega kursis igapäevase elu sündmustega.

Lahutamatus seoses organisatsioonilise ja poliitmassilise tööga noorsoo seas viidi läbi kõiki majanduslikke ülesandeid, mis olid partei ja valitsuse poolt seatud kommunistliku noorsooühingu ette. Noorte töökäsi ja väsimatut energiat vajas pärastsõjaaegne purustatud rahvamajandus kõikidel aladel. Läänemaa kommunistlikud noored ja noored rakendasid kogu oma energia maakonna ees seisvate ülesannete lahendamisele.

1945.a. toimus esimene nõukogulik külv pärast sõda. Arvestades seda, et fašistliku okupatsiooni ajal sai põllumajandus rängalt kannatada, ja, et kestis veel sõda, siis seadis see talurahva ette küllaltki suure ja vastutusrikka ülesande - täita ja ületada külviplaan. Olukorda raskendasid kulakud ja rahvavaen-

lased, kes küll avalikult, küll varjatult püüdsid nurja ajada kevadkülvi ja kõiki teisi nõukogude võimu üritusi, mis olid suunatud rahva heaolu parandamiseks. Seepärast seisis maakonna noorte ees suur ja vastutusrikas ülesanne: ette valmistada ja läbi viia kevadkülv õigeaegselt ning kindlustada külviplaanide edukas täitmine ja ületamine. Külvitööde edukus olenes kõigepealt sellest, kuidas oli ellu viidud maareformi seadus, mis nõudis, et kulakutelt ära võetud maasuuruse ülatuses tuli ära võtta ka selles ulatuses loomad,põllutööriistad, masinad jne.

Kuid maareformi teostamisel oli tehtud tõsiseid vigu. Maareformiga vähendatud taludelt ei võetud proportsionaalselt ära hobuseid, heinu, lehmi, vilja, põllutööriistu jne. Mõnedes valdades olid maad ära jaotatud fiktiivselt oma sugulaste vahel; kohati varjati loomi, kohati tehti küll akt ülevõtmise kohta, kuid puudus selgus kuhu ja kellele need olid antud. Küllaldaselt ei varustatud ka uusmaasaajaid ja punaarmeelaste perekondi maa ja inventariga.

Kommunistlike noorte ja noorte ees seisis siin vastutusrikas ülesanne - paljastada kulakute mahhinatsioone, aidata nõukogude võimuorganid välja selgitada kõiki puudusi, mis takistasid kevadkülvi normaalset kulgu.

Kommunistlikud noored asusid nende ülesannete täitmise esiridades. Võitlusloosungiks sai :"Ärgu

jäägu ükski hektar põldu täis külimata!"

Kirbla valla kommunistlikud noored (komsorg A. Neuhof) abistasid vallakomiteed maade üleandmise aktide koostamisel; kommunistlikud noored L.Otsus ja Salme Sarapuu aitasid koostada, välja kirjutada ja laiali jaotada kevadkülviplaane taludele, selgitades samal ajal kevadkülvi kiire ja õigeaegse läbiviimise vajadust. Selgitati välja kuipalju uusmaasaajaid ja punaarmeelaste perekondi vajavad seemnevilja, inventari ja muud vajalikku. Põllutöömasinate remondist võtsid aktiivselt osa kommunistlikud noored H. Ri , Ü. Volberg, L. Otsus.[1]

Samal ajal esitati üleskutse kõigile Läänemaa valdade komsomoliorganisatsioonidele külvata vilja Punaarmee fondi. "Meie , Kirbla valla kommunistlikud noored, võtsime vastu omal nõupidamisel endale kohustuse harida ja külvata riiklikust reservmaast ... 5 hektari Punaarmee fondi.

Tahame sellega abistada meie armastatud Punaarmeed, et see kiiremini purustaks eesti rahva ja kogu progressiivse inimkonna vihatud vaenlase - saksa röövvallutaja ta enda koopas.

Tahame sellega meie allakirjutajad näidata armastust meie kangelasliku Punaarmee ja sotsialistliku riigi vastu.

Kirblas 14.III 1945.a."[2]

---

1 EKP Aj.l.Inst.Arhiiv, f.644, nim.1, s.-ü.21, 1-d 1 ja 3.

2 Samas, f.644, nim.1, s.-ü.21, l.2.

Järgneb kümme allkirja.

Kirbla valla kommunistlike noorte üleskutsele järgnesid enamuse valdade komsomoliorganisatsioonid nagu Piirsalu, kus külvati Punaarmee fondi 5 hektarit teravilja ja vallas töötas 6-liikmeline noortebrigaad, kes abistas uusmaasaajaid 9 ja punaarmeelaste perekondi 42 tööpäevaga.[1] Martna komsomoliorganisatsioon külvas 3 hektarir Punaarmee fondi,[2] Märjamaal 2 hektarit jne.[3]

Kokku külvati maakonna ulatuses kommunistlike noorte poolt Punaarmee fondi 29 hektari.[4]

Edukamateks vallaorganisatsioonideks kevadkülvi ettevalmistamisel ja teostamisel olid Kirbla, Märjamaa, Piirsalu, Noarootsi jt.

Suurt organiseerimistööd tegid kommunistlikud noored külanõukogude loomisel 1945.a. Paljud eesrindlikud kommunistlikud noored suunati tööle külanõukogude esimeeste ja sekretäridena. Arhiividokumentide andmeil töötas valdade nõukogude organeis 1.juuliks 1945 26 kommunistlikku noort.[5]

Maakonna kommunistlikel noortel oli veel teisigi saavutusi. Nii koguti punaarmeelaste perekondade

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü. 8, l.29.
2 Samas, s.-ü. 22, l.5.
3 Samas, s.-ü. 23, l.2.
4 "Läänlane" nr.85, 21.juunil 1945.
5 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.10, l.40.

abistamiseks 11 000 rubla raha, valmistati Punaarmee võitlejaile aastapäevaks üle 900 kingituspakikese,[1] neljanda riikliku sõjalaenu realiseerimiseks tegid selgitustööd 190 kommunistlikku noort ja noort.[2]

Uusi töövõite saavutas maakonna komsomoliorganisatsioon Eesti NSV 5.aastapäeva eel. Heinatöödel moodustati noortebrigaadid, milledest paremateks osutusid Noarootsi, Lihula ning Kirbla valdade brigaadid. Velise valla kommunistlikud noored abistasid punaarmeelaste ja uusmaasaajate perekondi 133 päevaga; korrastati 16 spordiväljakut jne.[3]

Seda Läänemaa kommunistlike noorte saavutuste loetelu võiks veelgi jätkata. Kuid ka toodud faktid näitavad veenva selgusega seda suurt osa, mida etendasid kommunistlikud noored majanduselu taastamisel ja ülesehitamisel 1945.a. Tänu partei pidevale juhtimisele muutus maakonna komsomoliorganisatsioon kogu maakonna noorsoo avangardseks osaks.

x x

x

Ajajärku Läänemaa komsomoliorganisatsiooni ajaloos, mis algas peale maakonna vabastamist 1944.a.

---

1 "Läänlane" nr.26, 3.märtsil 1945.

2 "Läänlane" nr.85, 21.juunil 1945.

3 "Läänlane" nr.91, 28.juunil 1945.

septembris ja kestis kuni maakonnaorganisatsiooni I konverentsini 1946.a. aprillis, võib nimetada organisatsiooni taastamisajajärgiks.

Selle perioodi esimesi kuusid iseloomustavaks jooneks oli kõigepealt maakonnakomitee komplekteerimine juhtiva kaadriga, mis viiakse põhiliselt lõpule 1945. aasta alguseks.

Samaaegselt toimub endiste, 1940.-1941.a., kommunistlike noorte arvelevõtmine, kellest moodustub ka esialgu sajaprotsendiliselt maakonnakomitee juhtiv kaader, kuna neil oli juba teatud komsomolitöö kogemusi. Nad olid poliitiliselt karastatud, olles oma enamuses läbi teinud okupatsiooniaja rasked katsumused fašistlikes kontsentratsioonilaagrites.

Kõrvuti juhtiva kaadri komplekteerimisega ja endiste kommunistlike noorte arvelevõtmisega toimub noorsoo seas pidev organiseerimistöö eesrindlike noorte vastuvõtmiseks ÜLKNÜ ridadesse. Organiseerimistöö teostamiseks kohtadel määrati maakonnakomitee poolt valdadesse ja kesk- ning kutsekoolidesse komsorgid ja vanem-pioneerijuhid. Kaadri komplekteerimise osas esines aga suuri raskusi just kaadri nappuse tõttu. Komsorgide kaader valdade osas komplekteeriti täielikult alles 1.oktoobriks 1945.

Organiseerimistöö tulemusena moodustati esimesed komsomoliorganisatsioonid valdades ja asutustes 1944.a. detsembrikuus, millal komsomoli maakonnakomitee bürool

kinnitati esimesed kaheksa algorganisatsiooni.

Organisatsioonide loomine kõikides valdades viidi lõpule 1945.a. oktoobrikuus. Vallakomiteede loomisele aga asuti alles 1946.a. kevadel. Ühtlasi asuti looma algorganisatsioone ka külanõukogude juurde. 1946.a. kevadeks hakkas välja kujunema ka maakonna komsomoliorganisatsiooni põhiline organisatsioonilis-struktuuriline ehitus, mis püsis 1949-1950.aastani. Väheseid muudatusi organisatsioonilis-struktuurilises ehituses toimus seoses kolhooside loomisega ja neisse algorganisatsioonide moodustamisega.

1946.a.alguseks oli põhilises osas maakonna komsomoliorganisatsioon kaadriga kindlustatud, loodud algorganisatsioonide võrk ning saavutatud mainimisväärt edu komsomolitöös vaatamata tolle aja rasketele töötingimustele.

Nn. taastamisperioodi teiseks iseloomustavaks jooneks oli töövormide otsimine ja väljakujundamine. Selle perioodi iseloomulikumateks töövormideks olid kohtumised noorte ja komsomoli maakonnakomitee töötajate, parteilaste, ELKNÜ Keskkomitee töötajate, Eesti Rahvuskorpuse võitlejate ja teistega, mis aitasid palju kaasa noorte poliitilise silmaringi laiendamiseks.

Suure tähtsuse omasid kaadri kasvatamise, poliitiliste teadmiste täiendamise jm.alal komsomoliaktiivi maakondlikud nõupidamised, samuti partei ja komsomoliaktiivi ühised koosolekud.

Noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamise põhiliseks vormiks kujunesid sel perioodil poliitringid, suure tähtsuse ideelis-poliitilise kasvatustöö seisukohalt omasid ka loengud ja ajakirjandus.

Küllaltki suure panuse andsid kommunistlikud noored maareformi teostamisel valdades, esimese sõjajärgse kevadkülvi ettevalmistamisel ja läbiviimisel ning paljude teiste majanduslike ja poliitiliste ürituste teostamisel.

Maakonna parteikomitee suunamisel ja juhtimisel kasvas ja tugevnes maakonna komsomoliorganisatsioon nii poliitiliselt kui arvuliselt, tema ridadesse kuulus 1946.a. aprilliks, mil viidi läbi maakonna komsomoliorganisatsiooni I konverents, 471 liiget.[1)]

Ajavahemikul oktoober 1944 - aprill 1946, nn. taastamisperioodil, kindlustus Läänemaa komsomoliorganisatsioon organisatsiooniliselt, kujunesid välja põhilised töövormid ja kommunistlikud noored saavutasid maakonna noorsoo seas juhtiva positsiooni.

---

1 EKP A, f. 644, nim.5, s.-ü. 1, l.9.

III p e a t ü k k

ELKNÜ LÄÄNEMAA ORGANISATSIOONI TEGEVUS AASTAIL 1946 - 1950

1. Ideelis-poliitilise ja kultuur-massilise töö organiseerimine.

Läänemaa komsomoliorganisatsiooni tegevus aastail 1946 - 1950 oli lahutamatult seotud sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise praktiliste ülesannetega Eesti NSV-s.

Sotsialistliku ülesehitustöö ülesanded vabariigis määrati kindlaks neljanda viie aasta plaanis (1946 - 1950), mis nägi ette taastada Eesti NSV tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelne tase ja seejärel ületada see tase tunduvalt. Viie aasta plaanis asetati eriline rõhk industrialiseerimisele, mis oli vabariigi rahvamajanduse taastamise ja arendamise oluliseks eelduseks. Rööbiti sotsialistliku industrialiseerimisega oli vaja ka killustatud killustatud põllumajanduslik väiketootmine. mis pidurdas põllumajandusliku tootmise ja kogu ühiskonna tootlike jõudude arenemist, viia sotsialistlikele alustele.

Eesti NSV rahvamajanduse taastamise ja arendamise plaan nägi ette ka Läänemaal ja Haapsalu linnas, rea

vanade tööstusettevõtete laiendamise ja uute ehitamise. Kõige tähtsamaks ülesandeks aga oli Läänemaal kui põllumajanduslikul maakonnal põllumajanduse kollektiviseerimine.

Rahvamajanduse taastamise ja arendamise ülesannetest lähtudes, tuli maakonna komsomoliorganisatsioonil vaadeldaval perioodil (1946 - 1950) peamine tähelepanu suunata kogu maakonna majanduselu ja eriti põllumajanduse kollektiviseerimisele. Edaspidi aga loodud kolhooside majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele kindlustamisele. Samuti oli vaja suurt tähelepanu osutada kultuurielu ümberkorraldamisele, mis oleks vastanud toimuvatele muudatustele ühiskonnas.

Kuna sel perioodil olid olemas veel kodanlikud klassid, eriti maal maakodanlus-kulakute näol, siis toimus sotsialismi ülesehitamine terava klassivõitluse tingimustes. Oma aja ära elanud kodanlikud klassid, nähes hukkumise lähedust, ei valinud abinõusid, et takistada sotsialismi edukat ehitamist vabariigis.

Seepärast ei olnud sotsialismi praktilisi ülesandeid võimalik lahendada ilma suure organisatoorse ja ideelispoliitilise kasvatustööta.

NLKP XXI erakorralise kongressi ettekandes N.S. Hruštšov märkis, et :" Meie noor põlvkond ei ole läbi teinud seda suurt elukooli ja võitlusteed, mis langes osaks vanemale põlvkonnale. Noored ei tunne revolutsioonieelse aja õudusi ja viletsusi ning võivad

üksnes raamatute järgi omandada ettekujutuse töötajate ekspluateerimisest. Seepärast on väga tähtis, et meie noor põlvkond tunneks oma maa ajalugu, kommunistliku partei kangelaslikku ajalugu, kasvaks meie partei, meie töölisklassi revolutsiooniliste traditsioonide najal."[1)]

Siin on sm. N.S. Hruštšovi poolt antud sügav põhjendus noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamise vajalikkusele. Noorsugu, kes ei tunne ega tea meie kommunistliku partei, meie rahva võitlustraditsioone, noorsugu, kes ei täienda end pidevalt poliitiliste teadmistega, ei ole suuteline ehitama kommunismi, ei ole võimeline sammuma ajaga kaasa, ega andma kodanliku ideoloogia avaldustele otsustavat vastulööki.

"Me peame alati meeles pidama, et sotsialistliku ideoloogia mõju igasugune nõrgenemine tähendab kodanliku ideoloogia tugevnemist",[2)] märgitakse ÜLKNÜ XII kongressi materjalides. Siin on selgesti rõhutatud ideelispoliitilise kasvatustöö suurt tähtsust, millest kommunistlik noorsooühing oma tegevuses on alati lähtunud.

---

1 N.S. Hruštšov, Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile, Tallinna, 1959, lk.56.

2 A.N. Selepin, Aruanne ÜLKNÜ Keskkomitee XII kongressile, ÜLKNÜ XII kongressi materjale, Tallinn, 1955, lk.47.

Kommunistliku noorsooühingu kogu ideoloogilise töö sisu määras ja määrab ära kommunistliku partei poliitika, mis on nõukogude korra eluline alus. Seepärast on kommunistliku noorsooühingu ülesandeks kasvatada noorsugu revolutsioonilise valvsuse vaimus, igasuguste kodanliku ideoloogia avaldustega leppimatuse vaimus, kasvatama neist visasid võitlejaid kommunistliku partei poliitika elluviimise eest.

Läänemaa komsomoliorganisatsioon lähtus eeltoodud põhimõtetest ja asus seisukohal, et ideelis-poliitilise kasvatustöö tasemest noorsoo seas oleneb suurel määral ka maakonna majanduselu taastamine.

Pärastsõjaaegset perioodi, mil olid olemas veel kodanlikud klassid, kes püüdsid igati raskenada nõukogude võimu ürituste elluviimist, iseloomustab terav klassivõitlus. Seepärast oli vaja teravalt paljastada nende rahvavaenulikke plaane, konkreetsete tegude varal näidata nende põhjendamatust ja valelikkust.

Nagu eelmises peatükis juba märgitud, olid tähtsamateks ideelis-poliitilise kasvatustöö vormideks kujunenud loengud ja vestlused ning komsomoliaktiivi maakondlikud nõupidamised, kus selgitati aktuaalseid küsimusi partei ja valitsuse otsustest.

Nii nagu taastamisajajärgul, nii ka nüüd jäid loengud ja vestlused üheks kõige tähtsamaks ja laiu noorsoohulki hõlmavaks kasvatustöö vormiks.

Kui algul vestluste ja loengute organiseerimine toimus juhuslikult, ilma kindla plaanita, siis hakkab see töö käsiteldaval perioodil muutuma organiseeritumaks ja süsteemikindlamaks.

Juba 1945.a. hakati organiseerima vestlejate gruppi ELKNÜ Läänemaa Komitee juurde, mille liikmete arv pidi olema vähemalt 15 inimest, kes igaüks pidi noorte ees esinema vähemalt kaks korda kuus.[1] Vestlejate grupi koosseisu kuulusid tol ajal põhiliselt maakonnakomitee töötajad, valdade komsorgid, komsomoliorganisatsiooni sekretärid ja pioneerijuhid.

Üheks peamiseks puuduseks vestlejate grupi töös esialgu oli see, et loengud olid üldsõnalised ja teoreetilisi probleeme käsitleti lahus ümbritsevast elust, lahus antud valla või asutuse ees seisvatest konkreetsetest ülesannetest. Ka vestluste ja loengute temaatika oli piiratud ja ühekülgne. Selles temaatikas veel vähe kajastusid tol ajal eriti vajalikud teemad nagu kodanliku natsionalismi ja kulakluse olemusest, puudusid loengud usuvastastel teemadel jne. Neid teemasid muidugi käsitleti, kuid vähe.

Kuid perioodil, mil toimus komsomolitöö vormide otsimine ja väljakujunemine, samuti ka ideelis-poliitilise kasvatuse paremate vormide otsimine, oli selline kobamine teatud määral paratamatu. Elu edasi arenedes paratamatult oli vaja uusi ja paremaid vorme,

---

[1] EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.6, l.6.

mis vastaksid muudatustele ühiskonnas. Noorsoo poliitilise kasvatuse küsimused olid tol ajal väga teravalt päevakorras, sest vaenulike elementide propaganda ei olnud veel murtud ja leidis teatud kõlapinda osa noorsoo seas. Sellest on arusaadav ka see asjaolu, et maakonnakomitee tegeles poliitkasvatusküsimustega pidevalt. Puudused loengulises- ja propagandatöös võeti terava kriitika alla. Poliitkasvatustöö olukorda arutati pidevalt maakonnakomitee büroo istungitel, aktiivi nõupidamistel, pleenumitel jne.

1946.a. juunis arutas maakonnakomitee büroo poliitmassilise töö olukorda maakonnas ja märkis, et poliitmassiline töö noorsoo seas ei vasta tasemele, mida nõuab partei ja valitsus. Vähe tutvustatakse neljanda pärastsõjaaegse viie aasta plaani ülesandeid ja tähtsust, maakonnakomitee ei suuna loenguid valdadesse õigeaegselt jne. Olukorra parandamiseks otsustati, et iga vallaorganisatsiooni sekretär peab esinema noorte ees vähemalt nelja loenguga kuus; maakonnakomitee agitatsiooni- ja propagandaosakonda kohustuti komplekteerima lektorite grupp hiljemalt 1.juuliks 1946 ning varustama lektoreid pidevalt noori huvitavate loengutega.[1)]

Maakonna parteikomitee juhtimisel sai maakonna komsomolikomitee põhilises osas üle organisatsioonilistest taskustest poliitmassilise töö korraldamisel.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 5, l.33.

1947.aastaks oli väljakujunenud lektorite grupi koosseis. Ka loengute ja vestluste temaatika oli mitmekesistunud ning paranenud lektorite ja loengute ettevalmistus.

Suurt abi osutas loengulise töö parandamisel ka ELKNÜ Keskkomitee, kes hakkas välja saatma juba valmis loengutekste ja soovitavate loengute temaatikat. Loengute läbiviijaks ei ole enam ainult komsomoliaktiiv, vaid tõmmatakse kaasa loengulisele tööle ka ühe või teise ala spetsialistid. Hindamatut abi osutasid ka partei maakonnakomitee lektorid loengute läbiviimisel.

Sisukamaks ja plaanipärasemaks muutub maakonnakomitee agitatsiooni- ja propagandaosakonna juhtimisel lektorite grupi töö. Nii on ELKNÜ Läänemaa Komitee lektorite grupi tööplaanis järgmised teemad:

1. Mida on andnud Nõukogude võim Eesti töötavale noorsoole.
2. Noorsoo kommunistlikust kasvatusest.
3. Kes on kulak ?
4. V.I. Lenini juhendid noorsoole.
5. Bolševike partei ja nõukogude võimu poliitika külas.
6. Maanoorte ülesanded võitluses kõrge viljasaagi eest.
7. Miks Eestis moodustatakse kolhoosid ?

8. Ühistegevuse tähtsusest Eesti põllumajanduses.[1]

Lektorite grupi tööplaanist 1948.a. augustis leiame järgmised teemad:

1. ÜK(b)P kommunistliku noorsooühingu organisaator ja juht.
2. Kommunistliku noorsooühingu loomine.
3. Usuküsimus ja noorsugu.
4. M.I. Kalinin "Noorsoo kommunistlikust kasvatusest."
5. Komsomol võitluses neljanda viisaastakuplaani täitmise eest.
6. Komsomol ja noorsugu.
7. Komsomol ja pioneeriorganisatsioon.
8. Nõukogude konstitutsioon ja noorte õigused.[2]

Ühest küljest ilmneb, et toodud temaatika on võrdlemisi mitmekesine, kusjuures eriline rõhk on asetatud komsomoli ajaloole, tema ülesannetele ja osale noorsoo kommunistlikul kasvatamisel. Samuti leiab käsitlemist 1948.a. eriti teravalt päevakorras olnud kollektiviseerimise probleem.

Teisest küljest aga väga vähe leidsid käsitlemist religiooniküsimused, samuti kodanlikku ideoloogiat paljastavad teemad. Kuid üldiselt peab ütlema, et

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.48, l.47.

2 Samas, s.-ü.49, l.83.

võrreldes lektorite grupi esialgse tööga, oli loenguline töö nii sisult kui ka oma ulatuselt just 1948.a. murrangiliselt paranenud. Seda näitavad kujukalt allpool toodud andmed.

Tabel nr.4.

Lektorite grupi 1948.a. I ja IV kvartali loengutemaatika ja loengutest osavõtjate üldarvu võrdlustabel.

Jrk nr.	Loengute teemad	I kvartal		IV kvartal	
		Üksikute teemade arv	Osavõtjate üldarv	Üksik. teemade arv	Osavõtj. üldarv
1.	Rahvusvahelisest olukorrast	1		-	
2.	Nõukogude kirjandusest	5		2	
3.	Nõukogude majandusest	2		-	
4.	Kollektiviseerimisest	2		7	
5.	Kommunistlikust noorsooühingust	4		14	
6.	Nõukogude konstitutsioonist	2	996	2	2499
7.	Kodanlikust ideoloogiast	1		7	
8.	Religioonist	-		3	
9.	Kommunistlikust moraalist	-		5	
10.	Tähtpäevadest	-		4	
	Kokku loenguid I ja IV kvartalis	17		44	1)

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.66, l-d 18 ja 105.

Toodud tabelist nähtub kõigepealt, et võrreldes 1948.a. I kvartaliga on loengu teemad IV kvartalis muutunud mitmeksisemaks. Nii on uutena juurde tulnud teemad teligioonist, kommunistlikust moraalist ja tähtpäevadest. Samuti on, võrreldes I kvartalit IV kvartaliga, ligi kolm korda suurenenud loengute üldarv ja loengute arv üksikute tähtsamate teemade järgi. Eriti hakkab silma kodanliku ideoloogia ja kollektiviseerimisalaste teemade tunduv arvuline suurenemine. Nende teemade aktuaalsuse kutsus esile meie külades arenev kollektiviseerimisliikumine, mis tingis vastava selgitustöö intensiivistumist noorte seas, et nad mõistaksid põllumajanduse kollektiviseerimise tähtsust ning ühtlasi oleksid selle liikumise aktiivsed elluviijad. Samal ajal koos loengulise temaatika rikastumisega suureneb nagu näeme, ligi kolmekordselt, ka loengutest osavõtjate arv.

Ka 1949.a. kasvab teemade mitmekesisus. Juurde tulevad teemad sõprusest ja armastusest, sõprusest ja seltsimehelikkusest ning spordivaldkonnast.[1]

Võrreldes 1948.aastat 1949.aastaga peetud loengute ja kuulajate arvu seisukohalt, peab märkima, et 1948.a. peeti üldse 91 loengut kuulajate arvuga 5347[2], 1949.a. aga oli 83-l peetud loengul kuulajaid

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 119, l.1.

2 Samas, s.-ü. 66, l.105.

6500.[1] Seega suurenes kuulajate arv enam kui 1000 inimese võrra.

Vastandina loengutele, mis olid kõige laiemad noorsoohulki hõlmav poliitkasvatuse vorm, olid poliitõpperingid poliitiliste teadmiste andmise osas järjekindlamad ja siin teostati ühe või teise teema läbitöötamine süstemaatiliselt.

Poliitringe hakati moodustama juba 1945.a. esimestel kuudel. Poliitringide töölerakendamisel oli suurimaks probleemiks õpetatud ja kogenud propagandistide kaadri puudumine. Esialgu töötasid propagandistidena peamiselt algorganisatsioonide sekretärid, valdade komsorgid ja samuti maakonnakomitee töötajad. Vähesel määral tõmmati kaasa ka õpetajaid-kommunistlikke noori. Paljudel juhtudel viisid õppusi läbi valdade parteiorganisatsioonide sekretärid ja ka pasteilased. Poliitringide propagandistidena kasutati ära kõiki neid inimesi, kes olid vähegi võimelised õppusi läbi viima. Kuigi puuduvad andmed propagandistide hariduslikku taseme kohta, võib siiski oletada, et see ei olnud kõrgem kui lõpetamata keskharidus.

Seepärast oli maakonnakomitee ülesandeks pidevalt õpetada ja kasvatada propagandiste. Õppuste korraldamine propagandistidele seminaride näol, hakkas regulaarselt toimuma 1946/47.poliitõppeaastal. Õppusi

---

[1] EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 120, l.29.

korraldati umbes üks kord kahe kuu jooksul, vahel ka tihedamini.

1945/46.õppeaastal oli peamiseks teemaks J.V. Stalini raamatu "Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda" õppimine.[1] Järgnevatel aastatel teemade ring laienes. Õppusi organiseeritakse põhiliselt järgmistel teemadel: ÜLKNÜ ajalugu ja põhikiri, ÜK(b)P ajalugu ning NSVL konstitutsioon.[2] Koos nende küsimustega tutvuti ringides ka kõigi tähtsamate partei ja valitsuse otsustega. Samuti uuriti neljanda viisaastaku ülesandeid ja eesmärke.

Suurt tähelepanu osutati iseseisvale õppimisele. Nii märgitakse 1947.a. aprillis büroo istungil, et algorganisatsioonide sekretärid peavad kommunistlikele noortele, kes ei õpi poliitringis, sisseseadma ~~järjekordse~~ iseseisva õppuse ja kehtestama selle üle pideva kontrolli.[3]

Poliitõppusega, kaasaarvatud ka iseseisev õppimine, oli hõlmatud enamus kommunistlikest noortest ja ka osa organiseerimata noori. Nii oli ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni IV konverentsi ajaks (28.jaanuar 1950) maakonnas 44 poliitringi osavõtjate arvuga 647 ehk 50% kommunistlike noorte üldarvust - 1302.[4]

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü. 22, l.1.
2 Samas, f.644, nim.5, s.-ü. 5, l.94.
3 Samas, s.-ü. 27, l. 9.
4 Samas, s.-ü. 120, l.27.

Ülejäänud kommunistlikud noored õppisid iseseisvalt või olid kooliõpilased. Organiseerimata noorte poliitõppusest osavõtu kohta puuduvad andmed.

Poliitringide edukat tööd takistas propagandistide kaadri pidev vahetumine. Igal aastal tuli maakonnakomiteel välja õpetada uusi, kogemusteta ringijuhte. Nii oli 1949/1950.õppeaastal töötava 44 propagandisti tööstaaž järgmine: 3 aastat 2-l. 2 aastat 3-l. 1 aasta 16-l ja alla aasta staaž 23 propagandistil.[1)]

Poliitringid, vaatamata raskustele ja puudustele nende töös, tõstsid kommunistlike noorte ja noorte poliitilist teadlikkust, andsid neile esimese süstemaatilisema poliitilise õpetuse alused ning relvastasid noori ideeliselt.

Tähtsa koha noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamisel omas ajakirjandus. Seepärast oli maakonnakomitee tähelepanu suunatud noorsoo-ajalehtede levitamisele ja lugemisele noorte seas. Nii rõhutatakse ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni II konverentsi (1948.a. 24.aprill) otsustes koos loengulise ja poliitõppe-ringidega ka ajakirjanduse suurt osa noorsoo poliitiliste teadmiste täiendamisel. Seal öeldi, et peamine tähelepanu tuleb suunata ideelis-poliitilise kasvatus-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.120, l.127.

töö tugevdamisele, sest ainult teravas klassivõitluses karastuvad kommunistlikud noored. Põhiliste poliitiliste teadmiste täiendamise vormide - poliitringidest ja loengutest osavõtu kõrval, on iga kommunistliku noore kohuseks tellida, levitada ja lugeda nõukogude ajakirjandust.[1]

Korduvalt arutati ajalehtede tellimise ja levitamise küsimust maakonnakomitee büroo istungitel. Büroo kohustas kõiki kommunistlikke noori ise tellima ajalehti ja levitama vähemalt 5 "Noorte Hääle" numbrit. Koolide komsorge aga kohustati organiseerima 50 "Noorte Hääle", 30 "Läänlase" ja 20 "Eesti Bolševiku" eksemplari tellimist. Samas märgitakse, et on vaja organiseerida iga algorganisatsiooni juurde vähemalt üks ajalehe kirjasaatja.[2]

Igale vallale määrati, lähtudes noorte arvust, kindel noorsooajalehtede ja ajakirjade levitamise plaan. 1949.a. oli levitamise plaan 3989 eksemplari, millest täideti 3343. Seega ei täidetud plaani 646 eksemplari osas.[3]

ELKNÜ Läänemaa Komitee korraldas noorsooajalehtede ja ajakirjade levitamiseks sageli hoogtöö kümnepäevakuid ja nädalaid. Neil ajakirjanduse levitamise nädalail oli suur poliitiline tähtsus. See üritus ei

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.45, l-d 25 ja 26.

2 Samas, s.-ü.4, l.5.

3 Samas, s.-ü. 120, l.30.

olnud lihtne ajakirjanduse tellimiste vormistamine, vaid neil nädalail tehti ära suur agitatsioonitöö ajakirjanduse osatähtsuse selgitamiseks.

Nii näiteks ELKNÜ Läänemaa Komitte agitatsiooni- ja propagandaosakonna poolt korraldatud noorsoo ajalehtede ja ajakirjade levitamise nädala jooksul 17.-25.juunil 1948.a. viidi läbi 17 noorte lahtist koosolekut, kus räägiti ajalehtede tähtsusest noorsoo poliitilise silmaringi laiendamisel, loodi 31 uut ajalehe vitriini jne. Üritus õnnestus, eriti hästi Rigul-di, Oru, Velise ja teistes valdades.[1]

1948.aastal organiseeris maakonnakomitee veel teisegi suurema ürituse - I nõukogude raamatu dekaadi, mille eesmärgiks oli nõukogude kirjanduse levitamine laiades noorte ja elanikkonna hulkades. Kirjandusdekaadi käigus tehti ära suur töö usuvastase ja kollektiviseerimist käsitleva kirjanduse levitamisel. Nõukogude kirjanduse populariseerimiseks korraldati 21 raamatunäitust, valmistati 24 uut seinalehe numbrit, ELKNÜ Läänemaa Komitee lektorid esinesid 23 referaadiga mitmesugustel kirjanduslikel teemadel jne. Üldse müüsid 398 kommunistliku noort agitaatorit dekaadi käigus raamatuid 22 201 rubla eest, kokku üle 1 100 üksikteose. Haapsalu linna kommunistlikud noored

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.49, l.52-53.

kinkisid kolhoosidele dekaadi käigus raamatuid rohkem kui 1500 rubla väärtuses. Parimate raamatulevitajatena märkis maakonnakomitee büroo 9.juulil 1948. a. ära Velise valla Valgu külanõukogu algorganisatsiooni sekretäri Maria Naissoni, kes levitas rohkem kui 1000 rubla eest. Piirsalu valla kommunistlikku noort Kaljustikku, Märjamaa valla kommunistlikku noort Murumetsa jt.[1]

Suure poliitilise tähtsuse omas valimiskampaaniate läbiviimine. Valimiste ettevalmistustöö käigus seati komsomoliorganisatsioonide ette suuri ülesandeid. Komsomoliorganisatsioonidel tuli valimiskampaania käigus eriti suurt rõhku panna agitaatorite tööle, kaasa tõmmata organiseerimata noori aktiivsele valimiseelsele selgitustööle; anda igale agitaatorile kindel ülesanne ja viia regulaarselt läbi noorte agitaatorite nõupidamisi ning instrueerimist. Tuli organiseerida agitpunktide, rahvamajade jne. korrastamist ja kaunistamist, tõmmates selleks kaasa õpilasi ja pioneere; korraldada valimistest esmakordselt osavõtvatele noortele koosolekuid, küsimuste-vastuste õhtuid.[2]

Eesti NSV kohalike nõukogude valimiste valimiseelses kampaanias 1948.a. saavutasid maakonna noored suurepäraseid tulemusi. Valimised olid tõhusaks

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 49, l.54.

2 Samas, s.-ü. 26, l-d 2-3.

poliitiliseks kooliks sadadele noortele, kelle hulgast kerkis esile rida kommunistlikke noori ja nooti, kes energilise tööga näitasid endid ustavatena partei poliitika elluviimisel. Komsomoliorganisatsioonide poolt viidi läbi üle 300 loengu ja vestluse, organiseeriti üle 100 noorte valijate õhtu jne. Valimiskampaania käigus võeti ÜLKNÜ ridadesse paljud eesrindlikud noored - agitaatorid. Kohalikesse võimuorganeisse valiti 139 paremat kommunistlikku noort ja noort.

Edukalt töötasid kohalike nõukogude valimiste kampaania ajal Kullamaa, Lihula, Martna, Märjamaa ja teiste valdade vallakomiteed, kes olid noorte agitaatorite juhtimise keskusteks. Neis valdades võeti ka kõige rohkem noori agitaatoreid ÜLKNÜ-sse.[1]

Valimiskampaaniate ajal suurenes ka noorte tööalane entusiasm. Valimiseelsetel päevadel saabus maakonnakomiteele pidevalt teateid noorte töövõitudest metsatöödel, kevadkülvi ettevalmistamisel ja teistel tööaladel.

1950.a. NSVL Ülemnõukogu valimiste hea ettevalmistamise ja teostamise eest otsustas ELKNÜ Läänemaa Komitee esitada autasustamiseks ELKNÜ Keskkomiteele aukirjadega rida noori agitaatoreid nagu Lihula vallast R. Kaasik, Kullamaa vallast N.Ülonen, Varbla vallast V. Selberg, Taebla vallast A.Kuur (praegu

---

1 EKP A, f. 644, nim.5, s.-ü. 48, l.24.

Haapsalu Töölisnoorte Õhtukooli õpetaja - T.S.) jt.[1]

Üheks noorsoo poliitilise kasvatuse vahendiks oli ka kultuur-massiline töö. Eelneval, taastamisperioodil, oli kultuur-massilise töö organiseerimisel suuri raskusi. Okupatsiooniajal oli rahvamajade ja raamatukogude töö laose olukorras. Paljud rahvamajad olid saksa sõjavägede kasarmuiks ja raamatukogudest kõrvaldati suurel hulgal väärtuslikke teoseid. Selles raskes olukorras tuli alustada peale maakonna vabastamist 1944.a.sügisel kultuur-massilise töö organiseerimist.

Esmajärjekorras tuli läbi viia rahvamajade ja raamatukogude korrastamine ning, kus vaja remont. Alles pärast seda võis alustada neis tööd. Kultuuriasutuste korrastamisest võtsid kommunistlikud noored agaralt osa. 1945.a. märtsikuus tegutses maakonnas juba 31 korrastatud ja remonditud rahvamaja.[2]

Korduvalt rõhutatakse kultuur-massilise töö tähtsust noorsoo kasvatamisel ka maakonna komsomoliaktiivi nõupidamistel. Näiteks märgiti 1945.a. juunikuu komsomoli- ja parteiaktiivi ühises resolutsioonis, et kommunistlike noorte ja noorte kaasatõmbamiseks aktiivsele kultuuritööle, tuleb kõigepealt lõpetada rahvamajade ja raamatukogude korrastamine, ELKNÜ Läänemaa Komiteel suunata rahvamajade juhatajaiks 15 kommunist-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.122, l.99.

2 "Läänlane" nr.29, 13.märtsil 1945.

likku noort ja moodustada iga rahvamaja juurde isetegevuskollektiivid.[1)]

Taastamisperioodi jooksul korrastati ja remonditi ning alustasid tööd kõik maakonna rahvamajad ja raamatukogud. Kommunistlike noorte poolt ja nende kaasabil organiseeriti iga rahvamaja juurde laulukoor, rahvatantsuring, näitering jt., millistest võtsid enamuses osa just kommunistlikud noored ja noored.

Rahvamajades läbiviidavad üritused ei olnud üritusteks omaette. Kontserdid, näitemängud ja teised üritused taotlesid rahvahulkade poliitilist kasvatamist eesrindliku sotsialistliku kultuuri kaudu. Kuigi raskusi oli aktuaalse repertuaari vähesuse tõttu, saadi nendest raskustest siiski üle.

Kollektiviseerimise perioodil rahvamajade töö intensiivistus. Kolhoosnike teenendamiseks loodi rahvamajade isetegevuslastest agitatsiooni- ja kontsertbrigaadid, millised viisid läbi vestlusi ja eseinesid isetegevusettekannetega.

Kolhooside kultuurilisel kindlustamisel tegid kolhooside komsomoliorganisatsioonid ära suure töö. Käsitletava perioodi lõpul, kui üksikutesse kolhoosidesse loodi omad kolhoosiklubid, aitasid kommunistlikud noored kaasa nende töö korraldamisel. Näiteks aitasid Lihula valla "Jõe" kolhoosi kommunistlikud

---

1 "Läänlane" nr.75, 28.juunil 1945.

ümber ehitada klubiks vana maja. 1.mail 1950.a.klubi avamiskontserdil esines juba klubi 15-liikmeline segakoor, näitering ja rahvatantsurühm. Ringide liikmed olid põhiliselt kommunistlikud noored. Aktiivsemad isetegevuslased olid algorganisatsiooni sekretär Linda Kruusimaa, karjafarmi töötaja Miralda Kokk, põllutöölised Salme ja Pauline Tšekanjuk jt. Klubi isetegevuslased esinesid ENSV 10-aastapäeval kontserdiga ka naaberkolhoosis "Sirp ja Vasar".[1]

Eriti hoogustus rahvamajade isetegevusringide töö tähtpäevade ja maakondlike laulupäevade eel. Tähtpäevade eel organiseeriti mitmesuguseid noorteõhtuid, kus enne kontserti toimus alati vastavasisuline loeng.

Suurt abi osutasid kommunistlikud noored ka raamatukogude töö organiseerimisel. Raamatute paremaks laenutamiseks organiseeriti raamatukogust kaugel asuvate külade elanikele laenutuspunktid. Uudiskirjanduse, eriti põllumajandusliku ja usuvastase ning teiste propageerimiseks valmistati vitriine, raamatukogu seinalehes tutvustati ühe või teise teose sisu, kirjaniku tegevust jne.

Paremaks raamatukoguks oli Varbla valla Paadremaa raamatukogu, mille juhatajaks oli kommunistlik noor Ellen Kattai. Nõukogude raamatu propageerimiseks organiseeris ta Mõtsu külanõukogu piirkonnas igasse kolhoosi laenutuspunkti. Selles abistasid teda külanõu-

---

1 "Läänlane" nr.97, 15.augustil 1950.

kogu komsomoliorganisatsiooni liikmed Helju Peensalu, Aino Saal, Einalt Sorts, Leida Jurkevitš jt. Ellen Kattai abistas ühtlasi kujundada kolhooside seinalehti, autahvleid, sotsialistliku võistluse näitajate tabeleid jne. Tubli organiseerimistöö tulemusena kasvas laenutajate arv 150 inimeseni.[1]

Noorsoo kommunistliku kasvatuse lahutamatuks osaks on ka kehakultuur ja sport. Läänemaa kommunistlikud noored tegid kehakultuuri ja spordi laiadesse noorsoohulkadesse viimisel ära küllaltki suure töö, kuigi selles töös esines esialgu ka suuri puudusi. Korduvalt märgitakse 1947. ja 1948.a. maakonnakomitee büroo istungil kommunistlike noorte edukat tööd,kuid ka seda, et osa kommunistlikke noori võtab veel vähe osa kehakultuurikollektiivide eöst. Nii oli 1.jaanuaril 1948.a. Vabatahtliku Spordiseltsi (VSS) "Jõud" kollektiive maakonnas 27, liikmete arvuga 979, neist kommunistlikke noori ainult 80. Et kehakultuuri- ja sporditööd parandada nõuti igalt kommunistlikult noorelt astumist VSS "Jõud" liikmeks. Samuti nõuti vallakomiteede sekretäridelt vähemalt 2 korda kuus loengute ja vestluste organiseerimist sporditeemadel, demonstratsioonesinemiste korraldamist jne.[2] 1948.a. kehakultuuri- ja sporditöö noorte seas paranes. Kommu-

---

1 "Läänlane" nr.108, 9.septembril 1950.

2 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.48, l-d 3-4.

nistlike noorte arv kehakultuurikollektiivides suurenes tunduvalt, kusjuures 6 kollektiivi esimeesteks 34-st olid kommunistlikud noored. Komsomoli ja ametiühingute jooksu- ja suusakrossist 1947.a. ja 1948.a. võttis osa 7413 noort, neist 572 kommunistlikku noort.[1]

Ka järgmistel aastatel, 1949. ja 1950., kulges kehakultuuri- ja sporditöö kommunistlike noorte juhtimisel maakonna noorte seas tõusuteed. Kui 1949.a. oli kommunistlikke noori kehakultuurikollektiivides 516[2], siis 1950.a. juba 787.[3]

Eriti hoogustus sporditöö maakonnas 1950.a., kui hakati kolhooside juurde looma VSS "Jõud" kollektiive, mis andis kolhooside komsomoliorganisatsioonidele suured võimalused initsiatiivi näitamiseks.

Üheks paremaks kehakultuurikollektiiviks kolhooside juures oli Noarootsi valla "Punase Tähe" kollektiiv, mille esimeheks oli tubli töömees kolhoosis, kommunistlik noor Peeter Uudo. Kolhoosi komsomoliorganisatsiooni algatusel ja vallakomitee sekretäri Linda Moosese organiseerimisel ehitasid kolhoosinoores Eesti NSV 10.aastapäevaks uue spordiväljaku koos korv- ja võrkpalliplatsidega. "Punase Tähe" kolhoosi kehakultuurikollektiivi liikmed, kommunistlikud noored Peeter Undo , Anatoli Filipov, Helmi Tuul, Ella

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.48, l.104.

2 Samas, s.-ü.82, l.63.

3 Samas, s.-ü. 120, l.31.

Undo, Helmi Vaikre jt. olid ühtlasi mitmekordsed maakonna meistrid kergejõustikus.[1)]

Paremateks valdadeks sporditöö osas olid veel Märjamaa, Vigala ja Lihula.

Eeltoodust lähtudes võime öelda, et kehakultuur ja sport haaras aasta-aastalt üha laiemaid noorsoohulki ja aitas kaasa kommunistlikule kasvatamisele, aitas kasvatada terveid ja tugevaid sotsialistliku ühiskonna ehitajaid.

x x

x

Ideelis-poliitilise töö organiseerimine maakonnas toimus lahutamatus seoses sotsialismi ülesehitamise ülesannetega. Kuna sellel sotsialismi ülesehitamise perioodil olid olemas veel kodanlikud klassid, kes püüdsid igati takistada ülesehitamise teostamist, siis oli vaja nende tegevus paljastada ning tõsta kogu rahva ja noorsoo poliitilist teadlikkust.

Ideelis-poliitilise kasvatustöö põhivormideks jäid ka sel perioodil loengud, vestlused, poliitringid ja ajakirjandus. Kui perioodi algul oli loenguline töö organiseeritud veel nõrgalt ja ka loengute sisu oli madalal tasemel, siis perioodi lõpu poole 1948. ja 1949.a. paraneb loenguline töö murrangu-

---

1 "Läänlane" nr. 68, 8.juunil 1950.

liselt. Sel ajal organiseeritakse Läänemaa Komitee juurde lektorite grupp, mis hakkab loenguid läbi viima juba kindla plaani kohaselt. Loengud muutuvad tunduvalt sisukamaks ja laieneb käsitavate teemade ring. Eriti tähtsal kohal on loengud, mis käsitlevad külas arenevat kollektiviseerimisliikumist ja paljastavad kulakluse olemust.

Tähtsa koha omas noorsoo poliitilise silmaringi laiendamisel ajakirjandus . Seepärast organiseeriti maakonnakomitee poolt tihti noorsoo ajakirjanduse levitamise hoogtöö nädalaid, et suunata noori ajalehtede tellimisele, levitamisele ja lugemisele.

Suurteks poliitilisteks üritusteks olid ka valimiskampaaniad. Nende ettevalmistamisse ja läbiviimisse oli tõmmatud agitaatoritena tööle suurel hulgal ka organiseerimata noori kes said valimiskampaaniate ajal tõsise poliitilise kasvatuse ja paljud neist astusid hiljem ÜLKNÜ-sse.

Noorsoo kommunistliku kasvatuse lahutamatuks osaks oli kultuur-massiline ja sporditöö. Selle teostamisel saavutati maakonnas mõningat edu. Kommunistlike noorte poolt organiseeriti rahvamajade isetegevusringide tööd, korraldati mitmesuguseid noorteõhtuid tähtpäevade ja aastapäevade puhul. Ka spordi-töö toimus tõusujoones. Üle poolte kommunistlikest noortest olid hõlmatud kehakultuurikollektiivide ridadesse. Eriti antiviseerus spordiliikumine seoses kehakultuuri-

kollektiivide loomisega kolhoosidesse. Nüüd oli kolhooside kommunistlikel noortel võimalus näidata algatusvõimet mitmesuguste sportlike ürituste läbiviimisel.

Ideelis-poliitiline ja kultuur-massiline töö noorsoo hulgas kujunes tähtsaks hoovaks, mis aitas edukalt lahendada sotsialistliku ühiskonna rajamise praktilisi ülesandeid.

2. Maanoorsoo organiseerimine ja kaasatõmbamine sotsialistlikule ülesehitustööle.

Maanoorsoo tegevus perioodil 1946.-1950 lähtus sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise ülesannetest Eesti NSV-s.

Lääne maakonna põllumajandus omas vabariigi põllumajanduses küllaltki suure osatähtsuse. Seepärast oli maanoorte peamiseks ülesandeks põllumajanduse edasiarendamisele kaasaaitamine, väikepõllupidamise ümberkorraldamine sotsialistlikel alustel.

Et saavutada kogu maanoorsoo aktiivne osavõtt rahvamajanduse taastamisest ja ülesehitamisest, oli vaja kasvatada noortes arusaamist uutest ülesannetest, nende eesmärkidest ja vajalikkusest. Oli vaja välja juurida kodanlikust ühiskonnast pärinevad eraomanduslikud igandid, õpetada ja kasvatada neid töötama

ühiskonna, mitte ainult isikliku mina jaoks.

Siit tuleneski vajadus haarata teadlikum ja nõukogude korrale ustavam osa maanoortest kommunistliku noorsooühingusse, kes oleks hakanud juhtima nende elu ja tegevust.

Maanoorsool oli lahendada väga tähtsaid üldrahvalikke ja üldriiklikke ülesandeid. Nende seas kõige tähtsamateks olid kevadkülvi, saagikoristamise ja riiklike müüginormide õigeaegne teostamine ja täitmine, aga samuti metsatööde läbiviimine. Hiljem, 1947. aastast alates kerkib päevakorda aga põllumajanduse kollektiviseerimise ja sellega seoses loodud kolhooside organisatsioonilis-poliitilise, majandusliku ja kultuurilise kindlustamise ülesanded. Nende ülesannete täitmisega lahutamatus seoses toimus ka maanoorsoo ideelis-poliitiline kasvatamine.

N.S. Hruštšov oma ettekandes NLKP XXI erakorralisel kongressil ütles: " ... Eelkõige on tarvis, et kasvatustöö oleks orgaaniliselt seotud eluga, tootliku tööga, rahvahulkade praktilise tegevusega. Partei seab kasvatustöös keskse kohale kõigi inimeste tööalase kasvatuse, teadliku kommunistliku töössesuhtumise..."[1)]

---

1 N.S. Hruštšov, NSVL rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile, Tallinn, 1959, lk.56.

Kommunistlik noorsooühing, kes lähtub partei poliitikast, keda suunab ja juhib kommunistlik partei, on alati täitnud temalt saadud ülesandeid.

Partei maakonnakomitee suunamisel ja juhtimisel saavutas ka ELKNÜ Läänemaa organisatsioon edu maanoorsoo kaasatõmbamisel üldrahvalikku ülesehitustöösse.

ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni I konverents, mis toimus 1946.a. aprillis, tegi kokkuvõtteid seni tehtud tööst ja andis noortele uued suunad ja sihid edasiseks tööks. Konverentsil vastuvõetud otsuses kohustati valdade komsorge teostama suuremat kontrolli algorganisatsioonide töö üle ja juhtima neid majanduslik-poliitiliste ürituste lahendamisele neljanda (esimese sõjajärgse) viie aasta plaani ülesannete täitmisele. Konverentsi otsuses öeldi, et maakonna noorte tähtsamaks ülesandeks on kevadkülvi ettevalmistamine ja läbiviimine, kusjuures tuleb pidada ranget ja lepitamatut võitlust kulakute, kodanlik-natsionalistlike ja bandiitlike elementidega, kes püüavad igasuguste vahenditega õõnestada meie loova töö tulemusi.[1)]

Kevadkülvi ettevalmistavate tööde seas omas tähtsa koha hobu-masinalaenutuspunktide (HMLP) ja masina-traktorijaamade (MTJ) põllumajandusliku inventari

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.1, l-d 10-11.

ja masinate kordaseadmine külviks. Häid tulemusi saavutati selles osas Kirbla ja Lihula valdades. Kirbla kommunistlikud noored võtsid šefluse alla HMLP-d, abistasid neid koresööda muretsemisel, kogusid 1,5 tonni puutuhka. Samuti abistati punaarmeelaste ja uusmaasaajate perekondi lepingute sõlmimisel HMLP-ga ning teostati kontrolli lepingute täitmise üle. Taastamisfondi külvati 2 hektari vilja.[1]

Lihula valla kommunistlikud noored abistasid punaarmeelaste perekondi 12 tööpäevaga, metsaistutamisel tehti 19 tööpäeva ning taastamisfondi külvati 2 hektari vilja.[2]

Makonna ulatuses külvati kommunistlike noorte poolt taastamisfondi 31,5 hektari vilja; uusmaasaajaid, punaarmeelaste perekondi ja isamaasõja invaliide abistati 168 tööpäevaga, metsaistutamistöödel tehti 154 tööpäeva jne.[3]

Et paremini arusaada, milliseid üritusi tuli vallaorganisatsioonidel kevadkülvi ettevalmistamisel ja läbiviimisel täite, vaatame lähemalt üht ELKNÜ Läänemaa Komitee tööplaani 1947.a.kevadel. See iseloomustab põhiliselt maakonnakomitee poolt teostatavat tööd selles osas.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.5, l.49.

2 Samas, l.47.

3 Samas, s.-ü. 2, l.11.

"Läänemaa kommunistlike noorte ülesanded kevadkülvi ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

P l a a n.

Viljaseemne ettevalmistamise osas.

1. Teha kindlaks palju vallas on talundeid, kus vajatakse seemet...
3. Koos pioneeride ja noortega laiendada seemnete idanevusproovide kindlaksmääramise tööd...
4. Valla kommunistlikel noortel võtta äefluse alla seemnepuhastuspunktid ja kindlustada nende häireteta töö...

Traktorite ja põllutöömasinate remondi osas.

1. Kontrollida valla ulatuses traktorite ja põllutöömasinate korrasolekut ja remondi käiku...
2. Kontrollida põllutöömasinate remondiks vajaminevate materjalide olemasolu...

Kehviktalude abistamise osas.

1. Teha valla ulatuses kindlaks need punaarmeelaste, invaliidide, isamaasõjas langenute ja uusmaasaajate pered, kes vajavad kevadkülvi perioodil abi...
2. Kontrollida MTJ-de ja HMLP-dega lepingute sõlmimist ja täitmist...

3. Kommunistlikest noortest ja noortest moodustada brigaadid, kes aitaks vallas külviperioodil talundeid, kus ei jõuta lõpetada külvi õigeaegselt...."[1]

Need vallaorganisatsioonide ette seatud ülesanded olid küllalt suured ja vastutusrikkad, mis nõudsid vallakomiteede sekretäridelt õiget juhtimist ja kogu aktiivi rakendamist ülesannete täitmiseks. Valdade komsomoliorganisatsioonidel enamus tuli nende lahendamisega edukalt toime.

Paremaks oli 1947.a. kevadkülvi ettevalmistamisel Märjamaa valla komsomoliorganisatsioon (vallakomitee sekretär Delila Asumets). Vallas oli tol ajal üks maakonna suuremaid komsomoliorganisatsioone - 40 kommunistlikku noort.[2] Poliitkasvatustöö oli lahutamatult seotud ägapäevase praktilise tegevusega, mille tulemusena komsomoliread pidevalt kasvasid eesrindliku noorte arvel. Nii võtsid kommunistlikud noored koos organiseerimata noortega šefluse alla HMLP-d, noorte abiga remonditi õigeaegselt põllutöömasinad ning hoburakmed. Kontrollpostide poolt paljastati kulakute vaenulikud aktid kevadkülvi nurjaajamiseks uusmaasaajatel. Puudusest teatati õigeaegselt partei- ja nõukogude organeile, kes said kohe esimesed puudu-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.26, l-d 57-59.

2 Samas, s.-ü.30, l.65.

sed kõrvaldada. Pidevat abi osutus kommunistlikele noortele valla parteiorganisatsioon. Ühise töö tulemusena täitis Märjamaa vald kevadkülvi esimeste seas maakonnas.[1)]

Ka sügisestel koristustöödel tegid valdade komsomoliorganisatsioonid ära suure töö. Ülesanne seisis siin selles, et väli kadudeta ja kiiresti koristada, õigeaegselt täita ja ületada riiklikud müügikohustused.

Viljakoristusperioodil oli jällegi paremaks Märjamaa vald. Tööle oli rakendatud kogu valla komsomoliaktiiv. Vallakomitee sekretär D. Asumets oli parimaks organisaatoriks vallas. Parteiorganisaator sm-A. Sanglepp saatis D. Asumetsa alati sinna, kus oli kõige suuremaid raskusi ja igakord oskas ta puudused ning vead kõrvaldada.

Lihula vallakomitee sekretäri O. Kuuli juhtimisel olid hästi organiseeritud komsomoli kontrollpostid viljakuivatite ja rehepeksumasinate juurde, kes jälgisid, et töö kulgeks häireteta. Parima külavolinikuna viljakoristusperioodil tunti Vormsi valla Förby küla kommunistlikku noort Regina Jürssoni, kelle organiseerimistöö tulemusena küla täitis riiklikud müügikohustused kohe peale masindamist. R.Jürsson oli samal ajal ka hea agitaator, viies läbi elanike seas selgituskoosolekuid ja vestlusi.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.24, l.24.

Selliseid aktiivseid kommunistlikke noori oli palju. Parimaid nende seast autasustati seoses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 30.aastapäevaga tublide saavutuste eest viljakoristusperioodil ELKNÜ Keskkomitee aukirjaga. Aukirja said 18 parimat - V. Japontsev, O. Kuul, D. Asumets, R. Jürsson, Ridala valla vanem-pioneerijuht S. Rüütel, Kirbla vallakomitee sekretär E. Kuuspalu jt.[1]

Tähtsaks majandus-poliitiliseks ürituseks oli metsatööde läbiviimine. Ka sellel töölõigul olid kommunistlikud noored initsiaatoriteks. Metsatööde organiseerimise peamiseks töövormiks olid noortebrigaadid. Noortebrigaadide-vahelises sotsialistlikus võistluses saavutati parimaid tulemusi Kullamaa, Varbla, Velise, Märjamaa, Martna jt.valdades.

Varbla valla kommunistlike noorte 5-liikmeline metsatööde noortebrigaad saavutas vabariigis kolmanda koha. Noortebrigaad brigadiiri R. Ausmeele juhtimisel vedas kahe nädala jooksul laoplatsile 137 tihumeetrit metsamaterjali.[2]

ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni II konverentsi (24.-25.aprillil 1948) tehti kokkuvõtteid 1947.a.läbiviidud tööst ja märgiti, et maanoored on saavutanud nimetamisväärseid tulemusi. Nii töötasid kommunistlike noorte metsatöö brigaadid 1947/1948.a. üles

---

1 EKP A, f. 644, nim.5, s.-ü.28, l-d 29-30.

2 "Läänlane" nr.22, 21.veebruaril 1946.

2455 tm ja vedasid välja 1931 tm metsamaterjali üle plaani. 17-st maakonnas tegutsevast noortebrigaadist olid paremad Varbla ja Velise valdade brigaadid.

Samuti märgiti 1947.a. kevadkülvi läbiviimisel tehtud suurt tööd, kus põllutööriistade ja traktorite remontimisel töötas maakonnas 18 noortebrigaadi, kes remontisid enne tähtaega 9 traktorit. Kommunistlike noorte ja pioneeride poolt viidi läbi seemne idanevusproove 2950 talus. Kulakute ja nende käsilaste mahhinatsioonide paljastamisel saavutati paremaid tulemusi Lihula, Vigala, Kullamaa, Märjamaa jt.valdades. Ka oli tõusnud kommunistlike noorte poliitline teadlikkus, mida näitas organisatsiooni ridade kasv.[1)]

Siit näeme, et valdade komsomoloorganisatsioonid maal olid saanud tähtsaks jõuks kõikide riiklikult tähtsate ülesannete lahendamisel.

1948.a. oli maakonna komsomoliorganisatsioonile veelgi vastutusrikkam, sest sel aastal hakkasid talupojad, eeskätt kehvik- ja keskmiktalupojad, ühinema kollektiivsetesse majapidamistesse - kolhoosidesse.

Kolhoosside rajamine oli päevakorda tõstnud eluise. Kommunistliku partei ja Nõukogude valitsus andsid töötavale talurahvale igakülgset abi põllumajanduse taastamisel. Rajati masina-traktorijaamad, talurahvale

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.45, l.22.

anti pikaajalist krediiti. Samal ajal piirati kulaklust ekspluataatorlikku tegevust.

Talurahvas vastas hoolitsusele ennastsalgava tööga, kuid üksikmajapidamisele rajatud põllumajanduse arenemine jäi tunduvalt maha kiiresti arenevast sotsialistlikust tööstusest. Hajutatud väikemajapidamised ei suutnud täiel määral ära kasutada seda tehnikat, mida üha suuremal määral andis sotsialistlik tööstus. Väikeste üksikmajapidamiste tingimustes oli raske kasutada agrotehnika saavutusi. Seepärast Eesti töötav talurahvas - kehvikud ja keskmikud - said aru, et ainuõige tee on kollektiivse põllumajanduse tee, mis kindlustab neile jõuka ja kultuurse elu.

Partei ja nõukogude valitsus lõi Eestis väsimatult eeldusi põllumajanduse kollektiviseerimiseks.

Kollektiviseerimist Eestis raskendas teatud määral talude maastikuline laialipillatus, sõja läbi tekitatud majanduslikud raskused ja klassivaenlaste vastupanu, kes püüdsid igati levitada mõtet, et kolhoosikord on Eestile üldse sobimatu.[1)]

Kuid see poliitiline töö, mida tegid külas partei-, komsomoli- ja nõukogude organid veenis üha enam laiu talurahvahulki kolhooside loomise vajaduses.

Kõik eeltoodu kehtib ka Läänemaal toimunud kollektiviseerimise protsessi kohta.

Nüüdsest peale kerkis teravamalt kui kunagi varem ELKNÜ Läänemaa Komitee ette küsimus talunoorte seas

---

1 Eesti NSV ajalugu, lk.570.

tehtavast poliit-kasvatuslikust tööst, kehvik ja sulasnoorte suunamisest tööle sotsialistlikku sektorisse (sovhoosidesse, traktorijaamadesse, põllumajandusühistutesse jne.).

1947.a. juulikuus arutas ELKNÜ Läänemaa Komitee büroo küsimust kommunistlike noorte osast põllumajandusühistute kindlustamisel, kus märgiti, et kommunistlikke noori on veel vähe ühistutes; sageli ei saada aru, et just põllumajandusühistud on tulevaste kollektiivmajapidamiste algidud, ja seepärast on vajalik teha laialdast selgitustööd põllumajandusühistute tähtsusest, organiseerida kommunistlike noorte praktilist abi ühistute majanduslikul kindlustamisel, suunata ühistusse tööle sulasnoori, et vabastada nad kulakute orjusest.[1)]

1948.a. jaanuaris oli maakonnakomitee bürool päevakorras küsimus valdade komsomoliorganisatsioonide tööst kolhooside loomisel. Bürool märgiti, et esimese kolhoosi ("Ranna" kolhoos Lihula vallas) loomine maakonnas ja initsiatiivgruppide moodustamine näitab, et poliitiline olukord ja tingimused külas on muutunud soodsaks maakonna põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujunduseks. Kuna oli kasvanud kehvik- ja keskmiktalupoegade aktiivsus, teadlikkus ning huvi kolhooside vastu, siis seadis büroo iga kommunistliku noore tähtsamaks ülesandeks ja kohustuseks kõikjal kaasa aidata kolhooside loomisele.[2)]

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.27, l-d 73-74.
2 Sams, s.-ü.48, l-d 25-27.

Maakonnakomitee kogu töö oli suunatud selgitustöö läbiviimisele kommunistlike noorte ja noorte seas, partei ja valitsuse otsuste selgitamisele, mis käisid kollektiviseerimisküsimuste kohta. Loenguteemades said valitsevaks teemad, mis selgitasid partei ja valitsuse otsuseid talurahva kohta, teemad, mis paljastasid kulakut kui kehviku ja keskmiku põlist vaenlast.

Teravneva klassivõitluse tingimustes külas nõudis maakonna komsomolikomitee igalt kommunistlikult noorelt ranget ja lepitamatut võitlust kulakute vastu, nende majapidamiste väljaselgitamist. Selles võitluses tuli toetuda kehvikuile tugevdades liitu keskmikuga.

Maakonna komsomolikomitee korraldas komsomoliaktivistidele seminare, kus selgitati olukorda külas ja anti juhendeid tegutsemiseks. Kolhooside põhikirja tundmaõppimiseks organiseeriti põllumajandusliku artelli põhikirja õpiringe. Kommunistlikud noored - agitaatorid viisid kõikjale tõesõna kolhooside olemuse, kolhoosnikele põhikirjas ettenähtud õiguste ja kohustuste kohta.

Kommunistlike noorte pidev selgitustöö talurahva seas andis rõõmustavaid tulemusi. Esimesed maakonnas loodud kolhoosid olid selle pideva ja järjekindla töö tulemuseks, mis kommunistlikud noored parteiorganisatsioonide suunamisel tegid.

Maakonna esimese kolhoosi, mis oli ka üks esimes-

test vabariigis, loomisel tegi suurt tööd kommunistlik noor Artur Kattai ja kogu Lihula valla Saastna külanõukogu komsomoliorganisatsioon. Kolhoosi moodustamise initsiatiivgrupile pandi alus 25.novembril 1947.a.[1] Initsiatiivgrupis viis A. Kattai läbi mitmeid vestlusi kolhoosi põhikirjast ning selgitas kollektiivse majanduse eeliseid Saastna küla kehvikute ja keskmike seas. Selle tulemusena ühinesidki 3.detsembril 1947.a. Saastna küla 10 kehviktalupoega kolhoosi "Ranna".[2] Esimese kolhoosi loomine kommunistlike noorte initsiatiivil näitas veelkord nende suurt osa maakonna põllumajanduse kollektiivsele teele juhtimisel.

Artur Kattaid autasustati NSVL Põllumajandusministeeriumi poolt rinnamärgiga"Eesrindlane sotsialistlikus põllumajanduses" ja ta valiti loodud kolhoosi juhatuse liikmeks.[3]

Maakonna komsomolikomitee tugevdas pidevalt poliit-kasvatuslikku tööd kehvik - ja sulasnoorte seas. Erilist tähelepanu osutati esimese loodud kolhoosi majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele

---

1 "Läänlane" nr.20, 14.veebruaril 1948.

2 V.Matin, M. Bronštein, Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused. Tallinn 1959, lk.76.

3 "Läänlane" nr.20, 14.veebruaril 1948.

kindlustamisele.

Koos maakonna parteikomiteega organiseeris komsomoli maakonnakomitee noorsulaste- ja teenijatüdrukute nõupidamise, kus teravalt paljastati kulakute klassiolemust, nende vaenulikkust nõukogude võimu ürituste suhtes. Taotleti sulasnoorte ja teenijatüdrukute vabastamist kulaku orjusest ja suunamist tööle sotsialistlikku sektorisse.

Häid tulemusi töös sulasnoorte ja teenijatüdrukutega saavutas ELKNÜ Lihula vallakomitee. Vallakomitee poolt tehtud selgitustöö tulemusena taluteenijad Leili Savisild ja Hilja Noor tulid ära endiste peremeeste juurest. Vallakomitee suunas nad tööle äsjaloodud "Ranna" kolhoosi rahvamajja. ÜLKNÜ 30.aastapäeva eel astusid nad kommunistlikku noorsooühingusse.[1] Igas vallas veendus üha rohkem sulaseid ja teenijaid nõukogude võimu ürituste õigsuses ja nad lahkusid oma peremeeste juurest vaatamata ähvardustele.

Teise kolhoosina maakonnas loodi 1948.a. märtsis Kirbla valla "Edu" kolhoos. Selle kolhoosi loomisel etendasid suurt osa kommunistlikud noored Leida Kalvet ja Lembit Tükk.[2] Kolmandale kolhoosile maakonnas "Punane Täht" pandi alus 18.aprillil 1948.[3]

---

1 "Läänlane" nr.75, 22.juunil 1948.

2 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.47, l.6.

3 "Läänlane" nr.49, 22.aprillil 1948.

Vormsi vallas oli esimese kolhoosi "Uus Elu" üheks organiseerijaks Förby küla külavolinik kommunistlik noor Regina Jürsson, kes üksmeelselt valiti loodud kolhoosi esimeheks.[1] Ka viiendа kolhoosi, Lihula valla "Säde" kolhoosi loomisest võtsid osa kommunistlikud noored.

Seega oli 1948.a. kevadkülvi ajaks loodud maakonnas viis kolhoosi, milles oli suuri teeneid kommunistlikel noortel. Nüüd oli vaja noori kolhoose igati kindlustada, et nad saaksid kõikidele talupoegadele näidiseks kollektiivse põllumajanduse eelistest võrreldes üksikmajapidamistega. Sellele oligi suunatud maakonnakomitee töö. Ühtlasi jätkus pidev selgitustöö talurahva seas, uute kolhooside loomiseks.

Esimeste kolhooside saavutused õigustasid igati nende rajamist.

Suure töö tegi Kirbla valla "Edu" kolhoosis ära komsomoli algorganisatsioon eesotsas sekretäri Leida Kalvetiga. Kevadkülvi plaan täideti kolhoosis 10. maiks 1948.a. Kolhoosis moodustati kommunistlike noorte poolt kõrgete saakide lüli, mille vanemaks sai kommunistlik noor Maimu Kamarik. Lüli kohustus saama oma hoolealustelt põldudelt 29 tsentnerit teravilja hektarilt.[2]

---

1 "Läänlane" nr. 52, 29.aprillil 1948.

2 "Läänlane" nr.80, 3.juulil 1948.

Võetud kohustused täideti. 2,5 hektariliselt põllult kogus lüli 29,6 tsentnerit talinisu ja 9,7 hektariliselt põllult 21,4 tsentnerit rukist hektari kohta. Nende kõrgete saavutuste eest autasustas NSVL Ülemnõukogu Presiidium kommunistlikku noort Lülivanemat Maimu Kamarikku Tööpunalipu ordeniga.[1] See oli Läänemaa kommunistlikele noortele suureks eeskujuks. Kõrged polnud mitte ainult noortelüli saagid "Edu" kolhoosis, vaid saak tervikuna. Heade töötulemuste eest sai kolhoos ründpunalipu ja esimese preemia kui parim kolhoos vabariigis.[2]

Hästi töötasid ka kolhooside "Ranna" ja "Punane Täht" komsomoliorganisatsioonid.

Esimesed kolhoosid tulid hästi toime kõikide töödega ja nende saagid olid keskmiselt 20 - 25 % kõrgemad üksiktalupidajate saakidest. Samuti oli töötasu rikkalik. Ainult avansina anti näiteks Kirbla valla "Edu" kolhoosis normipäeva eest 3 kg rukist, 2 kg nisu, 5 kg kartuleid ja 1 rubla raha.[3]

1948.aastal, esimesel kolhooside loomise aastal, tõusis kommunistlike noorte aktiivsus ka kõigi teiste majanduslike ürituste läbiviimisel. Nii organiseeriti kommunistlike noorte poolt 18 punavoori, millistega toodi riigile 103 tonni vilja. Viljakoristusperioodil töötas masinate ja viljavastuvõtupunktide

---

1 "Läänlane" nr.55, 7.mail 1949.
2 "Läänlane" 138, 18.novembril 1948.
3 "Läänlane" nr.123, 12.oktoobril 1948.

juures 58 kommunistlike noorte kontrollposti. Nende äefluse alla oli võetud 20 viljakuivatit ja 12 viljavastuvõtupunkti, kus kontrollpostide liikmed organiseerisid häireteta tööd.[1)]

Need saavutused näitavad, et seoses kolhooside loomisega kasvas ja laienes kommunistlike noorte initsiatiiv, kasvasid nende loomingulised jõud. Veelgi rohkem ilmnes see 1949.aastal, millal kogu vabariigis ja ka Läänemaal hakkas talurahvas massiliselt kolhoosidesse astuma.

Massilise kollektiviseerimise perioodil seisis maakonnakomitee ülesanne selles, et aidata kaasa noorte kolhooside majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele kindlustamisele. Et seda ülesannet teostada oli vaja, et iga kolhoosi juurde, kus see kasvubaasi, s.t. noorte olemasolu tõttu võimalik oli, luua komsomoli-algorganisatsioonid.

ELKNÜ Läänemaa Komitee II pleenum, arutades 1949.a. juulis ELKNÜ Keskkomitee V pleenumi otsust "Vabariigi komsomoliorganisatsioonide ülesanded kolhooside poliitilisel ja majanduslikul kindlustamisel", märkis, et 1949.a. I poole jooksul on moodustatud algorganisatsioonid 77 kolhoosi juurde, mille tulemusena on need nüüd olemas 82 kolhoosis. Liikmete arv nendes kasvas samal ajal 22-lt 309-le, kusjuures kolhoosinoorsoo

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.77, l.19.

arv kogu maakonna kommunistlikest noortest. moodustas 34 %. Kõikide kolhooside juurde olid algorganisatsioonid moodustatud Vigala ja Kirbla valdades . Kullamaa ja Märjamaa valdades puudusid algorganisatsioonid vaid mõnede kolhooside juures. Samal ajal Piirsalu, Taebla, Asuküla ja Oru valdades ei olnud moodustatud veel ühtegi kolhoosi algorganisatsiooni.[1)]

Suure tähtsusega kolhooside majanduslikul kindlustamisel oli loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan, mis nägi ette luua igas kolhoosis neli farmi (veise-, sea-,lamba- ja linnufarm). 1949.a. lõpuks, Läänemaa kolhoosnikute II konverentsi ajaks oli neli farmi moodustatud 189-sse kolhoosi 244-st.[2)] Vigala valla kommunistlikud noored ja noored, kolhooside liikmed, andsid farmide loomise jaoks igaüks kas lamba või kanu.

Märjamaa valla "Ühisjõu" kolhoosi komsomoli-algorganisatsioon (sekretär A. Saar) võttis äefluse alla veisefarmi ning suunas kommunistlikud noored Aino Jässi ja Aino Akermani tööle karjatalitajatena. Kui enne seda oli väljalõps lehmadelt keskmiselt 10 liitrit päevas, siis paar kuud hiljem saavutati hea hooldamise tulemusena kaks korda suurem väljalüps. Samas kol-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.79, l.17.

2 "Läänlane" nr.141, 26.novembril 1949.

hoosis loodi kommunistlike noorte poolt aedviljakultuuride lüli, korraldati hoogtööpäevakuid kolhoosikeskuse korrastamiseks jne. Velise valla kolhoosides teostasid kommunistlikud noored kolhoosi põhikirja täitmise kontrolli, kusjuures avastasid õue-aiamaade kasutamises puudusi, millest teatasid valla täitevkomiteele. Suurt tähtsust omas noortele kolhoosidele põllumajandusliku kaadri ettevalmistamise küsimus. Selles osas oli parim Märjamaa vald, kust valla komsomolikomitee poolt suunati põllumajanduskoolidesse kõige enam noori.[1)]

Läänemaa kolhoosi- ja maanoorte I konverents, mis toimus 1949.a. 4.juunil, andis maanoortele uued ülesanded kolhooside majandusliku, poliitilise ja kultuurilise kindlustamise osas.

Paljude kolhooside komsomoli-algorganisatsioode sekretärid rääkisid konverentsil noorte kolhooside suurtest saavutustest.

Lihula valla "Sirp ja Vasar" kolhoosi algorganisatsioon moodustas kolhoosis aiandus- ja mesinduslüli, rajas spordiväljaku, istutas 100 õunapuud ja 250 marjapõõsast. Kirbla valla "Edu" kolhoosi kõrgete saakide lüli kommunistliku noore M. Kamariku juhtimisel jätkas edukat tööd ja teostas kevadkülvi kõrgel agrotehnilisel tasemel.[2)]

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.79, l-d 18,21,22.
2 Samas, s.-ü.77, l.47-48.

Suurt tööd tegid 1949.a. kevadkülviperioodil kolhooside komsomoliorganisatsioonid, selgitades välja puudusi, teatades neist kolhooside juhatustele ja tehes omapoolseid ettepanekuid nende kõrvaldamiseks.

Puuduste avastamisel ja nende kõrvaldamisel etendasid suurt osa kontrollbrigaadid, mis moodustati arvestusega üks brigaad iga külanõukogu kohta. Paljudel juhtudel olid brigaadid moodustatud ka kolhoosidesse, kus olid olemas komsomoliorganisatsioonid. Brigaadi kuulusid põhiliselt kommunistlikud noored ja teised aktiivsemad noored, kes kontrollisid oma külanõukogu piirkonnas kolhooside, HMLP-de ja MTJ-de seisukorda kevadkülviks ettevalmistamisel.

Kontrollbrigaadid koostasid kontrollimise kohta akti, näidates seal ära puudused ja ühtlasi ettepanekud avastatud vigade kõrvaldamiseks. See oli väga suure tähtsusega üritus, sest nii selgitati välja igasugused puudused, mis oleksid võinud häirida edukat ettevalmistamist kevadkülviks ja selle läbiviimist. Kontrollreidide käigus avastati ka rida kolhoosi põhikirja rikkumise fakte, avastati kulakuid ja rahvavaenlasi, kes olid pugenud HMLP-s ja MTJ-s vastutavatele kohtadele ning kolhoosides brigadiirideks, õõnestades niiviisi noori kolhoose seestpoolt.

Kontrollbrigaadid ei omanud tähtsust mitte üksnes kevadkülvi perioodil, vaid ka heinatööde, viljakoristuse ja teiste ürituste ettevalmistamisel ning läbiviimisel.

Kevadkülvi perioodil tehtud töö oli mainimisväärt edukas. 1949.a. kevadkülviks ettevalmistamise käigus 2.märtsist 20.aprillini teostati kommunistlike noorte ja pioneeride poolt seemne idanevusproove 4954 majapidamises ja 142 kolhoosis. 22 kommunistlike noorte ja noorte brigaadi kontrollisid kevadkülviks ettevalmistamise ja teostamise käiku ning organiseerisid abi puuduste kõrvaldamiseks.[1)]

Suure hoo ja innuga jätkus töö ka viljakoristusperioodil 1950.a. Viljakoristusperioodil töötas maakonnas 107 kontrollposti, kes jälgisid, et tööd kulgeks edukalt, avastatud puudused kõrvaldati parteija nõukogude organite abiga. Velise valla "Kungla" kolhoosis organiseeriti kommunistlike noorte algatusel rahupunavoor, mis töi riigile ligi 8 tonni teravilja. Varbla vallakomitee organiseeris kommunistlike noorte ja noorte 17-liikmelise brigaadi, kes abistas valla viit kolhoosi kokku 460 töötunniga. Hästi organiseeriti sotsialistlikku võistlust kolhooside vahel Lihula, Martna, Kullamaa ja reas teistes valdades.[2)]

1949.-1950.a. metsatöödel saavutati selliseid tagajärgi, mida ei olnud saavutatud ühelgi ellneval aastal. 16 noorte metsatöödbrigaadi töötas üles 7971 ja vedas välja 5993 tihumeetrit metsamaterjali. Paremaks

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.117, l.23.

2 Samas, s.-ü.140, l.19.

vallaorganisatsiooniks oli Märjamaa (vallakomitee sekretär P.Väin).[1]

Need saavutused näitavad, et kolhoosikord oli andnud kõik võimalused omaalgatuseks ja initsiatiiviks, mida maakonna kommunistlikud noored ja eesrindlik osa organiseerimata noortest kasutasid ära täiel määral.

Suurte ja vastutusrikaste ülesannete lahendamisele tõmmati kaas suur hulk organiseerimata noori. Majanduslike ülesannete lahendamise käigus need noored said poliitiliselt teadlikumateks ning nad võeti vastu kommunistlikeks nooreks. Kollektiviseerimise perioodil suurenes maakonna komsomoliorganisatsioon kümnete uute liikmete võrra.

Statistilised andmed maanoorte ÜLKNÜ liikmete arvulise kasvu kohta näitavad, et kasv oli küllaltki suur (vt.tabel nr.5). Edu maanoorsoo kaasatõmbamisel aktiivsesse üldrahvalikku ülesehitustöösse oli saavutatud pideva ideelis-poliitilise kasvatustöö tulemusena.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.138, l.30.

Tabel nr.5.

ELKNÜ vallaorganisatsioonide ja liikmete arvu kasv nendes aastail 1946 - 1950.

Kuu ja aasta	Algorganisatsioonide arv maakonnas	Liikmete arv maakonnas	Vallaorganisatsioonide arv	Liikmeid vallaorganisatsioonides	Algorganisatsioone kolh.	Liikmeid kolh. algorganis.	
1.VI 46	52	553	34	-	-	-	1)
1. I 47	49[x]	533	25	-	-	-	2)
1. I 48	80	650	59	396	1	5	3)
1.VI 48	94	722	66	434	3	14	4)
1. I 49	95	814	-	-	5	20	5)
1. I 50	176	1302	-	-	79	-	6)
1. X 50	157	1349	-	-	58	-	7)

Tabelist nr. 5 näeme, et maakonna komsomoliorganisatsioon kasvas kollektiviseerimise perioodil kiiresti. Kui massilise kollektiviseerimise algul 1.jaanuaril 1949.a. oli maakonnas üldse 95 algorganisatsiooni liikmete arvuga 814, siis 1.jaanuariks 1950.a. kasvasid

---

x Algorganisatsioonide ja liikmete arvu vähenemine on tingitud Hiiu maakonna moodustamisest 1946.a. augustis.

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.8, l.1-3.
2 Samas, l.49.
3 Samas, s.-ü.30, l-d 59 ja 64.
4 Samas, s.-ü.50, l-d 63 ja 66.
5 Samas, l-d 127 ja 129.
6 Samas, s.-ü.120, l-d 38 ja 40.
7 Samas, s.-ü. 124, l.84.

need näitajad tunduvalt. Algorganisatsioone oli nüüdmaakonnas 176 ehk ligi kaks korda rohkem ja liikmete arv oli kasvanud aasta jooksul 488 uue liikme võrra. Samal ajal kasvas tunduvalt ka kolhooside komsomoliorganisatsioonide arv. Kui 1.jaanuaril 1949.aastal oli maakonnas 5 kolhoosi organisatsiooni, siis 1.jaanuariks 1950 oli neid juba 79.[1] Kuid kolhooside algorganisatsioonid olid esialgu veel väikesearvulised.

Kolhooside komsomoliorganisatsioonid olid suureks abiks kolhoosi juhatustele majanduslike ülesannete lahendamisel ja kolhooside edusammud kajastasid kahtlemata ka kommunistlike noorte tööd.

Ent kuigi kolhooside esimese ja teise aasta töötulemused olid rõõmustavad, pidurdas kolhooside edasiarengut nende väiksus. Nende töötulemused oleksid võinud olla veel paremad kuid tehnikat, mis oli kolhoosidele antud, ei suudetud väikeste kolhooside tingimustes edukalt ära kasutada ega ka majalikult töid organiseerida.

Ülaltoodud asjaolude tõttu hakkasid 1950.aastal väikesed kolhoosid ühinema. Suurtes kolhoosides, millele sissetulek ületas mitu korda väikeste kolhooside oma, oli võimalik ehitada tootmishooneid, muretseda ajakohast tehnikat ja arendada kolhoose palju paremini ja kiiremini kui väikeste kolhooside tingimustes.

Kolhooside ühendamine omas ka komsomolitöö seisu-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.124, l.55.

kohalt suure tähtsuse. Kui enne ühinemist olid kolhooside algorganisatsioonid oma enamuses vaid mõneliikmelised, ega olnud suutelised täies ulatuses lahendama kolhooside ees seisvaid ülesandeid, siis nüüd ühinemisel tugevnesid ja suurenesid ka komsomoliorganisatsioonid. Nii oli näiteks ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni IV konverentsi (jaanuar 1950) ajaks maakonna 79 kolhoosi algorganisatsioonist 70 - kuni 5 liikmelised, 18 - 6-9 liikmega ja üle 10-liikmelisi oli vaid 1 organisatsioon.[1]

Kolhooside ühinemise tulemusena vähenes komsomoliorganisatsioonide arv kolhoosides 1.oktoobriks 1950.a. 58-le.[2] Ühinemise tulemusena said organisatsioonid kolhoosides tunduvalt tugevamateks, keda kolhooside juhatustel tuli arvestada kolhoosielu kõigil aladel.

Et paremini juhtida sotsialistlikku põllumajandust viidi 1950.a. läbi partei- ja riigiaparaadi reorganiseerimine. Eesti NSV-s moodustati rajoonid, mis allutati otseselt vabariiklikele organitele.Partei- ja komsomoli rajoonikomiteede ning rajooni täitevkomitee loomine lähendas neid kolhoosidele, parandas nii põllumajanduse kui üldse kogu rajoonielu juhtimist.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.124, l.55.

2 Samas, l.84.

Läänemaa maakonna asemel loodi nüüd kolm rajooni - Haapsalu, Lihula ja Märjamaa. Seoses rajoonide moodustamisega ja valdade likvideerimisega kaotati komsomoli vallakomiteed ja kolhooside algorganisatsioonid allutati otseselt rajoonikomiteedele. Vastavalt neile muudatustele hakkas komsomolitöö kolmes moodustatud rajoonis kulgema juba uutes organisatsioonilistes vormides.

x x

x

Kokkuvõttes tegid kommunistlikud noored valdades ära suure töö maakonna põllumajanduse kollektiivsele teele juhtimisel. Terava klassivõitluse tingimustes sammusid kommunistlikud noored agutaatorid esireas, paljastades kulakute olemust ja tõmmates kaasa kehvik- ja keskmiktalupoegade hulki kolhoosidesse. Esimeste kolhooside loojaiks maakonnas olid kommunistlikud noored Artur Kattai, Leida Kalvet, Lembit Tükk, Regina Jürsson ning paljud teised. Üldse loodi maakonnas kommunistlike noorte poolt või nende selgitus- ja organiseerimistöö tulemusena kokku 33 kolhoosi.[1)] See näitab, et ELKNÜ Läänemaa maakonna

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.120, l.17.

Komitee, arvestades partei juhendeid kolhooside loomisel, oskas õigesti juhtida maanoorsugu selle ühe kõige murrangulisema etapi õigel läbiviimisel maakonnas.

Hindamatu oli ka kommunistlike noorte tegevus noorte kolhooside organisatsioonilis-majanduslikul, poliitilisel ja kultuurilisel kindlustamisel. Paljud eesrindlikud kommunistlikud noored töötasid kolhoosides vastutavatel kohtadel: esimeestena, brigadiiridena, lülivanematena, revisjonikomisjonide esimeestena jne.

Majandusliku kindlustamise osas abistasid kommunistlikud noored kogu oma energiaga noori kolhoose. Šefluse alla võeti loomakasvatusfarmid, võideldi nelja farmi loomise eest igasse kolhoosi, rajati viljapuuaedu, korraldati hoogtööpäevi heina- ja viljavarumisel jne.

Kõik see näitab, et maakonna komsomoliorganisatsioon oli partei juhtimisel ära teinud tänuväärse töö kogu maanoorsoo õpetamisel ja kasvatamisel, ta oli saanud mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes partei usta vaks abiliseks ja reserviks.

3. Töö linna- ja koolinoorsooga.

Maakonnas oli käsitletava perioodi alguses kaks linna - Haapsalu ja Hiiu saarel Kärdla. Kuid Hiiu maakonna moodustamisega 1946.a. augustis sai Kärdlast Hiiumaa keskus ja Läänemaale jäi nüüd vaid üks linn Haapsalu.

Haapsalu linn oli eelkõige Lääne maakonna administratiiv-kultuuriline keskus, mis ei omanud suuri tööstusettevõtteid. Ka väikesi tööstusettevõtteid oli vähe, samuti oli tööliste arv neis väike. Linnas asusid maakonna juhtivad organid partei- ja komsomolikomitee ning täitevkomitee ja teiste asutuste näol. Suurema kui ainult maakondliku tähtsuse omas Haapsalu kuurortlinnana, kus aasta jooksul viibis puhkusel ja ravil sadu inimesi üle Nõukogude Liidu.

Haapsalus paiknesid ka maakonna suuremad koolid. Neist oli kolma üldhariduslikku: I keskkool, II keskkool (vene õppekeelega) ja Läänemaa Õpetajate Seminari Harjutuskool ning kolm kutsekooli + Õpetajate Seminar, Tööstuskool nr.5 ja Naiskutsekool.

Väljaspool Haapsalu linna paiknesid keskkoolid veel Lihula ja Märjamaa alevis ning kutsekoolidest Vigala Aiandus-Mesinduskool Vigala vallas. Perioodi algul tegutsesid Haapsalu lähedal Uuemõisas ka põllumajanduskool ja mehhaniseerimiskool.

Nagu juba märgitud, ei olnud Haapsalu linnas nimetamisväärt suuri tööstusettevõtteid. Ka väiksemaid oli vaid mõni. Tähtsamatest võiks nimetada šenillriide kudumise artelli "Lääne Kangur", Haapsalu tööstuskombinaati, kalakombinaati ja transportettevõtetest autobaasi, millistes töötas aga esialgu väga väike arv töölisi. Mainitud tööstusettevõtete osatähtsus maakonna majanduselus, võrreldes põllumajandusega oli väike.

Siit tulebki otsida põhjust, miks maakonna komsomolikomitee linnanoorsooga tegeles vähem kui maanoorsooga. Seda fakti kinnitavad ka ELKNÜ Läänemaa Komitee arhiividokumentide andmed, kust selgub, et linnaorganisatsioonide töö küsimusi on arutatud büroo istungitel ja teistel nõupidamistel harva ja needki on olnud rohkem siseorganisatsioonilist laadi.

Võttes arvesse eeltoodut, peab märkima, et linnaorganisatsioonide tegevuse pilti on võrdlemisi raske taastada ja tuleb leppida tagasihoidlike andmetega.

Esimesed organisatsioonid linna asutustes ja ettevõtetes loodi 1944.a. lõpul, Need organisatsioonid moodustati mitmesuguste partei, komsomoli ja nõukogude asutuste juurde.

Erinevalt valdadest ei määratud linnaorganisatsioonidele komsorge, vaid siin valiti sekretärid algorganisatsioonide liikmete seast. Linnaorganisat-

sioonide töö eest vastutas üks maakonnakomitee töötajaist. See kord kehtis ainult Haapsalu linna organisatsioonide kohta. Kärdla linna aga määrati komsomoliorganisaator nagu valdadessegi.

Nagu vallaorganisatsioonides, viidi ka linna kommunistlikele noortele ja noortele läbi poliitringide õppusi, vestlusi ja loenguid, võeti aktiivselt osa valimiskampaaniate läbiviimisest ning täht- ja aastapäevade tähistamisest.

Küllaltki suure töö tegid linna kommunistlike noorte juhtimisel ära linnanoored Haapsalu kui kuurordilinna heakorrastamisel. Linna korrastamiseks korraldati hoogtööpäevakuid, millistest linna noorsugu aktiivselt osa võttis, et kodulinna muutuks kaunimaks.

Ühest suuremast hoogtööpäevakust, mis oli korraldatud Võidu pargi rajamiseks 1947.a. mais võttis osa üle 170 kommunistliku noore. Hoogtööpäeva jooksul istutati ligi 9 hektari suurusele maa-alale pargi rajamiseks 357 puud ja 280 põõsast.[1)]

Mõnevõrra paranes linnaorganisatsioonide tegevuse juhtimine maakonnakomitee poolt kollektiviseerimise perioodil, millal ka linnaorganisatsioonid said rohkem ülesandeid noorte kolhooside abistamiseks.

Asjaloodud kolhooside majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilise kindlustamisele oli vaja igati kaasa aidata.

---

1 "Läänlane" nr.54, 13.mail 1947.

kaasa aidata. ELKNÜ Läänemaa Komitee, arutades büroo istungil 1948.a.jaanuaris küsimust komsomoliorganisatsioonide tööst kolhooside loomisel ja kindlustamisel, seadis ka linna kommunistlike noorte ette konkreetsed ülesanded: aidata kolhoose organisatsioonilis-majanduslikul kindlustamisel, organiseerida noortele kolhoosidele raamatute kogumist, aidata radiofitseerimisel ning luua seflusvahekorrad kolhooside komsomoli-algorganisatsioonidega.[1]

Maakonnakomitee büroo otsust asus esimeste seas ellu viima EK(b)P Läänemaa Komitee juures asuv komsomoli-algorganisatsioon, kes esitas üleskutse kõigile linnaorganisatsioonidele raamatute kogumiseks ja kinkimiseks kolhoosidele. Selles üleskutses öeldi: "... Selleks, et meie vabariigi põllumajandust tõsta eesrindlaste tasemele peab iga kolhoosnik, sovhoosi ja traktorijaama tööline olema kirjanduse sõber, olema teadlik põllumajandusliku kirjanduse ja poliitilise kirjanduse tähtsusest.... Kutsume üles kõiki ELKNÜ Haapsalu linnaorganisatsioone kogu jõuga kaasaaitama põllumajandusliku kirjanduse levitamisele ja võtma endile konkreetseid kohustusi:

1. Ostma põllumajanduslikku kirjandust 300 rubla suuruses summas ja kinkima need kolhoosidele..."[2]

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 48, l.29.

2 Samas, s.-ü.81, l-d 95-96.

Seda üritust toetasid linnakoolide, Läänemaa Tarbijate Kooperatiivide Maakondliku Liidu (LTKML) ja teised komsomoliorganisatsioonid.[1] Samade organisatsioonide noored aitasid šeflusaluseid kolhoose ka viljakoristusperioodil nii tööjõu kui ka kultuurilise meelelahutuse osas.

1950.aastal, kui maakonnakomitee I sekretäriks valiti energiline kommunistlik noor Elmar Vaiksoo (töötab praegu rajooniajalehe "Töörahva Lipp" toimetuses), muutus linna kommunistlike noorte tegevus mitmekülgsemaks ja huvitavamaks. Vale oleks see teene omistada üksnes sekretärile, kuigi energiline noorte juht võib palju korda saata, vaid ka olukord oli muutunud. Linna tööstuseski oli toimunud edasiminek: endisi väikesi tööstusettevõtteid oli laiendatud, oli ehitatud juurde uusi ettevõtteid (eeskätt elukondlikke) , linnas organiseeriti kalurikolhoos jne. Selle tulemusena suurenes linnaelanike arv, suurenes ka ettevõtetes töötavate noorte arv. Samal ajal kasvasid ka komsomoliread. Umbkaudse arvestuse järgi võis neid 1950.a. algul olla linnas ligi 300.[2]

Niisiis objektiivsed asjaolud nõudsid suurema tähelepanu pühendamist linnaorganisatsioonidele, töölis-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.140, l.19.

2 Samas, s.-ü. 120, l.39.

klassi ja talurahva liidu, maa- ja linnavaheliste sidemete tugevdamisele.

1950.aastal saavutasid linna kommunistlikud noored edu oma vaba aja sisukamaks muutmisel. Suureks sammuks selles osas oli noorte lektooriumi organiseerimine. Kultuurimaja juurde. Lektoorium oli mõeldud kultuurimajas toimuvate noosteõhtute ideelise taseme parandamiseks. Varem toimunud tavalised tantsuõhtud noortele olid väga vaesed oma sisu poolest. Lektooriumi tööd korraldas maakonna komsomolikomitee koos kultuurimaja juhatusega. Loengutega esinesid lektooriumis oma eriala hästi tundvad inimesed teemadel, mis eriti huvitas noori (armastuse ja sõpruse, sõpruse ja seltsimehelikkuse teemad, lauakombed, viisakusreeglid jne.). Peale loenguid toimusid mitmesugused huvitavad üritused: isetegevusettekanded, tantsu vaheaegadel seltskondlikud mängud, viktoriinid jne. Lektoorium oli populaarne nitte ainult linnanoorte seas, vaid tõmbas kokku hulgaliselt noori ka maalt.[1)]

Siit näeme, et linna kommunistlike noorte elu ja tegevus oli muutunud sisukamaks, mitte üksi vaba aja veetmise, vaid ka majanduslike ülesannete lahendamisel, kolhooside abistamisel.

Kommunistliku ühiskonna ülesehitamise üheks

---

1 Suusõnalised mälestused E. Vaiksoolt.

vajalikuks elltingimuseks meie maal on kõigi nõukogude inimeste kultuuritaseme ja poliitilise teadlikkuse tõstmine, töötajate kommunistlik kasvatus. Selles ürituses kuulub tähtis osa nõukogude koolile.

Rohkem kui neliktümmend aastat tagasi ütles V.I. Lenin Venemaa Kommunistliku Noorsooühingu III kongressil 1920.a. 2.oktoobril peetud kõnes: "On tarvis, et Kommunistlik Noorsooühing kasvataks kõiki noorusaastaist alates teadlikule ja distsiplineeritud tööle...."[1)]

Selles väljendub sügav mõte, et komsomol peab noorsugu suunama juba koolieast peale teadlikule õppimisele, et omandatud teadmisi rakendada kommunismi ülesehitamiseks.

Kommunistlik noorsooühing peab koos nõukogude kooliga lahendama laste kasvatamise ja õpetamise vastutusrikkaid ülesandeid. Koolide komsomoliorganisatsioonid on selles osas direktsiooni ja õpetajate tähtsamad abistajad põhjalike ja kindlate teadmiste omandamisel õpilaste poolt. Kõrvuti õppeedukuse küsimusega, mis on kõige tähtsam, tuleb kooli komsomoliorganisatsioonidel teostada õpilaste kommunistlikku kasvatamist, organiseerida aineringide ja pioneeritööd ning ühiskondlikest üritustest osavõttu.

---

1 V.I. Lenin, Teosed, 31.kd., Tallinn 1955, lk.267.

1944/1945.õppeaastal kulges komsomolitöö maakonna koolides põhiliselt, organiseerimistöö tähe all. Vaatamata õpilaste ideelis-poliitilise silmaringi laiendamisele mitmesuguste kohtumiste, sõprusõhtute ja teiste ürituste kaudu, ei toimunud maakonna koolides veel otsustavat pööret ÜLKNÜ-sse vastuvõtmisel ega algorganisatsioonide loomisel.

1944/1945.õppeaastal töötasid komsomoliorganisatsioonid maakonnas ainult kahes koolis - Lihula Keskkoolis ja Kirbla valla Kasari Mittetäielikus Keskkoolis liikmete koguarvuga 14 kommunistlikku noort. Esimeseks õpetajate komsomoliorganisatsiooniks oli ka Kirbla valla Kasari Mittetäieliku Keskkooli õpetajate organisatsioon.[1]

Järgnevate aastate jooksul olukord õpilaste ÜLKNÜ-sse vastuvõtmisel mõnevõrra paranes, kuid siiski mitte täielikult. Nii oli näiteks ELKNÜ Läänemaa organisatsiooni I konverentsi ajaks 1946.a. aprilliks maakonnas õpilasi kommunistlike noori 130, kuid õpilasi oli üldse 8795, neist pioneere 1780.[2]

ÜLKNÜ ridade kasvu aeglust kooliõpilaste seas võib tol ajal seletada mitme asjaoluga.

Esiteks sellega, et fašistliku okupatsiooni päevil õpilastesse sisendatud vaen nõukogude korra

---

1 EKP A, f.644, nim.1, s.-ü.8, l-d 5-6.

2 Samas, nim.5, s.-ü.1, l.10.

vastu ei olnud täielikult oma mõju kaotanud. Koolides õppisid ka kulakute ja teiste vaenulike elementide lapsed, kelledele vanemad sisendasid vihkamist nõukogude võimu vastu. Nemad omakorda aga avaldasid mõju kaasõpilastele.

Teiseks, suur osa õpetajaid ei osanud orienteeruda uues olukorras ja jäid vanade töömeetodite kammitsaisse ning ei mõistnud kommunistliku noorsooühingu osatähtsust õpetajate abilistena.

Kolmandaks, maakonna komsomolikomitee, aga samuti koolide komsorgid ei osanud esialgu organiseerida komsomolitööd koolides huvitavalt, ei suutnud näidata komsomoliorganisatsiooni suurt osa huvitavate ürituste läbiviimisel. Ka koolide komsorgide kaader oli puuduliku ettevalmistusega ning vahetus kiiresti.

Olulise murrangu koolide komsomoliorganisatsioonide töösse tõi 1949.a. kui üldise kollektiviseerimise baasil asuti kulakluse kui klassi piiramise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimisele. Samal ajal mängis suurt osa see, et leiti kindlad töövormid, mis aitasid muuta komsomolitöö koolis huvitavamaks. Nüüd tõusis kiiresti komsomoliorganisatsioonide osatähtsus õpilaste ürituste organiseerimisel ja läbiviimisel.

Eelpoolöeldut kinnitavad järgmised arvulised näitajad.

Kui 1948.a. 1.juulil maakonnas olid komsomoliorganisatsioonid 19 koolis liikmete arvuga 178 ja õpetajaid kommunistlikke noori oli ainult 12,[1] siis poolteist aastat hiljem, s.o. 1.jaanuaril 1950.a. oli maakonna koolides 26 algorganisatsiooni liikmete arvuga 458, pioneere 2367 ja õpetajaid kommunitlikke noori 55.

Koole tegutses tol ajal maakonnas 81 neist üldhariduslikke 79 ja kutsekoole 3. Keskkoole oli maakonnas 4.

Kui arvestada, et õpilaste üldarv 1950.a. jaanuaris oli 6858, siis, arvestades ka pioneere, oli õpilastest organiseeritud 42%.

Suurimad komsomoliorganisatsioonid olid: Läänemaa Õpetajate Seminaris - 96, Vigala Aiandus-Masinduskoolis - 89,[2] Peru Mittetäielikus Keskkoolis - 26 liiget.

Seega siis näeme, et 1949/1950.õppeaastaks olid koolide komsomoliorganisatsioonid kasvanud liikmete arvult küllaltki suureks ja omasid seepärast suurt mõju organiseerimata õpilaste seas. Suurt tähelepanu

---

1 EKP A, f.644, nim5, s.-ü.50, l.66.

2 Samas, s.-ü. 120, l-d 33-34.

osutati õppeedukuse küsimustele. Näiteks Haapsalu I Keskkoolis, kus aktiivsed kommunistlikud noored Viktor Sultsing, Artur Niitov ja Meinhard Norman, kes kuulusid internaadi õpilasnõukogusse, organiseerisid komsomoliorganisatsiooni ülesandel internaadis mahajäävatele õpilaste konsultatsioone ja abistasid neid ka ise.[1]

Õpilaste poliitkasvatuse seisukohalt tähtsateks olid valimiskampaaniate ajal korraldatavad üritused. Sel ajal olid komsomoli-algorganisatsioonide poolt kõik kommunistlikud noored, aga samuti suur osa eesrindlike vanemate klasside õpilasi haaratud tööle agitaatoritena.

Valimiste ettevalmistuse perioodil korrastasid ja kaunistasid Haapsalu koolide õpilased agitpunktid, valimisjaoskonnad, valimispäevadel esinesid aga kontsertidega valijaile.

1948.a. Eesti NSV kohalike nõukogude valimiste ajal võtsid Haapsalu kahe suurema kooli - Haapsalu I Keskkooli ja Läänemaa Õpetajate Seminari komsomoliorganisatsioonid äefluse alla neis koolides asuvad agitpunktid ja valimisjaoskonnad.[2]

Suurt osa etendasid koolide komsomoliorganisatsioonid ka tähtpaevade tähistamise korraldamisel.

---

1 Autori mälestused.

2 "Läänlane" nr.144, 11.detsembril 1947.

Komsomoli ja Oktoobrirevolutsiooni aastapäevade eel viidi läbi väga mitmesuguseid üritusi. Toimusid vestlused, anti välja uusi seinalehti, esineti kontsertidega.

Perioodil, mil talurahvas asus kollektiivse majapidamise - kolhooside teele, osutasid koolide komsomoliorganisatsioonid jõukohast abi noortele kolhoosidele. Suuremad linnakoolid ja maakeskkoolid võtsid igaüks šefluse alla ühe kolhoosi, mida abistati pidevalt majanduslike kampaaniate läbiviimisel, samuti aidati valmistada siin seinalehtede ja autahvlite aluseid, abistati näitlikku agitatsiooni alal, pakuti kunstilist meelelahutust kontsertide näol, koguti ja kingiti raamatukogusid.

Kõikide nimetatud ürituste kõrval andsid koolide komsomoli-algorganisatsioonide sekretärid šeflusaluste kolhooside komsomoli-algorganisatsioonide sekretäridele tööks kogemusi edasi.

Haapsalu I Keskkooli šeflusaluse Martna valla "Oktoobri Võidu" kolhoosi jaoks koguti komsomoliorganisatsiooni algatusel 200-köiteline raamatukogu, mis sisaldas põllumajanduslikke, poliitlist ja ilukirjanduslikke teoseid.[1)] Viljakoristusperioodil abistati kolhoose koristustöödel, kuid samal ajal viidi läbi ka vestlusi puhkehetkedel, pärast päevatööd esineti

---

1 "Läänlane" nr.48, 28.aprillil 1949.

isetegevuskontserdiga.[1]

Eriti tihedad sidemed oma õeflusaluse Noarootsi valla "Punase Tähe" kolhoosiga olid Läänemaa Õpetajate Seminari komsomoliotganisatsioonil. Nii abistati kolhoosi majanduslikel töödel 1949.a. 1754 töötunniga, kingiti raamatukogu, korrastati näitlikku agitatsiooni, vahetati kolhoosi komsomoli-algorganisatsiooniga töökogemusi ja aidati läbi viia mitmeid noorteõhtuid.[2]

Needki vähesed näited on selgeks tõendiks sellest, et koolide komsomoliorganisatsioonid olid tugevnenud, korraldasid tööd sisukamalt, mille tõttu nende autoriteet tõusis õpilaste hulkades.

Maakonnakomitee büroo istungitel kuulati sageli koolide algorganisatsioonide sekretäride aruandeid tehtud tööst ja anti näpunäiteid puuduste kõrvaldamiseks. Maakonnakomitee pioneeritöö- ja kooliosakond suunas koolide komsomoli-algorganisatsioonide tähelepanu koolide algavaks õppeaastaks ettevalmistamise küsimustele, kus soovitati remonttöödele kaasa tõmmata kommunistlikud noored ja vanemate klasside õpilased. Kuigi esialgu visalt, siis peagi olid paljud õpilased nõus oma vabast ajast kaasaaitama kooliruu-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.140, l.19.

2 Samas, s.ü.79, l.34.

mide remondile.

Komsomoli vallakomiteed osutasid suurt abi koolide küttega varustamisele, milleks organiseeriti pühapäevakuid kütte muretsemiseks ja kohaleveoks.

Noarootsi valla kommunistlikud noored esitasid 1945.a. sügisel üleskutse kõigi valdade kommunistlikele noortele kaasa lüüa koolimajade remondil. Üleskutses öeldi:

"... 4. Rakendada kõik jõud selleks, et eelolevaal õppeaastal koolitöö alguseks oleksid remonditud kõik remontivajavad koolimajad, selleks:

a) iga kommunistlik noor on kohustatud remondi läbiviimisel abistama vähemalt viie 10-tunnise tööpäevaga;

b) kui remonti ei lõpetata ettenähtud tööpäevade jooksul, ületada tööpäevade arvu ja tunde..." [1] Kuigi üleskutsele järgnes rida valdu[illegible] ei jõutud paljudes valdades selle täitmisele, kuid Noarootsi valla noored täitsid selle kohustuse. Nende otsus ei jäänud paberile nagu see mõnikord üleskutsetega juhtus.

Sirguva põlvkonna kommunistlikusl kasvatamisel saavutasid komsomoliorganisatsioonid paljudes koolides, eeskätt kesk- ja kutsekoolides häid tagajärgi. Kommunistlike noorte autoriteet kaasõpilaste seas oli tõusnud ja nende kätte oli läinud juhtiv positsioon õpilaskonna organiseerimisel. Koolide komsomoli-

---

1 "Läänlane" nr.91, 4.augustil 1945.

organisatsioonide autoriteedi järk-järgulist kasvu kinnitab ka see, et õpilaste kommunistlike noorte arv tõusis kiiresti, moodustades 1950.a. keskel maakonna kommunistlike noorte üldarvust (549 - 1366-st) üle 40 %.[1)]

Meie maal ümbritseb noort põlvkonda Kommunistliku Partei, Nõukogude valitsuse ja kogu rahva määratu hoolitsus ja tähelepanu. Kõik parim, mida rahvas omab, kuulub lastele, See on meie elu seadus.

Suure tähtsuse meie maa noore põlvkonna kasvatamisel omab pioneeriorganisatsioon, kes on kutsutud võitlema hea õppeedukuse eest, organiseerima õpilastele huvitavaid üritusi ja neid kaasa tõmbama ühiskondlik-poliitilisse ellu ning lastele jõukohasele tööle.

Pioneeritöö juhtimine ja organiseerimine on kommunistliku noorsooühingu üheks suure tähtsusega riiklikuks ülesandeks, parteilt saadud austav ülesanne.

Pioneeritöö organiseerimine koolides oli komsomolikomitee üheks tähtsamaks ülesandeks. Selleks, et rakendada tööle igas koolis pioneerimalevad ja rühmad oli vaja inimesi, pioneerijuhte, kes suudavad seda tööd organiseerida.

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 124, l-d 46 ja 55.

Pioneerijuhtide kaadriga oli pidevalt raskusi. Kuid vaatamata raskustele moodustati 1945.a. jooksul igas koolis pioneeri- või oktoobrilaste rühmad.

1947.a., kui oli olemas juba enam-vähem piisav väljaõpetatud pioneerijuhtide kaader, loodi kõikide seitsmeklassiliste koolide juurde vanem-pioneerijuhi kohad.[1] See oli suureks sammuks pioneeritöö parandamisel. Nüüd oli pioneerijuhil võimalus pidevalt tegelda ühe kooli pioneeridega, tundma õppida nende huvisid ja vastavalt sellele suunata pioneeride initsiatiivi.

Pioneerijuhtide kaadri valikule ja õpetamisele pööras maakonna komsomolikomitee suurt tähelepanu. Nii otsustati büroo istungil 1947.a. oktoobris, mil võeti vastu otsus pioneerijuhtide kohtade moodustamisest seitsmeklassiliste koolide juurde, määrati järgmist:

"... 2. Maakonnakomiteel ja vallakomiteedel komplekteerida iga 7-klassilise kooli juurde vanem-pioneerijuhid hiljemalt 1.detsembriks 1947.

Vastav kandidaat peab omama vähemalt 7-klassilise hariduse.

3. Maakonnakomitee pioneeritöö- ja kooliosakonnal viia vähemalt kaks korda kuus läbi vanem-pioneeri-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü. 44, l.3.

juhtide seminare nende poliitiliste ja praktiliste teadmiste täiendamiseks...

4. Vallakomiteedel kuulata üks kord kuus vanem-pioneerijuhtide aruannet pioneeritööst."[1)]

Ajal, millal büroo võttis vastu ülelmainitud otsuse, s.o. 3.oktoobril 1947.a., oli maakonnas vanem-pioneerijuhte järgmiselt: 7-klassiliste kooli-de juures - 8, keskkoolides - 2 ja lastekodudes - 1. Üldse aga oli vaja 23 vanem-pioneerijuhti, neist 7-klassiliste koolidesse - 17, keskkoolidesse - 5, ja lastekodudesse (Palivere) - 1.[2] Seega olemas oli ainult pool vajalikust vanem-pioneerijuhtide kaadrist.

Üldjoontes suudeti 1.detsembriks 1947.a. bürool vastuvõetud otsus täita. Kuid üksikud vanem-pioneerijuhtide kohad jäid siiski täitmata ning hiljemgi esineb pioneerijuhtide kaadriga raskusi. Alates 1948.a. kulgeb pioneeritöö siiski enam-vähem normaalselt.

1948.a. muutusid ka pioneeritöö sisu ja meetodid huvitavamateks, lastepärasemateks, mis haarasid ja köitsid paljusid õpilasi.

Maakonnakomitee pioneeri- ja koolitööosakonna poolt korraldatavad seminarid ja teised üritused aita-

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.30, l.33.

2 Samas,

sid pioneerijuhtidel omandada praktilisi teadmisi ja kogemusi ning anda neid edasi pioneeridele.

Pioneerimalevate ja rühmade koondustel viidi läbi mitmesuguseid huvitavaid üritusi:
arutati õppeedukuse küsimusi, õpiti tundma pioneeritarkusi, peeti vestlusi laste elust kapitalistlikus riikides jne.

Oktoobrirevolutsiooni, komsomoli aastapäeva, Nõukogude Armee, V.I. Lenini sünni- ja surmaaastapäevadel ning teistel tähtpäevadel organiseeriti kohtumisõhtuid vanade revolutsionääridega, kodusõjast ja Suurest Isamaasõjast osavõtnute, kommunistlike noorte ja paljude teistega.

Suvevaheaegadel organiseeriti matku koduümbruse tundmaõppimiseks, korraldati eksursioone, kaunistati kooliümbrust, kuhu istutati lilli, puid ja põõsaid. Ka abistati kolhoose viljakoristusperioodil, kartulivõtmisel ja muudel töödel.

Seda huvitavat ja mitmekülgset tegevust kajastavad ka ELKNÜ Läänemaa Komiteele saadetud aruanded pioneerimaleva tööst.

Huvitav oli pioneeritöö Asuküla valla Asuküla 7-klassilises koolis, kus pioneerid tegid suvevaheajal palju kasulikku. Nii korraldati kooli juures 1949.a. suvevaheajal kaks laagrit. Laagris olevate pioneeridega korraldati matkad metsa puu- ja taime-

liikidega tutvumiseks, õpiti ujumist. Oma kooli aias hooldati 38 viljapuud ja 65 marjapõõsast ning 2 mesipuud. Naabruses asuvat "Uus-Metsa" kolhoosi abistati rohimistöödel, viljakoristusel ja istutati kolhoosi aega 326 vaarika- ning sõstrapõõsast.[1]

Tuudi Mittetäieliku Keskkooli pioneerid valmistasid matkadel kogutud taimedest koolile herbaariume; kollektsioone kividest, putukatest jnae.[2]

Samasugusest mitmekesisest tööst kõnelevad ka 1948.a. pioneerimalevate tööplaanid. Nendest on näha, et pioneeride töö pole mitte ainult tegelemine pisiasjadega, vaid lüüakse käed külge ka kõige mitmekesisematele töödele, ka majanduslikele.

Väga tähtis on see, et hakati pioneeridele selgitama põllumajanduse kollektiviseerimise tähtsust ja vajadust, et abistati kolhoose praktilistel majanduslikel töödel. See aitas pioneere õigesti mõistma õppida põllumajanduses toimunud muutusi, süvendas armastust põllumajanduse vastu. Näiteks töötasid maakonna pioneerid 1949.a. viljakoristusperioodil välja 4240 tööpäeva, mis oli heaks panuseks üldrahvalikku ettevõtesse.[3]

---

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.105, l-d 11 ja 36.

2 Samas, l.30.

3 Samas, s.ü. 120, l.19.

Huvitava ja mitmekesise töö tulemusena kasvas jõudsalt ka pioneetide arv. Ülevaate pioneeride arvulisest ja protsentuaalsest kasvust pioneerialiste laste üldarvuga võrreldes annab alltoodud tabel.

Tabel nr. 6.

Pioneeride arvuline ja protsentuaalne kasv võrreldunа pioneerialiste õpilaste üldarvuga.

Kuu ja aasta	Pioneerialiste õpilaste arv	Pioneeride arv	Pioneeride % pioneerialistest
1.X 47	4740	2250[1]	47,5%
1.IV 48	5169	2512[2]	48,5%
1.V 49	3829	2591[3]	67,5%
1.VI 50	3967	2585[4]	65,0%

Olulist muudatust pioneeride protsentuaalses kasvus on märgata 1949.a. , mida tingis külas toimunud suured muudatused - kolhektiviseerimine, kulakluse kui klassi likvideerimine ja üldise poliitilise teadlikkuse tõus, eriti maal.

Kokkuvõtet tehes peab märkima, et pioneeritöö maakonna koolides oli muutunud huvitavaks, lastepäraseks. Ühtlasi arendati pioneerides ka huvi polii-

1 EKP A, f.644, nim.5, s.-ü.28, l.20.
2 Samas, s.-ü. 50, l.28.
3 Samas, s.-ü. 81, l.162.
4 Samas, s.-ü. 124, l.31.

tiliste küsimuste vastu, kasvatati armastust ja lugupidamist kolhoositöö ja põllumajanduse vastu.

x x

x

Üldrahvalikus võitluses sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest vabariigis andsid oma osa ka Lääne maakonna linna- ja koolinoored.

Käsitletava perioodi algul, objektiivsetest asjaoludest tingituna, oli linnanoorsoo tegevuse juhtimisel maakonnakomitee poolt puudujääke. Kuid perioodi lõpul see paranes ja linna komsomoliorganisatsioonide tegevus muutus huvitavamaks. Kollektiviseerimise perioodil osutasid nad mainimisväärt abi noorte kolhooside majanduslikul ja kultuurilisel kindlustamisel. Sel eesmärgil loodi šeflusvahekorrad kolhoosidega, abistati šeflusaluste kolhooside komsomoliorganisatsioonide töö paremat korraldamist ning abistati tööjõuga. Sellega kindlustati töölisklassi ja talurahva liitu ning aidati kaasa põllumajanduse edasiarengule maakonnas.

Ka pioneeri- ja komsomolitöö koolides võttis aasta-aastalt laiema ulatuse. Töö muutus huvitavamaks, konkreetsemaks, mille tulemusena kasvasid kiiresti pioneeride ja kommunistlike noorte read.

Pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonid said direktsiooni ja õpetajate esimesteks abilisteks koolitöö korraldamisel, õpilaste vaba aja veetmise organiseerimisel. Suuremat rõhku hakati osutama ka noorte kolhooside abistamisele. Pioneeri- ja komsmomoliorganisatsioonides kasvatati arusaamist põllumajanduse kollektiviseerimise tähtsusest ja armastust kolhoositöö vastu.

Siit näeme, et Läänemaa linna- ja koolinoored andsid omalt poolt hinnatava panuse maakonna rahvamajanduse taastamisel ja edasiarendamisel.

K o k k u v õ t e

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis 1940.aasta sotsialistliku revolutsiooni tulemusena, avas Eesti noorsoole kõige avaramad võimalused vabaks tegevuseks, osavõtuks vabariigi majanduslikust, poliitilisest ja kultuurilisest elust.

Nüüd sai võimalikuks ka Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu avalik,legaalne tegevus. Kõikjal üle vabariigi algas eesrindlike noorte, töölis- ja kehvik-noorte poliitiline organiseerumine kommunistliku noorsooühingu ümber. Kommunistlike noorte tegevus sai laia poolehoiu osaliseks noorsoo eesrindlikuma osa seas. Lühikese ajaga loodi komsomoliorganisatsioonid linnades, maakondades ja valdades.

Kommunistlike noorte tegevus Läänemaal algas varsti pärast 1940.a. juunirevolutsiooni. Esimesed komsomolirakukesed loodi septembri algpäevil. 1940.a. lõpuks olid komsomoliorganisatsioonid moodustatud juba kõigis maakonna linnades, kesk- ja kutsekoolides ning valdades. Samaks ajaks olid ka pioneerirühmad moodustatud kõikidesse koolidesse.

Läänemaa kommunistlikud noored etendasid suurt osa elu ümberkorraldamisel uutel, nõukogulikel alustel.

Maareformi elluviimiseks tehti tõhusat selgitustööd talurahva seas ja aidati praktilise tööga kaasa selle teostamisel. Kodanliku ideoloogia purustamise ja poliitilise teadlikkuse tõstmise eesmärgil organiseeriti noorsoo seas kõnekoosolekuid, vestlusi ja poliitharidusliikke õpperinge. Esimese nõukoguliku kevadkülvi ettevalmistamisel ja läbiviimisel osutati hinnatavat abi maad saanud talupoegadele põllutööinventari, kunstväetiste jne. muretsemisel.

Kuid rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö katkestas 1941.a.suvel fašistliku Saksamaa reeturlik kallaletung Nõukogude Liidule.

Karmides lahingutes võitluses vaenlase vastu näitasid Läänemaa kommunistlikud noored end julgete ja mehistena, jäädes surmani ustavateks partei üritusele. Nende võitlustahet ja meelekindlust ei murdnud ka fašistlikud vanglad ega kontsentratsioonilaagrid.

Peale Eesti NSV, sealhulgas ka Läänemaa, vabastamist Nõukogude Armee poolt 1944.a. sügisel algas fašistliku okupatsiooniga ajutiselt katkenud sotsialismi ehitamine.

Komsomolielu Läänemaal, vaatamata vaenulike elementide tegevusele ja kaadri puudusele, algas kohe peale maakonna vabastamist. 1946.aastaks kujunes põhiliselt välja maakonna komsomoliorganisatsiooni organisatsiooniline struktuur. Selleks ajaks oli maakonna komsomoliorganisatsioon kasvanud ka arvuliselt ning avaldas

oma tegevusega kogu maakonna noorsoole suurt mõju nende kaasatõmbamisel majanduslike ja poliitiliste ürituste läbiviimisele.

Perioodil 1946 - 1950, millal Eesti NSV-s ehitati põhilises osas üles sotsialistlik ühiskond, tegid maakonna kommunistlikud noored ära suure töö. Kuna sellel perioodil eksisteerisid veel kodanlikud klassid, siis toimus sotsialismi elutamine terava klassivõitluse tingimustes. Eriti terav oli see võitlus külas, kus kulaklus püüdis nurjaajada kõiki nõukogude võimu üritusi.

Vaenulike elementide valepropaganda paljastamisel andsid oma panuse ka kommunistlikud noored agitaatorid, kes viisid nõukoguliku tõesõna laiadesse noorsoo- ja rahvahulkadesse.

Mainimisväärt oli Läänemaa kommunistlike noorte osa maakonna põllumajanduse kollektiviseerimise läbiviimisel. Nende initsiatiivil ja selgitustöö tulemusena loodi esimesed kolhoosid maakonnas. Edaspidi aga oli peamine tähelepanu suunatud noorte kolhooside organisatsioonilis-poliitilisele, majanduslikule ja kultuurilisele kindlustamisele.

Juhituna maakonna parteikomitee poolt sai Läänemaa komsomoliorganisatsioon kogu maakonna noorsoo organiseerijaks ja juhiks, partei esimeseks abiliseks sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest peetavas

üldrahvalikus võitluses.

Praegu, millal toimub meie maal kommunistliku ühiskonna hoogus ülesehitamine, võitlus seitseaasta plaani täitmise eest, jätkavad Haapsalu, Lihula ja Märjamaa rajooni noored neid töö ja võitluse traditsioone, millele panid aluse esimesed Läänemaa kommunistlikud noored juba 1940.a. juunipäevadel.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID

I Marksismi-leninismi klassikud.

1. Lenin, V.I., Teosed, 31.kd., Tallinn, 1955.

II Partei- ja komsomoli-dokumendid.

1. Hruštšov, N.S., NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959 - 1965. Ettekanne NLKP erakorralisele XXI kongressile, Tallinn, 1959.

2. Ü leliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu XII kongressi materjale, Tallinn, 1955.

III Kirjandus.

1. Eesti NSV ajalugu, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut, toim.G.Naan, Tallinn, 1957.

2. Karastunine, Mälestusi Eesti noorsoo revolutsioonilisest liikumisest, Tallinn, 1958.

3. Kutšavov, J., Nõukogude Eesti vabastamine, Tallinn, 1960.

4. Läänemaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Üldosa, Tartu, 1938.

5. M a t i n , V., B r o n š t e i n, Eesti NSV põllumajanduse kollektiviseerimine ning selle sotsiaalsed ja majanduslikud tulemused, Tallinn,1959.

6. P a n k s e j e v , A., Nõukogude võimuorganite taastamine Eestis pärast fašistlikku okupatsiooni, Tallinn, 1958.

7. Saabus päev, 1940.aasta revolutsioonilistest sündmustest osavõtjad jutustavad, Tallinn, 1960.

8. T i i d o , H., Nõukogude maareform Eestis, Tallinn, 1960.

9. Võitluse radadel, Mälestuste kogumik, Tallinn, 1960.

IV A r h i i v i m a t e r j a l i d.

a) Eestimaa Kommunistliku Partei Arhiiv (EKPA), fond nr. 644, ELKNÜ Läänemaa Komitee materjalid aastaist 1944-1950.

V P e r i o o d i k a.

1. Ajakiri "Bolševik", aastakäik 1941.

2. - " - "Pioneer" , - " - 1940.

3. - " - "Noor Leninlane", -"- 1941.

4. Ajaleht "Noorte Hääl", aastakäigud 1940-1941.

5. Ajaleht "Töötav Läänlane", aastakäigud 1940-1941.
6. - " - "Läänlane", - " - 1944-1950.
7. - " - "Töörahva Lipp", nr.122, 14.oktoobril 1958.

VI Suulised allikad.

Töös on kasutatud suulisi andmeid K. Öismaalt, B. Tihholt ja E. Vaiksoolt.

S i s u k o r d.

S i s s e j u h a t u s Lk.1

I p e a t ü k k.

ELKNÜ LÄÄNEMAA ORGANISATSIOONI KUJUNEMINE JA TEGEVUS AASTAIL 1940 - 1941 . . . . . " 11

II p e a t ü k k.

LÄÄNEMAA KOMSOMOLIORGANISATSIOONI TAASTAMINE JA ORGANISATSIOONILINE KUJUNEMINE AASTAIL 1944 - 1946 . . . . . " 47

III p e a t ü k k.

ELKNÜ LÄÄNEMAA ORGANISATSIOONI TEGEVUS AASTAIL 1946 - 1950 . . . . . " 87

1. Ideelis-poliitilise ja kultuur-massilise töö organiseerimine . . . . . " 87

2. Maanoorsoo organiseerimine ja kaasatõmbamine sotsialistlikule ülesehitustööle . . . . . " 111

3. Töö linna- ja koolinoorsooga . . . . . " 138

K o k k u v õ t e . . . . . " 160

Kasutatud kirjandus ja allikmaterjalid . . . " 164